

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE
ALGILANAN SOSYAL DESTEK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selami TANRIVERDİ

VAN-2012

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE
ALGILANAN SOSYAL DESTEK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selami TANRIVERDİ

DANIŞMANLAR

Doç. Dr. Murat KAYRI

Yrd. Doç. Dr. Fuat TANHAN

VAN-2012

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda Doç.Dr. Murat KAYRI ve Yrd.Doç.Dr Fuat TANHAN danışmanlığında, Selami TANRIVERDİ tarafından hazırlanan "**Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" isimli bu çalışma, 10/08/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile başarılı bulunmuş ve YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

.... / .... / 2012

.....

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bilgi ve teknolojinin hızla geliştiği çağımızda, bilgisayar ve internet kullanımının önemi her geçen gün artmaya devam etmektedir. Bilgisayar ve internet kullanımının çağımızda hızla gelişmesi ve yaygınlaşmasının temel nedenlerinden biri sunduğu hizmetler ile günlük yaşamı kolaylaştırmasıdır. Ayrıca bu hizmetlere ulaşmanın hızlı ve kolay bir şekilde olması, bilgisayar ve internet kullanımını cazip hâle getirmektedir. Fakat internet kullanımının yaygınlaşması sadece yararlarıyla değil, taşıdığı tehditlerle de öne çıkmaktadır. Bu tehditlerden birinin de internet bağımlılığı olduğu söylenebilir. Bu nedenle günümüzde internet kullanımının bireyler üzerindeki fizyolojik ve psikolojik etkileri tartışılmaktadır. İnternet kullanımının özellikle gençler arasında hızla yaygınlaşması, gençlerde internet bağımlılık riskini artırabilmekte ve birtakım sorunların yaşanmasını kaçınılmaz hâle getirmektedir. Bundan ötürü bu çalışma, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek durumlarının incelenmesini amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma, gençlerin olası yaşayabilecekleri fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar ile sosyal alanda karşılaşılabilecekleri olumsuzluklara karşı ailelerin ve öğretmenlerin gerekli tedbirleri almalarına katkı sağlanması amacıyla şekillenmiştir.

Tez çalışmamın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi aşamasında yol gösteren, manevi desteğini esirgemeyen, sık sık görüşlerine başvurduğum, bana titiz geribildirimler ve aydınlatıcı cevaplar veren, çalışmamın analizinde çok önemli katkıları olan ve çalışmamın her aşamasında hoşgörü gösteren değerli hocam ve danışmanım Doç.Dr. Murat KAYRI'ye teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, çalışmamın her aşamasında görüşlerine başvurduğum, teşvik edici ve güven verici yaklaşımı ile araştırmayı sonlandırmamda büyük bir psikolojik destek sağlayan ikinci danışmanım değerli hocam Yrd.Doç.Dr. Fuat TANHAN'na teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimi ve tez çalışması sürecinde ihtiyaç duyduğum konularda görüşlerine başvurduğum değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan Basri MEMDUHOĞLU'na;

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamın her aşamasında bana destek olan değerli dostum Psk. Danş. Zafer KORKMAZ'a;

Tez çalışmamın tamamlanmasında emeği geçen İMKB Ahmet Yesevi İlköğretim Okul müdürü Ali İhsan YILDIZ'a;

Yüksek lisans eğitim boyunca destek veren değerli dostum İsmail ERCAN'a; yüksek lisans eğitimim sürecinde ve İngilizce kaynakların çevirisinde bana destek veren değerli arkadaşlarım Volkan TAYİZ ve Halil İbrahim ÖZOK'a;

Tez yazımında manevi destek sağlayan ve kaynak temininde yardımcı olan değerli arkadaşım İpek ÖZER'e;

Eğitim yaşamım üzerinde çok büyük katkıları olan başta annem-babam olmak üzere bütün aileme içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Selami TANRIVERDİ

ÖZET

Bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca internet bağımlılık düzeylerine; sınıf, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, anne-baba mesleği, anne-baba durumu, sigara kullanma durumu, aile geliri değişkenleri açısından bakılmıştır. İnternet bağımlılık düzeyi ile algılanan sosyal destek durumu; evde internet olup olmadığı, kaç yıldır internet kullanıldığı, internetin en çok hangi amaçla kullanıldığı, haftada internetin kaç saat kullanıldığı, yüz yüze tanışmak yerine internette arkadaş edinme ve internette arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma durumları açısından incelenmiştir. Ayrıca İnternet Bağımlılık Ölçeği toplam puanları; arkadaşlık kurmakta güçlük çekme durumu, aileleri ile olan ilişkileri, öğretmenleri ile olan ilişkileri ve okulda, kafalarında kötü iz (anı) bırakan öğretmenleri olup olmadığı değişkenleri açısından incelenmiştir. İnternet bağımlılık düzeyleri ile algılanan sosyal destek (ASDÖ-R) ve alt boyutları olan “aile”, “arkadaşlar” ve “öğretmenler”den algılanan sosyal destek arasındaki ilişki durumu incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, Batman ilinde tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 10 lisede 9., 10., 11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören 999 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilere Günüş (2009) tarafından geliştirilen “İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ)”, Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen ve revizyonu yapılan “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve örneklem grubundaki öğrencilerin demografik özelliklerini saptamak için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS (17,0) programında çözümlenmiştir.

Ölçeklerden elde edilen toplam puanlara ilişkin yapılan veri analizlerinde, toplam puanların normal dağılım göstermediği görülmüştür. Verilerin analizinde parametrik olmayan testlere ihtiyaç duyulduğundan iki alt gruptan oluşanlara T-Testinin parametrik olmayan alternatifi Mann-Whitney U Testi, ikiden fazla alt gruptan oluşanlara tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testinin parametrik

olmayan alternatifi Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Ayrıca internet bağımlılık düzeyleriyle algılanan sosyal destek ve ASDÖ-R'nin alt boyutları arasındaki ilişki, İBÖ ve ASDÖ-R'nin haftalık internet kullanma saati arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Sperman Rho Korelasyon Katsayısı tekniği kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, İnternet Bağımlılık Ölçeği ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve ASDÖ-R'nin alt boyutları arasında ilişki bulunmuştur. İBÖ toplam puanları ile demografik değişkenlerden sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, kardeş sayısı, anne-baba mesleği ve anne-baba durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak cinsiyet, baba eğitim durumu, sigara kullanma durumu, aile geliri, arkadaşlık kurma durumu, aile ilişkileri, öğretmenleri ile ilişkileri ve okulunda kafasında kötü iz (anı) bırakan öğretmen olup olmadığı değişkenleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. İBÖ ve ASDÖ-R ile evde internet bulundurma durumu, kaç yıldır internet kullandığı, interneti en çok hangi amaçla kullandığı, yüz yüze tanışmaktansa internetten arkadaş edinme durumu, internette arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca İBÖ ve ASDÖ-R ile haftalık internet kullanım saati arasında da anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İnternet bağımlılığı, ortaöğretim öğrencileri, algılanan sosyal destek.

ABSTRACT

This investigation has been practiced for examining the relation between internet addiction of secondary education students and perceived social support. Besides, the internet addiction levels have been evaluated from the point of versions of class, gender, educational status of parents, sibling number, profession of parents, status of regular smoking and family income. The situation of internet addiction level and social support has been investigated from the point of internet possession at home, how long internet has been used, for what reason it has been used mostly, how often it is used in a week, making friends on internet instead of meeting face to face and the case of believing that the relationship on internet is less problematic. In addition to these, internet addiction scale total points have been investigated in the way of having difficulty in making friends, relationships with their families and teachers, and whether they have any teacher, causing bad memories in their mind, at school. The relationship status has been analyzed between internet addiction levels and perceived social support from “family” “friends” and “teachers” which are sub-dimensions of perceived social support (ASDÖ-R).

Sample of investigation is comprised by 999 students receiving education at 9th, 10th, 11th, 12th grades in 10 high schools chosen through random sampling in Batman city. “Internet Addiction Scale” developed by Günüç (2009), “Perceived Social Support Scale” developed and revised by Yıldırım (2004), and “Personal Knowledge Scale” prepared by investigator in order to determine demographic features of students in sampling group, have been applied to students. Obtained data has been analyzed with SPSS (17,0) program.

It has been seen that total points haven’t illustrated normal distribution as a consequence of analyses regarding total points obtained from scales. As it requires nonparametric tests on analysis of data, Mann-Whitney U Test which is the nonparametric alternative of T-Test has been applied to two composed sub-

groups, and Kruskal Wallis Test which is the nonparametric alternative of one-way analysis of variance (ANOVA) has been applied to composed more than 2 sub-groups. Besides, Sperman Rho Correlation Coefficient technique has been used in order to determine relationship between perceived social support with internet addiction levels and sub-dimensions of ASDÖ-R, and the relationship between weekly internet use hours of İBÖ and ASDÖ-R.

According to findings obtained from the research result, it has been found the relationship between Perceived Social Support Scale with Internet Addiction Scale and sub-dimensions of ASDÖ-R. It has not been found a significant distinctness between İBÖ total points and demographic variables; class grade, educational status of mother, number of siblings, parents' profession and parents' relationship. However, it has been found a meaningful distinctness among these variables; gender, educational status of father, status of regular smoking, family income, making friendship status, family relationship, relationship with teachers and whether they have any teachers, causing bad memories in their mind, at school. It has been found a meaningful distinctness between İBÖ and ASDÖ-R, and internet possession at home, how long internet has been used, for what reason it has been used mostly, making friends on internet instead of meeting face to face and the case of believing that the relationship on internet is less problematic. It has also been found a meaningful distinctness between İBÖ and ASDÖ-R, and weekly internet use hour.

Key Words: Internet addiction, secondary education students, perceived social support.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XII
EKLER LİSTESİ.....	XV
KISALTMALAR.....	XVI

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
PROBLEM DURUMU.....	1
ÇALIŞMANIN AMACI.....	10
ÇALIŞMANIN ÖNEMİ.....	12
VARSAYIMLAR.....	12
SINIRLILIKLAR.....	13
TANIMLAR.....	13

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE.....	14
İNTERNET BAĞIMLILIĞI.....	14
İNTERNET BAĞIMLILIĞI TANI ÖLÇÜTLERİ.....	16
Cengizhan ve Young'a Göre İnternet Bağımlılığı Belirtileri.....	16

Golberg'in İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri.....	17
Beard ve Wolf'un İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri.....	18
Suler'in İnternet Bağımlılık Ölçütleri.....	19
İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE ERGENLER.....	21
ALGILANAN SOSYAL DESTEK.....	26
SOSYAL DESTEK VE ERGENLER.....	28
SOSYAL DESTEK VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI.....	30
İNTERNET BAĞIMLILIĞININ OLASI ETKİLERİ VE SONUÇLARI.....	34
İNTERNET BAĞIMLILIĞINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR.....	40
İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	40
İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	44
BÖLÜM III	
YÖNTEM.....	49
ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	49
EVREN VE ÖRNEKLEM.....	49
VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	50
İnternet Bağımlılık Ölçeği.....	51
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	52
Kişisel Bilgi Formu.....	53
VERİLERİN TOPLANMASI.....	53
VERİLERİN ANALİZİ.....	53

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	55
İnternet Bağımlılık Ölçeği ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinden Alınan Toplam Puan Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları.....	55
Katılımcıların Sınıf Düzeyine Göre İBÖ Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	56
Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre İnternet Bağımlılık Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	56
Katılımcıların İBÖ Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	57
Katılımcıların İBÖ Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	58
Katılımcıların İBÖ Puanlarının Anne-baba Mesleği Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	59
Katılımcıların Anne-baba Durumları Değişkeninin İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	60
Katılımcıların Sigara Kullanma Durumlarına Göre İBÖ Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	60
Katılımcıların Aile Gelirleri ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	61
Katılımcıların Evlerinde İnternet Bulunup Bulunmama Durumları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	62
Katılımcıların Kaç Yıldır İnterneti Kullandıkları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	63
Katılımcıların İnterneti En Çok Hangi Amaç İçin Kullandıkları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	64
Katılımcıların Haftada Kaç Saat İnternet Kullanıldığı ile İnternet Bağımlılığı ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki Korelasyon Durumu.....	65
Katılımcıların Arkadaşlık Kurmada Güçlük Çekme Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	66

Katılımcıların İnternette Arkadaş Edinme Durumları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	67
Katılımcıların İnternette Arkadaşlık İlişkilerinin Daha Sorunsuz Olduğuna İnanma Durumları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	68
Katılımcıların Aileleri ile İlişkilerinin İstedikleri Düzeyde Olup Olmama Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	69
Katılımcıların Öğretmenlerini Ders Anlatan Birinden Çok Bir Büyüğü Olarak Sayma Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	70
Katılımcıların Okullarında Kafalarında Kötü İz (anı) Bırakan Öğretmen ya da Öğretmenlerin Olup Olmadığı Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	71
İBÖ Toplam Puanı ile ASDÖ-R Toplam Puanı ve ASDÖ-R'nin Aile, Arkadaş, Öğretmen Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Durumu.....	71

BÖLÜM V

TARTIŞMA.....	73
----------------------	-----------

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	85
KAYNAKÇA.....	89
EKLER.....	99

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: İBÖ ve ASDÖ-R Katılımcılarının örneklem dağılımı.....	50
Tablo 2: İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler.....	54
Tablo 3: Ortaöğretim Öğrencilerinin, İBÖ Puanlarının Sınıf Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	55
Tablo 4: Tablo 3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İBÖ Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	55
Tablo 5: Ortaöğretim Öğrencilerinin İBÖ Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	56
Tablo 6: Ortaöğretim Öğrencilerinin Kardeş Sayıları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	57
Tablo 7: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne-baba Mesleği ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	58
Tablo 8: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne-baba Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	59
Tablo 9: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sigara Kullanma Durumlarına Göre İBÖ Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	59
Tablo 10: Ortaöğretim Öğrencilerinin Aile Gelirleri ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	60
Tablo 11: Ortaöğretim Öğrencilerinin Evlerinde İnternet Bulunup Bulunmama Durumları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	61
Tablo 12: Ortaöğretim Öğrencilerinin Kaç Yıldır İnterneti Kullandıkları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	62
Tablo 13: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnterneti En Çok Hangi Amaç İçin Kullandıkları ile İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	63
Tablo 14: Haftada Kaç Saat İnternet Kullanıldığı ile İnternet Bağımlılığı ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki Korelasyon Durumu.....	65

Tablo 15: Ortaöğretim Öğrencilerinin, Arkadaşlık Kurmada Güçlük Çekme Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	66
Tablo 16: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternette Arkadaş Edinme Durumları İle İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	67
Tablo 17: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternette Arkadaşlık İlişkilerinin Daha Sorunsuz Olduğuna İBÖ ve ASDÖ-R Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	68
Tablo 18: Ortaöğretim Öğrencilerinin, Aileleri ile İlişkilerinin İstedikleri Düzeyde Olup Olmama Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	69
Tablo 19: Ortaöğretim Öğrencilerinin, Öğretmenlerini Ders Anlatan Birinden Çok Bir Büyüğü Olarak Sayma Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	70
Tablo 20: Ortaöğretim Öğrencilerinin, Okullarında Kafalarında Kötü İz (anı) Bırakan Öğretmen ya da Öğretmenlerin Olup Olmadığı Durumları ile İBÖ Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	71
Tablo 21: İBÖ Toplam Puanı ile ASDÖ-R Toplam Puanı ve ASDÖ-R'nin Aile, Arkadaş, Öğretmen Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Durumu..	71

EKLER LİSTESİ

EK 1: Kişisel Bilgi Formu.....	99
EK 2: İnternet Bağımlılık Ölçeği.....	101
EK 3: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	102

KISALTMALAR

İBÖ: İnternet Bağımlılık Ölçeği

ASDÖ-R: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlar ele alınmıştır.

PROBLEM DURUMU

Bilgi ve teknolojinin hızla geliştiği çağımızda, bilgisayar ve internet kullanımının önemi her geçen gün artmaya devam etmektedir. Bu durumun temel nedenlerinden biri bilgisayar ve internet kullanımının sunduğu imkânlar ile bu hizmetlere ulaşmanın hızlı ve kolay bir biçimde olmasındandır. İnsanlar, internet ağı sayesinde dünyanın herhangi bir yerindeki diğer insanlar ile iletişime geçebilir ve ulaşmak istedikleri bilgilere anında erişebilmektedirler. Bireyler, internetin sunduğu iletişim, haberleşme, sağlık, eğitim, oyun, kendini gerçekleştirme konuları gibi sayısız hizmetten faydalanabilmektedirler.

İnternetin sunmuş olduğu imkânlardan dolayı popülerliğinin artması, insanları aşırı kullanıma yöneltmiştir (Chou Condron ve Belland, 2005). Araştırmalar incelendiğinde, insanların davranışlarında olumsuz etkilere neden olan aşırı internet kullanımı, internet bağımlılığı olarak adlandırılmakta ve çağdaş bilgi topluluğunda oldukça yaygınlaştığı vurgulanmaktadır (Young, 1998; Kandell, 1998; Tsai Lin, 2001; Griffiths, 2000, 2005; Akt.: Balta; Horzum, 2008). Günümüzde internet, bir bilgi ve iletişim kaynağı olmanın ötesinde, bazı kişiler için “bağımlılığa” dönüşmüş durumdadır. Birçok kişi, gerçek dünyada karşılığını bulamadığı tutkuları ve tutsaklığı sanal dünyada yaşamaktadır. İnternet bağımlılığı; genel olarak internetin aşırı kullanılması isteğinin önüne geçilememesi, internete bağlı olmadan geçen zamanın önemsiz görülmesi, yoksun bırakıldığında ise, aşırı sinirlilik hâli ve saldırgan olunması hâli olarak

tanımlanabilir (Cömert, 2007). İnternetteki veya bilgisayardaki etkinliğe giderek daha fazla zaman harcar. Öyle ki, bu etkinlik kişinin yaşamının odak noktası hâline gelir (Tarhan ve Nurmedov, 2011). Günlük hayatta neredeyse her şeyin teknolojik araçlara bağlı olarak yapılması insanın insan ile ilişkisini azaltmıştır. Onun yerine insan-makine ilişkileri artmıştır. Günümüzde bireyler yoğun bir biçimde teknolojik iletişimle kuşatılmış durumdadır (Tekeli, 1994). Teknoloji çağında bulunmamız dolayısıyla, bireylerin her geçen gün bilgisayar ve internet ile iç içe artarak devam eden yaşamları, onları bu teknolojik araçlara bağımlı duruma getirebilmekte ve bağımlılık düzeylerini de arttırdığı düşünülmektedir.

İnternet bağımlılığı terimini ilk defa 1996 yılında Dr. Ivan Goldberg, Mental Hastalıkların Teşhis ve İstatistiği El Kitabı (DSM IV-TR)'na dayanan yapmacık kriterlerin özetini birkaç meslektaşına e-mail attığında bir şaka olarak düşünmüş ve bu yapmacık kriterleri arkadaşlarına bir kez e-maile postaladığında bazı meslektaşlarının internete bağımlılıkları olduğunu kendisine itiraf etmeleriyle şaşırmıştır. Dr. Ivan Goldberg, ilk kez internet bağımlılığı terimini ileri sürdüğünde ciddi değilse de şu anda bu terim araştırmacılar tarafından yaygın bir şekilde kullanılan bir terimdir (Kirallo, 2005). Young (1996), internet bağımlılığını başlı başına bir psikiyatrik hastalık olarak tanımlamaya çalışmıştır. Kurtaran (2008), patolojik kumarın tanı kriterlerini düzenleyerek “kendi-kendini değerlendirme soru listesi”ni (self-report questionnaire) internet bağımlılığı için geliştirmiştir.

Türkiye’de internet bağımlılığı 2000’li yılların başından itibaren araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır. Örneğin Bayraktar (2001) internet kullanımının ergen gelişimindeki etkisini araştırırken, Ayaroğlu (2002) üniversite öğrencilerinin internet kullanımları ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki üzerinde durmuştur. Yalçın (2003) da interneti sosyolojik açıdan ele almıştır. Aydoğdu (2003) 18-24 yaş aralığındaki ergen ve gençlerin TV ve bilgisayardan psikososyal açıdan etkilenme durumlarını incelemiştir. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği (2004) yaptıkları Gençlik Anketi araştırmalarında lise öğrencilerinin yaşadıkları sorun alanlarını tespit etmeyi hedeflemişler (Cömert, 2007); Ersoy ve

Yaşar ile Orhan ve Akkoyunlu (2004) ise ilköğretim öğrencilerinin internet erişim ve kullanım amaçlarını araştırmışlardır. Cengizhan (2005), aşırı internet kullanımını belirlemeye çalışarak öğrencilerin sorun olarak nitelendirdikleri bulgular üzerinde durmuştur. Özcan ve Buzlu (2005), problemlili internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç olarak, “İnternet Bilişsel Durum Ölçeği-İBDÖ (Online Cognition Scale-OCS)”nın Türkçe geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Bayraktutan (2005) aile içi ilişkiler açısından internet kullanımını ele almıştır. Bunun yanı sıra, Esen (2007) internet bağımlılığını, akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenleri açısından incelerken; Kurtaran (2008) yalnızlık, depresyon ve benlik saygısı değişkenlerinin ergenlerin internet bağımlılığını yordamadaki katkısını belirlemeyi amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Ceyhan (2008) üniversite öğrencilerinde problemlili internet kullanımının belirtilerini çalışırken; Tahiroğlu, Çelik, Uzel, Özcan ve Avcı (2008) ergenlerin internet kullanımı alışkanlıklarını ve ergenlerde problemlili internet kullanımını incelemişlerdir. Kelleci, Güler, Sezer ve Gölbaşı (2009) lise öğrencilerinin internet kullanma sürelerinin cinsiyet ve psikiyatrik belirtiler ile ilişkisini araştırmıştır.

Problemlili internet kullanımıyla birlikte kullananların demografik yapılarında da hızlı bir değişim görülmektedir. İnternet, özellikle ilköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencileri tarafından birçok amaçla ve yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. İnternete ulaşımın hızlı ve kolay olması, ödevler ve e-devlet uygulamaları gibi durumlar interneti kullanmayan öğrencilerin de, internet kullanıcısı olmasını sağlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin yaşamlarındaki psikolojik ve çevresel faktörler, onların internet bağımlılığını yaşamalarına sebep olabilmektedir. Özellikle ilk öğretim II. kademede kendini göstermeye başlayan problemlili internet kullanımı sonucunda bireyin yaşadığı, sosyal ve akademik olumsuzluklar, beraberinde yalnızlık/sosyal izolasyon yaşanmasına altyapı oluşturabilecek, sonraki dönemlerinde eğitim ve aile hayatında da olumsuzluklar yaşamasına sebep olabilecektir. Özellikle ergenlik gibi sosyal iletişim becerilerine ihtiyaç duyulduğu bu dönemde kişinin problemler yaşaması kaçınılmaz hâle gelecektir (İnan, 2010). Bundan dolayı, çevresinden gerekli sosyal desteği

algılayamayan ortaöğretim öğrencilerinin internete yönelebileceği ve interneti uzun süre kullanımı sonucunda da internete bağımlı olabilmeleri olasıdır.

İnternete erişimin giderek kolaylaştığı ve internet kullanımının hızla arttığı Türkiye’de internet bağımlılığını yordayan değişkenleri saptamaya yönelik araştırmaların sınırlı sayıda olduğu ve son 2-3 yıl içerisinde gündeme geldikleri görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de internet bağımlılığını yordama gücüne sahip değişkenleri belirlemeye yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. İlgili literatürde internet bağımlılığına ilişkin çalışmalara bakıldığında araştırmacıların yaş, cinsiyet gibi demografik özellikleri (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Pawlak, 2002; Thatcher ve Goolam, 2005; Günüş, 2009); yalnızlık (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Neilsen, 2000; Pawlak, 2002; Nalwa ve Anand, 2003; Ceyhan, 2008; Kurtaran, 2008), depresyon (Young ve Rodgers, 1998; Bayraktar, 2001; Özcan ve Buzlu, 2005; Ceyhan, 2008; Kurtaran, 2008), benlik saygısı (Kurtaran, 2008), kişilik özellikleri (Cao ve Su, 2007), akran baskısı (Esen, 2007), psikolojik iyilik (Caplan, 2002), sosyal destek (Özcan ve Buzlu, 2005; Chen, Li ve Long, 2007; Esen, 2007) ve dürtü kontrolü (Treur, Fabian ve Füredi, 2001) değişkenlerini kullandıkları görülmektedir (Esen, 2010). Ortaöğretim öğrencilerinde, internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin bilinmesinin, internet bağımlılığının nedenlerinin anlaşılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

İnternet bağımlılarının saptanmasında sadece internet başında geçirilen sürenin azlığı veya çokluğu yeterli olmamakta, bu sürenin hangi kullanım amacı için harcandığı da belirleyici olmaktadır. İnternet kullanımında oluşabilecek olumlu ve olumsuz sonuçlar, interneti kullanım neden ve amaçlarıyla ilişkilidir. İnterneti kullanım süresi, interneti oyun, sohbet, eğitim, bilgi vb. kullanım amaçlarıyla değişebilmektedir (Ögel, 2012). Ortaöğretim öğrencilerinde interneti hangi amaçla kullandıkları ve algıladıkları sosyal desteğin bu durum üzerindeki etkilerinin bilinmesi, internet bağımlılığının saptanmasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Uzun süreli bilgisayar kullanıcılarında olduğu gibi uzun süreli internet kullanımında da sağlık problemleri az çok tüm kullanıcılarda görülmektedir: Tekrarlanan hareketle olan el bileği sendromu, boyun kaslarında tutulma, gözlerde yorulma, uyku saatlerinin azalması, aile ilişkilerinde aksama, verim azlığı ve başarısızlık gibi daha birçok durumu aşırı internet kullanan kişilerde gözlenen sorunlar arasında sayabiliriz (Cengizhan, 2005). Verilen bilgiler göz önünde bulundurulduğunda internet bağımlılığı olan bireylerin sosyal yaşamlarından uzaklaştıkları, günlük yaşamsal işlevlerini aksattıkları, fizyolojik ve psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri görülebilmektedir.

İnternet bağımlılığına farklı kültürlerde rastlanmakla birlikte (Cao ve Su, 2007; Akt: Kayri ve Günüç, 2009), en fazla risk altında bulunan grup ergenler olarak belirtilmiştir (Şendağ ve Odabaşı, 2007; Mossbarger, 2008; Yen ve diğ., 2008; Akt: Kayri ve Günüç). Ergenlik çağına has problemler ve kuşak çatışması gibi nedenlerle aileyle paylaşacak fazla bir şeyin kalmaması, arkadaşlık kurmada güçlük çekme ve içe kapanıklık gibi sebeplerle kendilerini yalnız hisseden ve bu yalnızlıklarını sosyal hayat içerisinde gidermekte güçlük çeken gençler rahat bir şekilde internete bağımlı hâle gelebilirler (Ögel, 2012). Bundan ötürü, özellikle ergen bireylerin ev, okul ve internet kafe ortamlarındaki internet kullanımları, bağımlılığın oluşumuna alt yapı oluşturabilmektedir (Lim ve diğ., 2004; Akt.; Kayri ve Günüç, 2009). Oluşan bağımlılığın bir yansıması olarak, ergen bireyler, aile ortamında ebeveynleri ile sorunlar yaşamakta ve aile ilişkileri bozulabilmektedir (Esen, 2007; Şendağ ve Odabaşı, 2007; Akt.; Kayri ve Günüç, 2009). Bu açıklamalar doğrultusunda, internetin uygun biçimde kullanılmadığı zaman insan yaşamını olumsuz bir biçimde etkileme ve bağımlılık oluşturabilme potansiyeli söz konusudur (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000).

Kişiliğin gelişiminde konuşmanın çok önemli bir rolü vardır. Bilgisayarın ve internetin başından kalkmayan çocuk, bilgisayarla bütünleşmeye başlar, ondan yardım almak ve ona sığınmak tavırlarına girer. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan bilgisayar bir bakıma çocuğu insandan uzaklaştırmaktadır. Bilgisayarın insan niteliğine bürünmesi, çocuğu daha çok etkilemekte, insandan uzaklaşmasına

gerekçe hazırlamaktadır. Çünkü çocuk adeta bilgisayar ile insanca iletişime geçmekte, bilgisayarı yeterli ve anlamlı bulmaktadır (Turan, 2008). Bu bağlamda, ergenlerin internet kullanımları kontrol altında tutulmadığı takdirde bu teknoloji, bireyin okulda başarısız olmasına, derslerini kaçırmaya, sınavlara girmemesine ve sınavlarda başarısız olmasına yol açabilmektedir (Young ve Case, 2004; Young, 2004; Akt.; Kayri ve Günüş, 2009). Ergenlik dönemi, kendine özgü özellikleri ve tüm uyum sorunları ile kendinden önceki ve sonraki dönemlerden ayırt edilebilse de, insanın tüm yaşamını etkileyen dönemlerden biridir (Ergin, 1993). Bu açıklamalar doğrultusunda öğrencilerde internet bağımlılığının önüne geçilmesinde; aileleri, öğretmenleri ve arkadaşları gibi yakın çevrelerinin sosyal desteklerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyal destek genel olarak bireye çevresindeki insanlar tarafından yapılan yardım olarak tanımlanır. Ayrıca sosyal destek, bizi seven, ilgi gösteren, güvенеbileceğimiz insanlara ulaşabilmemizdir (Dinçkol, 2000). Bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olan anne, baba, eş, sevgili, arkadaşlar, aile, öğretmenler, akrabalar, komşular, uzmanlar gibi kimseler bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Sosyal destek kaynaklarının bireylere farklı şekillerde yardımlar sağladığı, bunların arasında da üzerinde en fazla durulanların maddi, duygusal ve zihinsel destekler olduğu belirtilmiştir. *Maddi destek*, günlük sorumlulukların gerçekleştirilebilmesi için başkaları tarafından sağlanan eylem ya da araçlardır (başkasına para veya eşya ödünç verme, iş imkânı sağlama gibi). *Duygusal destek*, kişinin, sevgi, şefkat, saygı, empati ve bir gruba ait olma gibi temel gereksinimlerini karşılar. *Zihinsel destek* ise, bireye kişisel ve çevresel sorunlarla ilgili olarak bilgi, öğüt verme ve rehberlik etme gibi davranışları kapsar (Sorias, 1988; Akt.; Terzi, 2008).

Toplumsal ilişkilerin zorunluluğuna rağmen her zaman, diğer insanlara iletişim kurmak kolay bir şekilde gerçekleşmemektedir. Sosyal yaşamda ve teknolojiye yaşanan hızlı değişimler kişinin yaşamına ve kişilerarası ilişkilere çok boyutluluk, değişkenlik ve karmaşık yapılar kazandırmaktadır (Koç, 2006; Akt.: Eşkisü, 2009). Ergenlik çağındaki gençlerde yapılan araştırmalar, bu gençlerin

sorunlarının, buldukları yaş grubuna, okula devam edip etmemesine, anne-babasının gence karşı olan tutumuna, gencin zekâsına, çevresi tarafından kabul edilme derecesine göre değiştiğini göstermiştir (Kulaksızoğlu, 2000). Bundan ötürü ergenlik döneminde bulunan lise öğrencileri için sosyal desteğin önemli olduğu görülebilmektedir. Aksi durumda lise öğrencilerinde sosyal destek yoksunluğunun öğrencileri içine kapanmaya, derslerinde başarısızlığa ve internet bağımlılığı gibi olumsuz durumların geliştirmesine sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

İnsanın insanla ilişkilerinin azalması sosyal etkileşimin azalması anlamına gelir. İnsanın içinde yaşadığı ilişkiler, onun ruhsal durumunu ve bilincini belirleyen unsurlardandır. İnsanın kendi kendisine karşı tutumu, kendi kendisi ile ilgili görüşü ve kanısı; fiziksel, ruhsal ve toplumsal açılardan başkalarının tutumlarından da etkilenir. İnsan kendisini başkalarının aracılığıyla da tanır (Ozankaya, 1996). Bu nedenle kişinin sosyal etkileşimde bulunması gereklidir. Sosyal etkileşim kişinin çevresindeki sosyal hayatın olduğu kadar kendi sosyal varlığının da farkına varmasını sağlar. Sosyal etkileşim bireyin sosyalleşmesi açısından da önem taşıyan kavramlardan biridir (Elmacıoğlu, 1992; Akt.; Bayraktutan, 2005). Bundan ötürü ergenlik döneminde bulunan öğrenciler için sosyal ortamın sağlanması ve sosyal desteğin büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Gençlik dönemi kötü alışkanlıkların ve davranışların kazanıldığı ve ileriki yıllarda da devam ettiği bir dönemdir (Yörükoğlu, 1996). Ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinden sağlıklı bir sosyal ortamı olmayan bireylerin, giderek yalnızlaşmaları sonucu kendilerini olumsuz etkileyecek kötü alışkanlıklar ve davranışlar sergilemeleri olasıdır.

Ergenlik dönemi fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik gelişimlerin sürdüğü bir dönem olmasından dolayı hem birey hem de toplum açısından önem taşımaktadır. Bireyin sigara, alkol vb. maddelerle tanışması genellikle çocukluk döneminin sonunda ya da ergenlik döneminde olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2002; Akt.; Günüş, 2009). Ergen birey, bu gelişim süreçlerini henüz tamamlayamamış olmasından dolayı özellikle bu dönemde internete yönelmekte ve diğer yaş

gruplarına göre daha çok internet bağımlılığı riski taşımaktadır (Günüç, 2009). Ergenlik döneminde ana-baba-çocuk ilişkilerine bakıldığında genelde önemli olan konunun “kontrol” olduğu görülür. Çocuk bir yandan özerklik kazanma, yani kendi benliğini bulup ana-baba kontrolünden çıkma çabasındayken, öte yandan ana-baba, çocuk üzerindeki kontrollerini yitirmenin kaygısını yaşamaktadır (Açıl ve Purtaş, 2008). Bundan dolayı ailelerin ergenlik döneminde bulunan çocuklarına iyi bir ortam sağlamaları ve destekleyici olup, ergen birey veya bireylere yalnız olmadıklarını hissettirmeleri, ergenlik döneminde bulunan bireylerin bu gelişim süreçlerini sağlıklı bir şekilde tamamlamalarına olanak sağlayabilecektir. Ailesi tarafından doğru yönlendirilmemiş, yanlış öğretilere sahip ya da ihmal edilmiş bireyler kötü alışkanlıkları, küfürbazlıkları, saldırganlıkları, kavgacılıkları, huysuzlukları vb. nedenlerle gruba dahil edilmeyebilmekte ve gruplardan dışlanabilmektedir (Başaran, 1974). Bu durumu yaşayan bireyler insanlarla yakınlık kurmada zorlanabilmekte, yalnız kalabilmekte ve sonrasında sigara, alkol ve internet bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklara maruz kalabilmektedirler.

Aile içi ilişkiler en çok bireyin psikososyal ihtiyaçlarının karşılanması ve topluma sağlıklı bireyler kazandırması bakımından önemlidir. Kuşkusuz bir çocuk fiziksel ve psikolojik gelişimini en güzel şekilde ailesinin içinde tamamlar (Bayraktutan, 2005). Sosyal çevresinden yeterli desteği alamayan birey kendini yalnız hissedebilir ve uyum sorunları yaşayarak sosyal çevresinden uzaklaşma sonucunda bilgisayar ve internet kullanmaya yönelebilir. Yalnızlık ve uyum sorunu beraberinde internet bağımlılığı gibi istenmeyen durumları da getirebilmektedir. Çünkü kişiler arası ilişkileri yeterli düzeyde olmayan ergenlerin, çevresinde yeterli sosyal destek algılaması söz konusu olmayabilir ve bu durum da internet bağımlılık düzeylerini arttırabilir.

Bireylerin, akademik, sosyal ve psikolojik gelişimlerini olumsuz olarak etkileyen internet bağımlılığı, özellikle ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerini fiziksel, ruhsal ve duygusal olarak etkileyen sorunlardan biri olduğu düşünülmektedir. Bu durum bireyin o anki yaşamını olumsuz etkilediği gibi,

yetişkinlikteki yaşamları üzerinde de olumsuz etkiler bırakabilir. Algılanan sosyal destek yoksunluğunun internet bağımlılığında önemli bir etken olup olmadığı, internet bağımlılığının nedenlerinin anlaşılması açısından önemli olabilir.

Her türlü bağımlılıkta olduğu gibi internet bağımlılık türünün de, bireylerin üzerinde etkili olabileceği, özellikle de bireylerin eğitim-öğretim süreçlerinde etkililik düzeylerinin daha önemsenmesi gerektiği düşünülmektedir. Sosyalleşme sürecinde etkili olabilecek internet bağımlılığı (Esen, 2007; Şendağ ve Odabaşı, 2007; Akt.; Kayri ve Günüş, 2009), öğrencilerin akademik ve bireysel gelişimleri üzerinde de oldukça önemli bir etkiye sahip olabilmektedir (Young ve Case, 2004; Young, 2004; Akt.; Kayri ve Günüş, 2009). Ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin internet kullanım düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkinin tespit edilmesi, internet bağımlılığının anlaşılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Yaşam dönemleri içerisinde ergenlik, bireyin benliğine dönük duygularının en çok değiştiği; bununla birlikte, sağlıklı bir kişilik gelişimi için kendini kabul edebilmenin önem kazandığı ve bu karmaşa içinde sosyal desteğe yoğun olarak ihtiyaç duyulan bir dönemdir (Erdem ve Akman, 1995). Bundan dolayı, ergenlik psikolojisinde sosyal desteğin önemli bir boyutu oluşturduğu ifade edilebilir. Sosyal destek yoksunluğu bireylerin aşırı internet kullanmaya ve bu durumun sonucunda internet bağımlılığının oluşmasına götürebilir.

Yapılan açıklamalarda görüldüğü gibi Türkiye’de, internet bağımlılığını yordayan değişkenlerin belirlenmesi üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Bu doğrultuda ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesinin önem arz ettiği ve varılacak sonuçların internet bağımlılığının anlaşılması açısından yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

ÇALIŞMANIN AMACI

Ergenler, teknolojiye daha çok ilgi duydukları için interneti diğer yaş gruplarına göre daha çok kullanmaktadırlar (Treuer, Fabian ve Füredi, 2001; Widyanto ve McMurrin, 2004; Akt.; Kurtaran, 2008). Bundan ötürü, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim süreçleri sonlanmadığından, çocuk ve ergenler internetin olumsuz etkileri açısından daha fazla risk taşımaktadırlar (Tsai ve Lin, 2001; Yang ve Tung, 2007). İstatistikler, Türkiye’deki internet kullanıcı profilinin oldukça genç olduğunu ortaya koyuyor. İnternet başında zaman geçiren kullanıcıların büyük bölümünün gençler olduğu düşünüldüğünde, gençlerin internet bağımlılığı riskinin daha yüksek olduğu ortaya çıkıyor (Özsoy, 2010). Bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, ergenlerin internet bağımlısı olma ihtimallerinin yüksek olduğu görülebilmektedir. Yapılan alan yazın araştırmasında Türkiye’de internet bağımlılığının nedenlerini ortaya koymaya çalışıldığı araştırmaların sınırlı sayıda olduğu gözlemlenmiş ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada genel amaç olarak, ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki incelenmek istenmektedir.

Bu çalışma ile araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin, internet bağımlılık düzeyleri;
  - a) Cinsiyete,
  - b) Sınıf düzeyine,
  - c) Anne-babanın eğitim durumuna,
  - d) Kardeş sayısına,
  - e) Anne-babanın mesleğine,
  - f) Anne-babanın durumuna,
  - g) Sigara kullanma durumuna,

- h) Aile gelirine,
- i) Evde internet bulunma durumuna,
- j) Kaç yıldır internet kullandığına,
- k) İnterneti en çok hangi amaçla kullandığına,
- l) Haftada kaç saat internet kullandığına,
- m) Arkadaşlık kurmada güçlük çekme durumuna,
- n) İnternette arkadaşlık edinme durumuna,
- o) İnternette arkadaşlık ilişkilerine,
- p) Aileleri ile ilişkilerinin durumuna,
- q) Öğretmenleri ile olan ilişkilerine,
- r) Okulunda kafasında kötü iz (anı) bırakan öğretmen ya da öğretmenler olup olmama durumuna göre, anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

3. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleri, arkadaşları ve öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyi;

- a) Evde internet bulunma durumuna,
- b) Kaç yıldır internet kullandığına,
- c) İnterneti en çok hangi amaçla kullandığına,
- d) Haftada kaç saat internet kullandığına,
- e) İnternette arkadaşlık edinme durumuna,
- f) İnternette arkadaşlık ilişkilerine göre, anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

4. Ortaöğretim öğrencilerinin İBÖ'den aldıkları toplam puan ile ASDÖ-R toplam puanı ve ASDÖ-R'nin alt boyutları olan aileden algılanan sosyal destek, arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek toplam puanlarının düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

ÖNEM

Yapılan alanyazın incelemesinde ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan çalışmanın alanda ilk olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır. İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılmış çalışmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle, bu konuda bilgi sahibi olmanın ortaöğretim öğrencilerine yönelik yapılacak psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarına katkı sağlayabilir.

Türkiye’de genç nüfus yoğunluğunun fazla olması ile birlikte son yıllarda internet kullanımının yaygınlaşma hızı göz önüne alındığında, bu alanda yapılmış çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı görülebilmekte, internet bağımlılığı ve bu bağımlılık için risk faktörlerine dair farklı yaş gruplarında çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın da bu ihtiyacın giderilmesine katkı sağlayacağı ve alanda bundan sonra yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

VARSAYIMLAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama araçları olarak kullanılan “İnternet Bağımlılık Ölçeği”, “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R) ve “Kişisel Bilgi Formu”na gerçek durumlarını yansıtacak şekilde samimi yanıtlar verecekleri varsayılmaktadır.

SINIRLILIKLAR

Araştırma “İnternet Bağımlılık Ölçeği”, “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R) ve “Kişisel Bilgi Formu”nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır. Ayrıca araştırmadan örneklemini oluşturan 2011-2012 öğretim yılında Batman ilinde bulunan ortaöğretim kurumlarının 9. ,10. ,11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.

TANIMLAR

İnternet: İnternet (İnternational Network) uluslar arası ağ kelimelerinden oluşan TCP/IP protokolü (Transmission Control Protokol/İnternet Protokol) ile birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyüp gelişen bir iletişim ağıdır (Öztoprak, 2001).

İnternet bağımlılığı: Kullanıcının online kullanımını kontrol yeteneğini, ilişkisel, mesleki ve sosyal problemlere sebep olacak derecede etkileyebilen, yeni ve genellikle tanınmamış klinik bir rahatsızlıktır (Young, 2007).

Sosyal Destek: “Bireyin çevresinden aldığı sosyal ve psikolojik destektir” (Yıldırım, 1998).

Algılanan Sosyal Destek: Algılanan sosyal destek, sosyal ilişkinin algılanış biçimi, sosyal ağın kişi üzerinde bıraktığı etkiyle yakından bağlantılıdır. Sosyal ağ kişi ve çevresindeki diğer insanlar arasındaki bağları ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerini anlatmak için kullanılan bir terimdir (Karadağ, 2007). “Sosyal destek işlevlerinin yeterli olup olmadığı konusunda kişinin kendi yargısıdır” (Procidano ve Heller, 1983; Akt.; Soylu, 2002).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde internet bağımlılığı, ergenlik dönemi özellikleri ve algılanan sosyal destek kuramsal temelleri konusunda alan yazın destekli bilgilere yer verilmiştir.

İNTERNET BAĞIMLILIĞI

İnternet bağımlılığının standardize edilmiş bir tanımı yoktur. Bazı araştırmacılar “bağımlılık” teriminin sadece kimyasal madde bağımlıları için kullanılması gerektiğini iddia etse de, benzer tanı kriterleri kumar bağımlılığı gibi başka sorunlu davranışları tanımlamak için de kullanılmıştır. Bağımlılık terimi popüler kullanımda herhangi bir madde veya eylemle ilişkilendirilebilir. İnsanların yemeğe, sigaraya, kumar oynamaya, alışverişe, işe, oyuna, sekse “bağımlı” olabilecekleri söylenir. İnternet kişinin teknoloji veya bilime olan ilgisinden bağımsız olarak hemen hemen herkesin kötüye kullanabileceği bir alan sağlamaktadır. İnternet bağımlılığı aynı zamanda bir çeşit teknoloji bağımlılığıdır ve bu da davranışsal bağımlılıkların altında yer alır (patolojik kumar oynama gibi) (Ögel, 2012).

Davranışsal bağımlılıklar da alkol madde bağımlılıklarında olduğu gibi bağımlılığın ana bileşenleri olan fiziksel ve psikolojik bağımlılığın zihinsel meşguliyet, duygudurum değişkenliği, tolerans, yoksunluk, çatışma ve tekrarlama özellikleri gösterirler (Griffths, 1999). Zihinsel meşguliyet, herhangi bir aktivitenin kişinin yaşamındaki en önemli şey hâline gelmesidir, söz konusu eylem düşünce, duygu ve davranışlarda baskındır. Duygudurum değişkenliği, herhangi bir aktivitenin bireyin duygu durumunu belirlemesidir, bu aktivite bir başa çıkma stratejisi olarak görülebilir. Tolerans, aynı etkinin yaratılması için giderek daha fazla artan aktivite ihtiyacıdır. Yoksunluk aktivitenin azalması ya da

ortadan kalkması sonucunda ortaya çıkan hoş olmayan, istenmeyen belirtilere işaret eder. Çatışma, bağımlı kişilerin çevresindeki kişilerle, iş, sosyal yaşam, hobiler, ilgiler gibi diğer aktivitelerle ya da kendileriyle olan içsel çatışmalara işaret eder. Tekrarlama, yıllarca aktiviteden kaçınma ve aktiviteyi kontrolden sonra bağımlılığın tekrar en uç düzeyine dönülmesidir. Bu altı ölçüte uyan davranış “bağımlılık” olarak tanımlanmaktadır (Young, 1996; akt.: Esen, 2010).

Bağımlılık (addiction) denilince genellikle akla sigara, alkol ve uyuşturucu maddelere bağımlılık gelmektedir. Bu yaygın görüşe karşın diğer bazı davranışlarında (kumar oynama, bilgisayar oyunu oynama, aşırı yeme gibi) bağımlılık yaratabileceği görüşü giderek yaygınlık kazanmaktadır (Griffiths, 1999).

İnternet başında kalan kişinin günlük yaşamında işlevsel bozukluklar ortaya çıkmasının bağımlılık belirtilerinden olduğunu ifade eden Dr. Ceyhan: “İnternet bağımlılığı, öğrencinin okulunu, yetişkinin de işini etkilemeye başlıyor. Kullanıcı, internet kullanımı süresi ve amacı hakkında yalan söyleyebiliyor. İnternet bağımlısı, internette olmadığı zamanlarda da yarım kalan sohbetiyle veya oyunda geldiği seviyeye zihnini meşgul ediyor. İnternet bağımlıları, internete ulaşamadıkları zaman tıpkı sigara, alkol bağımlılıklarında olduğu gibi aşırı sinirlilik, gerginlik ve huzursuzluk gibi belirtiler gösterebiliyor (Özsoy, 2010). Bu durum, ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinde daha belirgin olabileceği düşünülmektedir.

İnternet bağımlılığı ilk olarak Young (1997) tarafından ortaya atılmış bir kavramdır (Ç.Balta, Horzum, 2008). Young (2007) internet bağımlılığını kullanıcının internet kullanımını, kontrol becerisini, ilişkisel, mesleki ve sosyal becerisini problemlere sebep olacak derecede etkileyen yeni ve genellikle tanınmamış klinik bir bozukluk olarak tanımlamıştır (Esen, 2010). Bağımlılık ile ilgili alan yazın incelendiğinde 2000’li yıllara kadar internet bağımlılığının, bağımlılık olup olmadığı tartışılmakta iken artık günümüzde böyle bir bağımlılığın varlığı kabul edilmekte hatta tedavisi üzerinde durulmaktadır. Öyle ki

Ege Üniversitesi'nde "internet bağımlılığı" adıyla bir ders açılmış (İnternet resmen hastalık, 2006) ve Balıklı Rum Hastanesi artık "internet bağımlılarını" tedavi etmeye başlamıştır (İnternet hastasıym, 2006) (Ç.Balta, Horzum, 2008). İnternet bağımlılığı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde; genel olarak internet kullanım şekli ve internetin neden olduğu sonuçların ele alındığı ve incelendiği görülebilmektedir.

İNTERNET BAĞIMLILIĞI TANI ÖLÇÜTLERİ

Araştırmacılar ve klinikçiler internet bağımlılığı tanı ölçütleri konusunda henüz ortak bir karara varamamışlardır. İnternet bağımlılığı ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu konuda bilgi edinmemin internet bağımlılığını anlama açısından aydınlatıcı olacağı düşünülmektedir. Fazla tanı ölçütleri olmakla birlikte yurt içinde ve yabancı kaynaklar dikkate alınarak çalışma yapılmıştır.

Cengizhan ve Young'a göre İnternet Bağımlılığı Belirtileri

Cengizhan (2003) ve Young'a (2005) göre, internet bağımlılığının belirtileri:

- Yalnızca birkaç dakika harcamaya niyetli olmasına rağmen saatler harcamaya;
- Arkadaşlarına yalan söyleme;
- Ekranın başında her oturuşta saatlerce kaldığı için fiziksel sorunlara maruz kalma;
- Sürekli olarak bir sonraki bağlanma zamanını bekleme;
- Aradığı bilgiyi bulmada hep bir adımcık kaldığını düşünme;
- İnsanlar ile internet üzerinde konuşmayı, insanlarla yüz yüze konuşmaktan daha rahat bulma;
- E-postada yeni bir şeyler var mı diye bakmak için sürekli istek duyma;
- İnternete girmek ya da internette kalmak için yemek öğünlerini,

- derslerini veya randevularını görmezden gelme;
- İnternetin başında bu kadar fazla zaman geçirdiği için suçluluk duyma ve hoşlanma arasında gidip gelme;
- Herkese mail adresi, sohbet odası adları ve ICQ numarası verme veya dağıtmaya çalışma;
- İnternet dışı uğraşlara ilginin kaybolması ve iş verimliliğinin düşmesi;
- İnternette çok geç saatlere kadar bağlı kalmak yüzünden sürekli uykusuz kalma ve yorgunluk;
- Bilgisayar kullanımı nedeniyle eşler arasında anlaşmazlık ve sorun çıkması olarak ifade edilmiştir.

Cengizhan (2003) ve Young'ın (2005) ortaya koyduğu bu belirtiler incelendiğinde internet bağımlılığının; belirgin derecede artan bilgisayar ve internet kullanımı ile ders başarısızlığına, sosyal ve mesleki yönde aksamalara ve başarısızlıklara, hemen her gece önlenemeyen internet kullanımı isteği ve ertesi güne sarkan yorgunluk hissine neden olduğu görülmektedir (Ç.Balta, Horzum, 2008).

Goldberg'in İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri

Goldberg (1999) tarafından DSM-IV'te yer alan madde bağımlılığı ölçütlerinden yola çıkarak tanımladığı internet bağımlılığı kriterleri:

On iki aylık bir süre içinde herhangi bir zamanda ortaya çıkan aşağıdakilerin 3'ü veya daha fazlası ile kendini gösteren, klinik olarak belirgin bir bozulmaya ya da sıkıntıya yol açan uygunsuz internet kullanımı;

- Aşağıdakilerden biriyle tanımlanan tolerans gelişimi.
  - a. İstenilen keyfin alınabilmesi için belirgin olarak artmış internet kullanım süresi
  - b. Sürekli olarak aynı sürelerde internet kullanımı ile alınan keyifte azalma olması
- Aşağıda tanımlanan şekilde yoksunluk gelişmesi.

Ağır ve uzun süreli internet kullanımı sonunda aşağıdakilerden en az 2 tanesinin günler içinde ortaya çıkması (1 ay içinde ortaya çıkabilir) ve kişilerin bunlardan dolayı iş, sosyal ve önemli işlevsel alanlarda sıkıntı yaşaması.

- a. Psikomotor ajitasyon
  - b. Bunaltı
  - c. İnternette neler olduğu hakkında takıntılı düşünceler
  - d. İnternet hakkında fanteziler ve hayal kurma
  - e. İsteyerek ya da istemeyerek tuşlara basma hareketi yapma
  - f. Bu sıkıntılı durumlardan kurtulmak için internete veya benzeri servislere bağlanma
- İnternet kullanımı genellikle planlandığından daha uzun sreler alır.
  - İnternet kullanımını bırakmak veya denetim altına almak için sürekli bir istek veya boşa çıkan çabalar vardır.
  - İnternet ile ilgili eylemlere ek uzun sreler ayrılır (kitap almak, yeni web tarayıcıları ve programları denemek, dosyaları düzenlemek vb.)
  - İnternet kullanımı nedeniyle önemli toplumsal mesleki etkinlikler veya boş zamanları değerlendirme etkinlikleri bırakılır veya azaltılır.
  - İnternet kullanımı, yol açtığı sorunlara (uykusuzluk, evlilik problemleri, işe ve randevulara geç kalma vb.) rağmen aşırı olarak devam eder.

Beard ve Wolf'un İnternet Bağımlılığı Tanı ltleri

Beard, K. W., ve Wolf (2001), Young'ın "internet bağımlılığı" tanı kriterlerini düzenleyerek geliştirmişlerdir. Buna sebep olarak da, bazı terimlerin daha anlaşılabilir olması gösterilmiştir. (rneğin; zihninin meşgul olması ne anlama gelmektedir). Beard ve Wolf (2001), Young'ın tanımladığı sekiz ölçütü iki grupta toplamış, ilk beşini internet kullanım fonksiyonelliği olarak gruplandırmışlardır. Buna göre, kişinin her bir ifadedeki durumu mutlaka yaşamış olması gerekmektedir. Diğer üç madde ise kişilerin internet kullanımından dolayı zarara uğraması olarak gruplandırılmış, internet bağımlılığı tanısı koyulabilmesi için ise, kişinin en az bir tanesini yaşamış olması gerekmektedir. Araştırmacılara göre, Young'un tanı kriterlerinde, kişilerin nasıl hissedeceğine göre sonuçlar

değişebilmekte, bu yüzden de kişilerin bahsi geçen kriterleri nasıl hissettiğine göre değil, daha önce yaşayıp yaşamadığına göre cevaplamasının sağlanması gerekmektedir. Buna göre yeniden düzenlenen “internet bağımlılığı” tanı kriterleri:

Aşağıdaki ifadeler (1-5) daha önce mutlaka görülmüş olmalı:

- İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (bir önceki internet aktivitesi ya da bir sonraki online oturumu beklemek)
- İnternete bağlı kalma süresinde artışa ihtiyaç duyma
- İnternet kullanımını azaltmaya yönelik başarısız girişimlerde bulunmak
- İnternet kullanımının azaltılması durumunda yoksunluk belirtileri
- Başlangıçta olduğundan daha uzun süre internete bağlı kalma

Aşağıdaki ifadelerden en az bir tanesi sağlanmış olmalı:

- İnternetin aşırı kullanılması yüzünden ilişkiler, okul ya da işle ilgili sorunlar yaşama
- İnternete bağlı kalabilmek için aile üyelerine, terapisteye ya da başkalarına yalan söyleme
- İnternete bağlı kalındığı süre içerisinde duygu değişikliği olması (umutsuzluk, suçluluk, anksiyete, depresyon gibi).

Suler’in İnternet Bağımlılık Ölçütleri

Suler (1999) sağlıklı ve problemlili internet kullanımının 8 ölçüt ile ayırt edilebileceğini öne sürmüştür. Bu ölçütler;

- *İnternetteki etkinliğin karşıladığı ihtiyaçların sayısı ve türü.* İnternet kullanıcıları fiziksel, kişisel, kişilerarası veya manevi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyor olabilir. Karşılamaya çalışılan ihtiyaç sayısı arttıkça internetin kullanıcı için önemi de o oranda artar.
- *Karşılanmamış ihtiyaçların altında yatan yoksunluğun derecesi.* Kullanıcının ihtiyaçları ne kadar bastırılır ya da inkâr edilirse, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak için o kadar daha fazla başka yollar arar. İnternet genellikle bu ihtiyaçların gerçek hayatta daha kolay karşılandığı bir yerdir.

- *İnternet aktivitesinin türü*, internetteki bir tür etkinlik ne kadar çok sayıda niteliğe sahipse, kullanıcı interneti o kadar fazla sayıda ihtiyacını karşılamak için kullanmak ister. Değişik türdeki internet aktiviteleri ihtiyaçları etkileyişleri bakımından çok fazla çeşitlilik gösterebilir. Birçok niteliğe birden sahip olan çerçeveler daha geniş bir spektrumda ihtiyaçlara karşılık verebilir; böyle bir çerçeve daha çekicidir (Suler, 1999; Akt.; Esen, 2010).
- *İnternetin kullanıcının gerçek hayattaki işlevselliğine etkisi*. Fiziksel sağlık, iş performansı ve önemli ilişkilerdeki işlevsellik etkilenmiş olabilir. İnternet kullanımına bağlı bozulmuş alanların sayısı ve bozulmanın boyutu patolojinin ciddiyetini gösterir.
- *Bunaltıya dair öznel duygular*. Patolojik internet kullanımının uyarıcı işaretleri kullanıcının internet etkinliklerine ilişkin depresyon, hayal kırıklığı, öfke, suçluluk ve yabancılaşma duygularıdır.
- *İhtiyaçlar hakkında bilinç düzeyindeki farkındalık*. Bastırılmış ihtiyaçlarını internet aracılığıyla karşılayan kişi katarsisle ilgili bir etkinlik ifşa etmektedir. Bu etkinlik, gerçek karşılanmamış ihtiyaç doyurulmadığı sürece sonsuza dek tekrar edilmek zorundadır. Suler (1999)'e göre kişi internet etkinliklerinin altında yatan karşılanmamış ihtiyaçları bilinç düzeyinde anlamalı, bu etkinliklerle ilgili çatışma ve yoksunluğu çözmelidir.
- *Deneyim ve dahil olma süreci*. İnternet kullanıcıları deneyim kazandıkça internet etkinliklerinin gerçek hayat ihtiyaçlarını doyumadığını ve internetin cazibesinin yavaş yavaş kaybolduğunun farkına varırlar. Deneyim çoğunlukla kullanıcıları aşırı dahil olmayı gerektiren etkinliklerden kaçınmaları konusunda yardım eder.
- *Gerçek hayat ve sanal hayat arasındaki denge ve entegrasyon*. Sağlıklı internet kullanımı, internet etkinlikleri ile gerçek dünya ilişkilerini/etkinliklerini entegre eder. Patolojik internet kullanımı, genellikle gerçek hayattan tamamen soyutlanmış 'online' bir hayat ile sonuçlanır (Akt.; Esen, 2010).

Bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, internet bağımlılığı oluştuktan sonra bireyin yaşamındaki her ögenin bu durumdan olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bu çerçevede, internet bağımlılığının önlenmesinin sadece kişiyi bu bağımlılık durumundan kurtarmakla kalmayacağı, oluşması muhtemel sorunların da önüne geçeceği düşünülmektedir (Lengel, 2004; Young, 2004; Akt.: Taçyıldız, 2010). Ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin, internet bağımlısı olmaları durumunda aile ilişkileri, sosyal yaşantıları, akademik ve sağlık durumları gibi birçok yönden olumsuz etkilenebilecekleri görülebilmektedir.

İnternet bağımlılığının daha çok kimler üzerinde etkiye sahip olduğu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, bu grubun çoğunlukla ergenlik dönemindeki bireyler olduğu görülmektedir (Kraut ve diğ., 2002; Bölükbaş, 2003; Lim, Bae ve Kim, 2004; Aktaş, 2005; Kurtaran, 2008; Akt.: Taçyıldız, 2010). Bu çerçevede, lise öğrencilerinin ergenlik döneminde bulunmaları dolayısı ile algıladıkları sosyal destek ile internet bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemenin, internet bağımlılığı olan lise öğrencilerine yardımcı olabileceği açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE ERGENLER

İnternet bağımlılığının özellikle gençlerde belirgin olarak görülmesi nedeniyle ergenlik ve gençlik dönemleri ile ilgili bilgi edinilmesi, lise dönemini de kapsayan ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin, internet bağımlılıklarının nedenleri, etki ve sonuçlarının ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Ergenlik dönemi, insan yaşamında, içinde pek çok değişimi barındıran gelişim dönemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Hem insan yaşamında önemli bir yere sahip olması hem de bedensel, cinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal pek çok değişimin gerçekleştiği bir dönem olması nedeniyle ergenlik dönemi bu güne kadar birçok araştırmaya konu olmuştur. Ergenlik dönemi, üzerinde önemle durulan bir dönem olmasının yanında farklı tanımlamaların da yapıldığı bir

dönemdir. Ergenlik döneminde bulunan bireylerin, internet bağımlılık düzeyleri ele alınırken bu dönemde göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.

Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir “ara dönemdir”. Gençlik belirli yaşlarla sınırlı olmayan bir hayat dönemidir. Bununla beraber gençlik kelimesi ergenlik yerine kullanılabilir. Buluş (erinlik, önergenlik) ergenliğin başlarındaki biyolojik-cinsel gelişme dönemidir. UNESCO’nun tanımına göre genç, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan insandır. Gençlik çağının başlangıcı ve sonu konusunda ileri sürülen yaş sınırlamaları da birbirinden farklıdır. UNESCO’nun tanımlamasında gençlik çağı, 15-25 yaşları arasında gösterilmektedir. Birleşmiş Milletler örgütüne göre ise gençlik çağı, 12-25 yaşları arasındadır. Gençliğin başlangıcı, sonu ve buluş çağı hakkında ileri sürülen zamanlar göreceli yaş sınırlamalarıdır. Bu bakımdan kesin yaş sınırları yerine, yaklaşık zaman dilimleri belirlemek yerinde olur. Bedence ve boyca büyümenin durduğu yaş sınırları biyolojik olarak gençlik çağının bittiğine bir işaret olarak gösterilebilse de, bu kesin bir belirti olamaz. Büyümenin sona ermesinde önemli bireysel farklar görülmektedir. Biyolojik faktörlerin yanında daha çok sosyolojik veriler genç ve yetişkin ayrımları konusunda fikir vermektedir (Kulaksızoğlu, 2000).

Ergenlik dönemi cinsiyete göre farklılık gösterebilmektedir. Yavuz (1995) göre kızlarda ergenlik dönemi 11-20 yaşları arasında iken, erkeklerde 13-20 yaşları arasında yaşanmaktadır (Günüç, 2009). Kulaksızoğlu (2002) ergenlik dönemini üçe ayırmaktadır. Bunlar; ergenliğin başı kızlar için 11-13 ve erkekler için 13-15, ergenliğin ortası kızlar için 14-16 ve erkekler için 15-17, ergenliğin sonu kızlar için 16-21 ve erkekler için 17-21 arasındadır. Başaran (1974) ergenlik dönemini ilk ergenlik ve son ergenlik olarak tanımlamıştır. İlk ergenlik çağı 13,14 ile 17 yaş ortalığında olup ortaöğretim kademesini kapsamaktadır. Son ergenlik çağı ise 17-21 yaş aralığında olup yükseköğretim kademesini kapsamaktadır (Günüç, 2009). Saygılı (2010)’ya göre ergenlik dönemi, cinsel gelişimin başlangıcından tamamlanmasına kadar geçen süreçtir. Yörükoğlu’na (1996) göre ise ergenlik, hızlı büyüme ve gelişmenin olduğu kız-erkek cinsel özelliklerinin

belirdiği 2-3 yıllık ilk genlik dönemidir. Ergenlik döneminde bulunan bireyleri içinde buldukları dönemin etkisinden dolayı birçok farklı stres durumu yaşayabilmektedirler.

Literatürde ergenlerin karşılaştığı ve kimlik krizini yaratan stres kaynakları onları çeşitli risk faktörleriyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu çerçevede, temel olarak ergenlerin yaşamındaki risk faktörleri şu şekilde toparlanabilir (Güler, 1996; Conger ve Galambos, 1997; Akt.; Taçyıldız, 2010): aile içi rol çatışmaları, aile içi tutarsız ve dengesiz ilişkiler, ebeveynlerin medeni durumu, kardeşlerle yaşanan sorunlar, okul yöneticileri ve öğrenciler arası yaşanan sorunlar, sosyal ilişkilerde yalıtılmışlık ve yabancılaşma, uygun olmayan referans gruplarını seçme. Bu sorunlardan bazıları, diğer gelişim dönemlerinde de etkisini gösterebilmektedir; ancak bu durumlarda etkilenme oranı ergenliğin daha yoğun olarak kendini gösterdiği lise döneminde çok daha fazladır. Bu durum, ergenin çeşitli problemler yaşamasına yol açmaktadır. Bu problemlerden bazıları, kaygı düzeyindeki artış, başarısız olma korkusu, onaylanmama, reddedilme, cezalandırılma korkusu, alkol, madde ve internet bağımlılığı, umutsuzluk ve üzüntü duygusu içinde olma, anlaşılama duygusu ve kendini beğenmemedir (Güçlü, 2001; Kaya, 2002; Young, 2004; Aydın, 2005; Akt.; Taçyıldız). Lise gençliği arasında yapılan bir araştırma, gençlerin büyük bölümünün durumunu iyi göremediğini ve geleceğe ilişkin endişeler taşıdığını ortaya koymuştur. İstanbul Vakfı tarafından yapılan araştırmaya göre, gençlerin yüzde 53'ü "gelecek ve güven kaygısı" taşımaktadır, yüzde 43'ü durumundan memnun değildir. Öğrencilerin yüzde 26'sı okullardaki kültür sanat etkinliklerinin yetersizliğinden, yüzde 24'ü çete faaliyetlerinden, yüzde 19'u sigara kullanımından ve yüzde 14'ü madde bağımlılığı felaketinden şikâyetçidir (Saygılı, 2010). Bundan ötürü, ergenlik dönemindeki lise öğrencileri yaşamakta oldukları kimlik karmaşası, düşünce dağınıklığı, aile, okul ve arkadaşlar ilişkilerinin istenilen düzeyde olmaması, sosyal destek yoksunluğu, yaşadıkları kaygı, endişe vb. durumlardan bir kaçış yolu olarak internete daha uzun süre bağlı kalma ve internete bağımlı hâle gelmeleri olası bir durumdur.

İstatistikler, Türkiye'deki internet kullanıcı profilinin oldukça genç olduğunu ortaya koyuyor. İnternet başında zaman geçiren kullanıcıların büyük bölümünün gençler olduğu düşünüldüğünde, gençlerin internet bağımlılığı riskinin daha yüksek olduğu da ortaya çıkıyor. Uzmanlara göre internet bağımlılığından vazgeçmek, aynen uyuşturucu alışkanlığını bırakmak kadar zor. Bu problemi aşmak bazı vakalarda 2-3 yıl sürebilir. İnternet bağımlısı çocuk 13-17 yaşları arasındaysa ergenlikle birlikte sorun daha da kuvvetleniyor. Sanal bağımlılık, ruha çok büyük etki ediyor. İlaç tedavisinin yanında terapi süreci de gerekiyor (Özsoy, 2010). Teo ve Lim (2000) aşırı internet kullanımının ergenler için bir risk faktörü oluşturduğu, depresyon ve kimlik bunalımıyla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca internetin ergenler için, birincil ve en önemli bilgi kaynağı hâline geldiğini vurgulamışlardır (Doğan, Işıklar ve Eroğlu, 2008). Lise döneminde bulunan öğrencilerin; can sıkıntısından kaçma, oyun oynama, sohbet etme isteği, pornografi, vb. durumlardan dolayı interneti uzun süre kullanarak, internetin olumsuz etkilerine maruz kalabilmekte ve bu durum sonucunda da internete bağımlı hâle gelebildikleri düşünülebilir.

Ergen ruh sağlığında yaşlıları ile yakın ve anlamlı ilişkiler kurmak çok önemlidir. Yakın yaşıt ilişkileri ergenlerin benlik saygıları ve iyilik hâlleri ile pozitif olarak ilişkili iken yaşlıları ile ilişki problemleri yaşamak ise depresyonun ve olumsuz benlik algısının en temel yordayıcıları olduğu araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur (Gross ve ark. 2002, Akt.; Ceyhan, 2008). Ergenlerin yaşlıları ile olan etkileşimlerinde internet kullanımının etkileri, internette geçirilen süre, kullanılan aktivite ve etkileşime girilen kişilere (yabancı/tanıdık) göre farklılık gösterebilmektedir. Ergenlerin yaşlıları ile kurduğu yüz yüze ilişkiler, sosyal yeterlik kazanmalarında oldukça önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte, ergenler arasında “elektronik arkadaşlıklar” geliştiren ergenlerin sayısı ise artmaktadır. Bu durum çocukların kişiler arası iletişim becerilerini geliştirmelerini engellediğinden endişe vericidir. Kendi yatak odalarında yalnız başlarına internet kullanımı, ergenlerin diğer sosyal aktiviteler için zamanlarının çalınmasına, arkadaşlık ilişkileri kurma ve geliştirmelerinin engellenmesine yol açmaktadır (Ceyhan, 2008). Ayrıca, ergenlik döneminde birey içinde bulunduğu arkadaş

ortamlarının özelliklerinden de etkilenebilmekte ve arkadaş grubunda kalabilme adına riskli davranışlarda bulunabilmektedir. Sigara, içki bağımlılığı gibi diğer madde bağımlılıklarında olduğu gibi internet bağımlılığında da genç birey internet ile çoğu zaman, arkadaş ortamına uymak ya da meraktan dolayı tanışmaktadır (Can, 2007). Budan dolayı, ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin internet bağımlılıklarının anlaşılması açısından, internete yönelme sebepleri veya internetle tanışma süreçleri, internet bağımlılıklarının anlaşılması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Ergenlerin aşırı kullanıma ve bağımlılığa sürükleyen nedenleri üzerinde duran çalışmalar incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Young (2004), ergen ya da genç bireylerde interneti kötüye kullanmaya neden olan etkenleri, ücretsiz ve limitsiz internet erişimine sahip olma; başka sosyal etkinliklerin unutulup sadece interneti düşünme; bireyin internet erişimine ailesi tarafından bir kontrol ya da engelin bulunmaması; internetteki etkinliklerin gizlenebilmesi; gerçek hayattaki korku, takıntı ve kusurların internette gizlenip farklı bir kimliğe bürünebilmesi vb. şeklinde sıralanmaktadır. İnternet bağımlılığına neden olan bir takım psikolojik ve sosyolojik etkenlerin dışında internet teknolojisinin sunduğu kumar, sohbet, oyun vb. olanaklardan kaynaklanan etkenlerde mevcuttur (Gönül, 2002; Akt.; İnan, 2010). Lise öğrencilerinde arkadaşlık kurmakta zorluk yaşamaları, kardeş sayısının fazla olmasından dolayı ilgi eksikliği yaşamaları, ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının iyi düzeyde olmaması ve ergenlik dönemindeki duygudurumlarının sürekli değişken olmasından dolayı yaşamakta oldukları zorluklardan kaçmak ve rahatlamak isteyen bu bireyler² İnterneti bir sığınma, rahatlama aracı olarak görebilirler. Bu durumda lise öğrencileri gittikçe daha uzun süre internete bağlı kalarak bağımlılık geliştirebilmeleri olasıdır.

ALGILANAN SOSYAL DESTEK

Sosyokültürel bir varlık olan insan, ihtiyaçlarının karşılandığı doğal çevresi ve kişiliğinin gelişimine katkıda bulunan sosyal çevresi ile bütünleşerek yaşamını sürdürebilmektedir. Kişi, çevresinden aldığı sosyal desteğe yaşamı boyunca gereksinim duymakta ve sosyal desteğin kaynağı olan kişiler ile olumlu yönde bir etkileşimde bulunarak, yaşaması muhtemel zorlukların üstesinden daha kolay gelebilmektedir.

Sosyal ilişkilerde insanların birbirlerine sağladığı en önemli yararlarından birisi sosyal destektir. Sosyal destek, bireyin işlevlerini artırmaya yönelik ve/ya da olumsuz sonuçlara karşı tampon görevi sağlayan anne baba, öğretmen, sınıf arkadaşı, yakın arkadaş ve okul gibi sosyal ağların bireyin davranışlarını destekleme düzeyine ilişkin algı olarak tanımlanır (Malecki ve Demaray 2006; House ve Kahn 1985; Akt.; Kapıkıran ve Özgüngör, 2009). Sosyal destek, Johnson ve Saranson'a (1979) göre kişinin güvenebileceği ilişkiler yoluyla, sosyal kaynaklardan yararlanabilme derecesidir (Banaz, 1992; Akt.; Terzi, 2008). Sosyal destek kavramının temelinde, bireyin çevresindeki insanlar tarafından sevilme, güvenilme, saygı duyulma, ilgi görme, değer verilme, ait olma gibi gereksinimlerinin bulunduğu varsayımı yatmaktadır (Başer, 2006). Kişinin aldığı sosyal desteklerin, şefkat, sevgi, benlik saygısı, bir gruba ait olma gibi temel sosyal gereksinimleri karşılayarak, fiziksel ve ruhsal sağlığı dorudan ve olumlu etkilediği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra sosyal destekler yaşam güçlükleri ile başa çıkmada kişinin en önemli yardımcılarıdır (Sorias, 1988).

Yapılan çok sayıda araştırma sosyal destek sisteminin bireyin sosyolojik ve psikolojik sorunlarının çözümü, önlenmesi ve tedavisinde, zorlandığı durumlarda başa çıkabilmesinde güçlü bir kaynak olduğunu ortaya koymuştur (Eker, Akar ve Yıldız, 2001; Kaziasty, 2005; Akt.; Kaşıkçı, İ.Çoban, Ünsal ve Avşar, 2009). Bundan dolayı ortaöğretim öğrencileri için sosyal desteğin önemli olduğu ve bu sosyal desteği nasıl algıladıklarının da ayrıca önem arz ettiği düşünülmektedir.

Sosyal destek ile ilgili alan yazın incelendiğinde biri algılanmış sosyal destek diğeri alınan sosyal destek olarak iki sosyal destek türünden bahsedilmektedir. Algılanmış sosyal destek, bir kişinin ihtiyaç duyduğunda destek kaynaklarının varlığıdır, öznel ve niteliksel olarak tanımlanmakta, ölçülmekte ve algılanan sosyal desteğin psikolojik sağlık üzerinde alınan sosyal destekten daha belirleyici olduğu rapor edilmektedir (Stokes, 1985). Ayrıca son yıllarda sosyal destek kavramından çok algılanan sosyal destek kavramı üzerinde durulmaktadır. Pek çok araştırmacıya göre sosyal desteğin kendisi değil algılanış ve yorumlanış biçimi ruh sağlığı üzerinde etkilidir (Ünüvar, 2003; Akt.; Şencan, 2009). Bu bağlamda algılanan sosyal destek kişilerarası bağların niteliği ve varlığının bilişsel değerlendirilmesidir. Bu anlamda kişinin destekleyici etkileşimleri yorumlama, bağlı olduğu kişilere kişisel anlamlar vermeye dayalı öznel değerlendirmesidir (Altay, 2007; Akt.; Esen, 2010). Genel anlamda algılanan sosyal destek; bireylerin yaşamlarının çeşitli rol alanlarında geliştirdikleri, kendilerine değer verildiği, özen gösterildiği, ihtiyaçları olduğunda başvurabilecekleri insanların bulunduğu, sahip oldukları ilişkilerde tatmin oldukları inancını işaret eden genel bir kanıdır (Baştürk, 2002). Bu tanımlamalar doğrultusunda, ortaöğretim öğrencilerinin karşılaştıkları zorlu yaşam durumlarında, çevrelerinde algıladıkları bir veya birden fazla sosyal destek kaynağının varlığı hem yaşadıkları zorlukların üstesinden daha kolay gelmelerini hem de ruh hâli olarak kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayabilir.

Sosyal destek ile ilgili ulaşılan görüşler ve araştırmalar incelenip değerlendirildiğinde, sosyal desteğin ölçümünde algılanan sosyal destek ölçümlerinin çoğunlukla tercih edildiği görülmektedir. Çünkü algılanan sosyal destek hem alınan desteğin yeterli olması veya ihtiyaç duyulduğunda uygun desteğin algılanmasını değerlendirme olanağı sağlamaktadır. Bu açıklamadan hareketle bu çalışmada ortaöğretim öğrencilerinde sosyal desteğin ölçümünde algılanan sosyal desteğin değerlendirilmesine karar verilmiştir.

SOSYAL DESTEK VE ERGENLER

Ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalar algıladıkları sosyal destek düzeyi düşük olan ergenlerin depresyon, yalnızlık, özgüven eksikliği, stres ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu, düşük sosyal destek algılayanların psikosomatik semptomlar ve uyum sorunu yaşama düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2004a). İnsanın ruh sağlığı ile yakından ilişkili olduğu vurgulanan sosyal desteğin, bedensel ve ruhsal anlamda çok hızlı değişimlerin ve duygudurumların yaşandığı ergenlik döneminde daha da önemli bir hâle geldiği söylenebilir. Bu bağlamda ortaöğretim öğrencilerinin içinde buldukları gelişim dönemleri de göz önüne alındığında çevrelerindeki kişilerden algıladıkları sosyal desteğin, kişisel gelişimleri ve yaşadıkları zorlukların üstesinden gelinmesinde önem arz ettiği düşünülmektedir.

Yaşam dönemleri içerisinde ergenlik, bireyin benliğine dönük duygularının en çok değiştiği; bununla birlikte, sağlıklı bir kişilik gelişimi için kendini kabul edebilmenin önem kazandığı bu karmaşa içinde sosyal desteğe yoğun olarak ihtiyaç duyulan bir dönemdir (Erdem ve Akman, 1995; Akt.; Akın ve Ceyhan, 2005). Bu nedenle, sosyal çevre ergenin gelişiminde önemli rol oynamakta ve bu döneme özgü yaşadığı karmaşanın üstesinde gelmesinde çok önemli olduğu düşünülebilir.

Sosyal ilişkilerine istenilen düzeyde devam edebilmesinde, yalnızlığını giderme, çevreye uyum sağlaması ve psikolojik iyi hâlini sürdürebilmesinde sosyal destek, genç için vazgeçilmez temel bir ihtiyaç özelliğini taşımaktadır (Kozaklı, 2006). Bundan dolayı birey, çevresindeki kişilerden yeterli sosyal desteği alamadığı zaman, kendisini çevresinden soyutlayabilir ve riskli davranışlarda bulunabilir. Ergenlik döneminde bulunan gencin, yaşadığı dönemin gelişimsel özelliklerinden ve karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmede, sosyal destek kaynaklarından yeterli sosyal desteği alması hem kendisi hem de ailesi veya birlikte yaşadığı bireyler için önemli olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin en önemli sosyal destek kaynaklarını, aileleri ve arkadaşları oluşturmaktadır. Aile ve arkadaşlarından yeterli desteği alan öğrencilerin, sorunlarını çok büyük boyutlara ulaşmadan çözdükleri ve derslerinden daha başarılı oldukları görülmüştür (Özbay, 1996). Sosyal desteğin az olması ve hatta bulunmaması durumunda ise birey, yaşadığı destek ihtiyacından ötürü kendini başka kanallara yönlendirecek ve farklı bir arayışa girecektir. Ergenlik dönemindeki problemlerin yoğunluğu itibarı ile bu dönemde sosyal destek ihtiyacı karşılanmayan birey, bir arayışa yönelir (Yörükoğlu, 1983; Cüceloğlu, 1987; Kozacıoğlu, 1986; Omizo, 1988; Ersanlı; 1996). Bundan ötürü eğer ergen, sosyal desteği yeterli düzeyde algılamazsa kendini iyi hissetmek ve anlaşılma için başka obje ve durumlara yönelebilir, bu durum da riskli davranışlarda bulunmasına ve olumsuzluklar yaşamasına sebebiyet verebilir.

Sosyal destek ihtiyacının karşılanması bireye psikolojik iyi olma hâli kazandırır. Kişi, aldığı destekle kendini daha iyi güvende hisseder ve hedefleri iyiye yönelir. Kişiler arası uyumu artırır ve kişilik yapısının oluşumunu olumlu yönde etkiler. Kişi, destek aldığı ölçüde destek verme eğilimi içine girer. Bu durumda sosyal çevrede destek mekanizmasının yayılmasını ve daha fazla modellenmesini sağlar. Konuşmak istediğinde güven duyacağı birilerinin varlığını hisseder. Sosyal desteğin yoksunluğu ise zararlı eylemlere yönelme riskini artırır. Kişi, destek boşluğunu başka kanallarda aramaya başlar. Özellikle yakın çevrede algılanan sosyal desteğin oluşan problemleri gidermede etkisi vardır. Sıkıntılar, diğerlerinin varlığıyla üstesinden gelinebilir hâle gelir (Sarason, Levine, 1983; Sertbaş, Çuhadar ve Demirli, 2004; Uygun, 2004; Akt.; Taçyıldız, 2010). Bu açıklamalardan hareketle, ergenlik döneminde bulunan ortaöğretim öğrencileri için sosyal desteğin birçok faydası bulunmaktadır; ancak bu fayda sağlayıcı etki, birden fazla kanaldan sağlanmaktadır. Öğrencilerin önemli sosyal destek kaynakları aileleri, arkadaşları ve öğretmenleri olarak sıralanmaktadır (Yıldırım, 1998). Ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yeterli düzeyde olması, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladığı sosyal desteği de olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Sosyal destek kaynaklarının genel olarak geniş sosyal ağın kişiye sağladığı düzenli olumlu yaşantılar toplumsal olarak onaylanan roller aracılığıyla etki yaptığı ileri sürülmüştür. Bu tür destek kişinin yaşam durumları, kendini kabulü ve değeri üzerindeki etkisiyle psikolojik iyilik durumunda rol oynar. Ayrıca sosyal ağı ile bütünleşme ruhsal ya da bedensel sağlığın bozulmasına yol açabilecek olumsuz davranışlardan da kaçınmaya hizmet eder (Çakır, 1993).

Yeterli sosyal destek almadığını düşünen ergenler kendilerini yalnız hissedebilirler ya da dikkati çekmek için riskli davranışlarda bulunurlar (Siyez, 2008). Ortaöğretim öğrencilerinin yaşamaları olası olan bu olumsuz davranışlarla baş edebilmeleri için algıladıkları sosyal desteğin önemli olduğu görülebilmektedir.

SOSYAL DESTEK VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI

Bütün insanlar için sosyal ilişkiler önemlidir. İnsanlar yaşamlarında, başkalarıyla ilişki kurma, etkileşimde bulunma ve sosyal destek almaya ihtiyaç duyarlar. Günümüzde, kişiler arası ilişkiler birçok değişik nedenden dolayı bozulabilmekte ve bu durumu yaşayan bireyler karşılaştıkları zorluklar karşısında yalnız kalmakta ve birçok sorun yaşayabilmektedirler. Bu durumun sonucunda da insanlar, çevrelerindeki insanlardan sosyal destek alamadıklarında, yaşadığı sorunlardan kaçmak için internete yönelebilmekte ve bağımlılık geliştirebilmektedirler.

İnternet günlük hayatımızın her alanına girerek en önemli iletişim araçlarından biri hâline gelmesiyle birlikte, internet insanların başkalarından destek aradıkları kaynaklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler internet üzerinden sohbet odalarına katılmak, elektronik posta yollamak gibi farklı yollarla duygusal destek veya sosyalleşme arayışına girebilirler (Andrade, 2003; Akt.; Esen, 2010).

İnternetin kullanımının sosyal destek üzerindeki etkisi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde birbirinden farklı iki görüş dikkat çekmektedir. Bazı araştırmacılar internet kullanımının sosyal etkileşim ve desteği arttırdığını öne sürerken (Silverman, 1999; Shaw ve Gant, 2002; Akt.; Esen, 2010), bazı araştırmacılar ise internet kullanımının sosyal etkileşim ve destekte azalmaya neden olduğunu öne sürmektedir (Kiesler ve Kraut, 1999; Kraut ve ark., 2002; Özcan ve Buzlu, 2005; Akt.; Esen, 2010).

Birey, e-postalar, sohbet odaları, tartışma forumları ve çevrimiçi oyunlar aracılığıyla sosyalleşmeye çalışmaktadır. İnternet aracılığıyla sosyal etkileşim kurmak istemekte, yüz yüze iletişime sıcak bakmamaktadır. Bunun yanında internet yoluyla sosyalleşmeye çalışan birey, zamanla toplumdan soyutlanmayla karşı karşıya gelebilmektedir. Bireyin internete sosyalleşme veya sosyal destek bulma amaçlı yönelmesi internet bağımlılığı riskini tetiklemekte ve onu toplumdan uzaklaştırabilmektedir (Ögel, 2012). Algılanan sosyal desteğin bireyin yaşaması ve bağımlı olması muhtemel olan internet bağımlılığı için koruyucu önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Algıladıkları sosyal destek yeterli olmadığı zaman birey bu eksikliği gidermek için farklı girişimlerde bulunabilir. Birey başka şekillerde karşılayamadığı duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için bilgisayar oyunlarına veya internete sığınabilir olabilir. Aslında temel sorun şudur; birey oyun oynarken veya internet ortamındayken mutlu olur ama oyun bittiği zaman hayatın gerçekleri ile karşı karşıya kalır, mutsuz olur; tekrar bilgisayara dönmek ister ve döner. Bir müddet sonra bütün gününü bilgisayar başında geçiren, gece geç yatan, sabahleyin kalkamayan, gözü bir şey görmeyen, okuldaki veya işteki başarısı düşen bir birey ortaya çıkabilir (Bayraktutan, 2005). Bu durum sonucunda da birey internete bağımlı hâle gelebilir ve hem fizyolojik olarak hem de psikolojik olarak olumsuz etkilenebilir.

Algılanan sosyal destek azalmasıyla, yalnızlık daha büyük içsel psikolojik semptomlara ve olumsuz deneyimlere neden olmaktadır (Arkar, 2004; Seginer, 2004; Akt.; Öztürk, Sevindik ve Yaman, 2006). Eğer çocuk, sosyal destek hissetmezse özel olma ve anlaşılma hissini başka obje veya durumlarda arar. 21. yüzyılda internet kullanımının yaygınlaşması nedeniyle bu obje ya da durumun tanımı, daha çok internet kullanımı ile birleşmektedir. Çocuklar, çevrelerindeki insanlardan destek alamadıklarında bu ihtiyaçlarını sanal ortamlarda gidermeye yönelmektedir (Tsai ve diğ., 2001; Akt.; Taçyıldız, 2010). Kraut ve arkadaşları (1998) internetin sosyal bağ kurma amacıyla kullanımı arttıkça, bireylerin aileleri ve arkadaşlarıyla olan temasının azaldığını; internet kullanımı ve algılanan sosyal destek arasında olumsuz bir ilişki olduğunu bildirmişlerdir (Esen, 2010). Yapılan bazı çalışmalara göre de çeşitli nedenlerden dolayı bozulan aile ilişkileri ergenin internete ya da farklı şiddet içerikli durumlara yönelmesine neden olmaktadır (Duncan, 1981; Winder ve Rau 1982; Cornell, 1989; Akt.; Taçyıldız, 2010). Buradan hareketle ortaöğretim öğrencilerinin sosyal ilişkilerinin istenilen düzeyde olmaması internet kullanmaya yöneltip internete bağımlılık geliştirmelerine sebebiyet verebileceği gibi oluşan internet bağımlılığı da bireyin sosyal ilişkilerini bozabilir ve içinde bulunduğu ortamdan soyutlayabilir. Ergenlik döneminde buldukları için çevrelerinde algıladıkları sosyal destek de yeterli düzeyde olmadığı zaman farklı durumları yaşayabilmektedirler.

Gençler ergenlik döneminde şunları yaşarlar:

- Suskunluk
- İçekapanıklık
- Çevreden kopma
- Can sıkıntısı
- Aile içinde çatışma
- Arkadaşlarıyla sorunlar
- Çevresi içinde beğenilmeme korkusu
- Kendi veya dünyanın geleceği hakkında endişe duyma ve kötümserlik

Birey, gençlik döneminde yaşayabileceği bu sorunları untabileceği ve bu sorunlardan kaçabileceği bir ortama ihtiyaç duyar. Bu durumda genç, birçok ihtiyacını sağlayabilecek, zevk ve eğlence içeren, daha iyi anlaşabildiği, kabul gördüğü, duygu ve düşüncelerine önem verildiği bir ortama yönelir. Genç, internetle tanışmasından sonra çevresinden bulamadığı duygusal desteği bu ortamdan karşıladıkça bu teknolojiye daha çok bağlanabilmekte, zamanının çoğunu burada geçirebilmektedir (Ögel, 2012). Bundan dolayı algılanan sosyal destek yoksunluğunun ergenlik döneminde bulunan ortaöğretim öğrencilerini internet kullanmaya ve bu durumun sonucunda da internete bağımlı olmalarına sebebiyet vererek olumsuz etkilediği söylenebilir.

İnternet yoluyla sosyalleşmeye çalışan birey, zamanla toplumdan soyutlanmayla karşı karşıya gelebilmektedir. Bireyin internete sosyalleşme ya da sosyal destek bulma amaçlı yönelme internet bağımlılığı riskini tetiklemekte ve birey toplumdan uzaklaşabilmektedir. Öyle ki, problemlili internet kullanımı ve toplumdan soyutlanma arasında önemli bir ilişki saptamıştır. Birey, sosyalleşemediği takdirde yalnızlık çekmekte ve sosyal çevresinden alamadığı desteği internetten almaya çalışarak yalnızlığını gidermeye çalışabilmektedir (Bayraktutan, 2005). Bu durum da bireyi bedensel ve ruhsal olarak olumsuz etkileyebilir. Bilgisayar ve interneti fazla kullanmaktan dolayı çocuğun psikososyal gelişimi olumsuz etkilenmektedir. Çocuğun tam bir iyilik hâli içinde gelişimi için gerekli olan okul, aile ve arkadaş etkileşimi yerini elektronik arkadaşlığa bırakmakta, bu durum ise kişilerarası ilişki kurma ve sürdürme becerisini olumsuz yönde etkilemektedir. Problemlili internet kullanımı ile depresyon, sosyal izolasyon, yalnızlık ve ev/okul/iş performansında azalma arasında doğrusal bir ilişki vardır (Caplan, 2002;Akt.; M.Karayağız; 2009). Bu doğrultuda, algılanan sosyal desteğin azlığı bireyi internete yönelttiği gibi internet bağımlılığı da bireyin sosyal yaşamını olumsuz etkileyebilmekte ve bireyi, bu yaşam alanından izole edebilmektedir.

Sosyal destek kaynaklarından yararlanabilme bedensel ve ruhsal sağlıkla yakından ilişkilidir. Sosyal desteğin olmadığı ya da yetersiz kaldığı durumlarda

fiziksel ve psikolojik sıkıntılarının olduğu belirtilmektedir (Holahan ve Moos, 1982; Akt.; Batıgün.D. ve Kılıç, 2011). Sosyal destek eksikliği depresyon ile ilişkili bulunmakta, internet bağımlılığına yatkınlığı da artırmaktadır. Araştırmacılar, son dönemlerde sosyal desteğin çevrimiçi ortamda da var olabileceğine değinmektedirler. İnsanlar internetteki aktiviteler ile yeni bir yaşam tarzı geliştirmekte, bu durum da gerçek sosyal ilişkilerde kötüleşmeye yol açmaktadır. Kısacası bir gerçek sosyal destek (gerçek yaşantımızda, çevremizde elde ettiğimiz), bir de sanal (internet aracılığıyla elde edilen) sosyal destekten söz edilmektedir. Buradan yola çıkan Yeh ve arkadaşları (2008), yaptıkları çalışma sonucunda hem kadınlarda hemde erkeklerde, gerçek sosyal destek oranının düşük, sanal sosyal destek oranının yüksek olmasının depresyon belirtileri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca özellikle erkeklerde sanal sosyal desteğin internet bağımlılığını doğrudan yordadığı belirtilmektedir (Batıgün D. ve Kılıç, 2011). Bu açıklamalardan hareketle ortaöğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek yoksunluğu olduğu zaman hem fiziksel hem de ruhsal açıdan olumsuz etkileyebilecekleri görülebilmektedir. Bir de içinde buldukları ergenlik döneminin gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda ortaöğretim öğrencilerinin bu durumu daha belirgin yaşamaları ve internete bağımlılık geliştirmeleri olasıdır.

İNTERNET BAĞIMLILIĞININ OLASI ETKİLERİ VE SONUÇLARI

Günümüz dünyasında teknoloji inanılmaz bir hızla gelişmekte ve her geçen gün insan hayatında daha geniş ve vazgeçilmez bir yer kaplamakta. Hiç şüphesiz teknolojinin hayatı kolaylaştırmasıyla insanların hem enerji hem de zaman anlamında oldukça önemli kazanımları olmakta; ancak teknolojinin hayatı yeniden şekillendirmesiyle dönüşen benlikler, teknolojinin esareti altında kalmak gibi ciddi bir tehlike ile de karşı karşıya. Bu durumu, hayatının erken dönemlerinde teknolojik aletlerle daha az muhatap olan yetişkinlerin kontrol etmesi daha kolayken gözünü açtığı andan itibaren hayatının her karesinde yakın

aile bireylerinden birini gördüğü sıklıkta teknolojik aletleri gören günümüz çocuk ve ergenleri için, teknolojik aletlerle sağlıklı ilişki kurmak oldukça zordur. Nitekim konuyla ilgili yapılan çalışmalar çocuk ve gençlerin televizyon, video, bilgisayar, internet, sinema, radyo, teyp, video oyunları gibi kitle iletişim araçlarının karşısında günde 4-5 saatten daha fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir (Dinç, 2010). Gençlerin ihtiyaç duydukları birçok unsuru internete bulmaları dolayısı ile internete fazla zaman geçirmeleri olasıdır. Bundan dolayı ailelerin, gençlerin internet kullanımında bir kontrol ve takip sistemi gerçekleştirmemesi, genç bireylerin internetten olumsuz yönde etkilenme riskini daha çok artırmaktadır (Bölükbaş, 2003).

İnternet kullanımının giderek artması, sınırsız, denetimsiz ve yasaksız her türlü bilgiye veya kişilere erişimin kolaylığı, çok olumlu gelişmeler yanında bazı önemli ama olumsuz neticelerin doğmasına da sebep olabilmektedir (Turan, 2008). İnternet bağımlılığı gençlerde genel olarak; sağlık, okul, aile, zaman yönetimi, finansal ve hoşgörü ile ilgili problemler oluşturabilmektedir (Lin ve Tsai, 2002; Tsai ve Lin, 2003; Young, 2004; Köroğlu ve diğ., 2006; Murali ve George, 2007; Young, 2007). İnternet bağımlılığının bireyin yaşamında önlem alınmasını gerektirecek düzeyde olumsuz etki ve sonuçlar doğurduğu düşünülmektedir.

İnternet, kullanıcıların beklentilerini karşıladıkça insanlar internet kullanmaya devam edecek; böylece internet iletişimini benimseyeceklerdir. Benimsedikçe de gerçek dünyadan uzaklaşacaklardır (Bayraktutan, 2005). Bu bağlamda Ortaöğretim öğrencileri algıladıkları sosyal destek eksikliğini, internet kullanımı yolu ile gidermeye çalıştıkça çevrelerinden soyutlanabilirler ve bu durum da internete bağımlılık düzeyinin artmasına sebebiyet verebilir.

Teknoloji bağımlılığı, davranışsal bağımlılıkların bir alt grubu olarak görülebilir. Bu bağımlılığın ana bileşenleri arasında dikkat çekme (saliency), duygudurum değişikliği (mood modification), tolerans, geri çekilme belirtileri (withdrawal symptoms), çatışma (conflict), nüksetme (relapse) sayılabilir

(Cömert, 2007). İnternet bağımlılığı tolerans, yoksunluk, ruhsal değişim gibi psikolojik durumların artmasına neden olabildiği gibi internet bağımlılığının okulda başarısız olma, dersi kaçırma, sınavlara girmeme, sınavlarda başarısız olma gibi eğitim öğretim sürecinde de öğrenci üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Griffiths, 2001; Young ve Case, 2004; Young, 2004; Chirita, 2007; Akt.; Günüç, 2009).

Özellikle okul çağındaki ergenlerde görülen, internet ve bilgisayarın aşırı kullanımı, ergenlerin hem akademik hem de kişisel gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, problemlili internet kullanımı kişiyi bağımlı hâle getirebilmektedir. Ergenler üzerinde yapılan araştırmalar problemlili internet kullanımının ergenleri yoğun şekilde etkilediğini ortaya koymuştur (Buckingham, 2002; Facer ve Furlong, 2001; Facer, Furlong, Furlong ve Sutherland, 2001a; 2001b; Holloway ve Valentine, 2000; Hutchby ve Moran- Ellis, 2001; Livingstone, 2003; Montgomery, 2001; Ribak, 2001; Sefton-Green, 1998; Tarpley, 2001; Valentine ve Holloway, 2002; Akt.; Doğan ve ark., 2008).

Bireyin internet kullanımı arttıkça çevresindeki bireyler ile olan ilişkilerinde sorunlar meydana gelebilir. Web kullanımı arttıkça bireylerin kendilerini yalnız ve mutsuz hissetme ihtimali artar. İnternet ağına çok bağlananlar gündelik hayattaki kişilerarası ağa o kadar kolay bağlanamıyorlar (Ögel, 2012). Bu durum, ortaöğretim öğrencilerinin giderek yalnızlaşmalarına ve bu durumun yarattığı gerginlikten kurtulmak için interneti daha da fazla kullanmaları sonucunda internete bağımlı olmalarına neden olabilir.

İnternet bağımlılığının ya da problemlili internet kullanımının bireylere etkileri genel olarak şöyle sıralanabilir (Caruso, 1998; Lin ve Tsai, 2002; Nalwa ve Anand, 2003; Young, 2004; Kwiatkowska ve diğerleri, 2007; Murali ve George, 2007; Karaca, 2007; Akt.; Günüç, 2009):

- Bireyin hem aile hem de arkadaş ilişkilerinde zayıflama ya da kopmaların yaşanması,

- Okuldaki performans ve akademik başarıda olumsuzlukların yaşanması,
- Düzensiz beslenme, hareketsizlik vb. nedenlerden ötürü fiziksel sağlık problemlerinin oluşabilmesi,
- Ruhsal çöküntülerin oluşabilmesi ve hoşgörüden uzaklaşmaların yaşanabilmesi,
- Depresyon düzeylerinin artması gibi psikolojik problemlerin oluşabilmesi,
- Sosyalleşme sürecinde problemlerin oluşabilmesi,
- Uykusuzluk çekme ya da düzensiz uyku alışkanlığına neden olabilmemesi,
- İnternet dışındaki diğer etkinliklere karşı isteksizliğin oluşabilmesi gibi.

İnternet bağımlılığının önlenmesi amacıyla internet bağımlısı olan bireye, bireyin ailesine ve içinde yaşadığı topluma bazı görev ve sorumluluklar düşmektedir. Temel amaç, birey internet bağımlısı olduktan sonraki sürece yoğunlaşma değil; bağımlı olmadan bu durumun önlenmesinin daha fazla önemli olduğunu düşünebilmektir.

İnternet bağımlılığı olgularında, bilgisayar hayatımızın her alanına girdiği için kaçınma davranışına odaklanan modeller pratik çözümler sunmaz. Yani “hiç internet kullanma” demenin gerçek hayatta mümkün olmadığını kabul etmek gerekir. Bu bağımlılıkta izlenmesi gereken yöntem yeme bozukluklarındakine benzer olmalıdır, yani kontrol etmektir. Bir kişi sigara içmeden yaşayabilir. Ona “hiç sigara içme” diyebiliriz. Ama bir yeme sorunu olan kişiye “hiç yemek yeme” diyemeyiz. Günümüzde de bilgisayar ve internetsiz bir yaşam çok zordur. Bireyler bilgisayar ve internetle karşılaşmak zorundadır. “kontrollü internet kullanımı” bağımlılığı tedavi etmek için en iyi yöntemdir (Ögel, 2012). Fakat toplumun, internete erişimde bireylere sağlamış olduğu kolaylıklar bireylerin internete yönelimini daha fazla arttırabilecek durumda olduğu görülebilmektedir. Bu nedenle ev, okul ve internet kafe gibi bireylerin internete eriştiği yerlerde kullanım miktarı ve kullanım amaçları konusunda tedbirler alınmalıdır. Bireyin

sosyal çevresinde yer alabileceği sosyal aktivitelerin sağlanması, bireyin internette çok fazla zaman geçirmesini engelleyebilecektir.

Bireyin, ailesinden algıladığı sosyal desteğin yeterli düzeyde olmaması ve çevresindeki sosyal etkinliklerin yetersiz olması durumunda, internet bağımlılığının önlenmesi daha güç olabilecektir. Bireye internete kıyasla dikkatini çekebilecek farklı alternatifler sunulmalı ve ailesi tarafından, yeterli düzeyde algılayabileceği oranda sosyal destek verilmelidir.

İnternet bağımlılığı tedavisinde “bilişsel davranışçı terapi” yöntemleri kullanılabilir. Bilişsel davranışçı terapi, düşüncelerin duyguları belirlediği önermesine dayanan bir tedavi biçimidir. Genelde 12 haftalık seanslar şeklinde 3 aylık bir tedavi sürecini gerektirir. Tedavinin ilk basamakları davranışsaldır, belirli davranışlara ve dürtü kontrol bozukluklarının yol açtığı çeşitli durumlara odaklanır. Tedavi ilerledikçe, odak bu davranışı etkileyen düşünsel varsayımlara ve çarpıtmalara doğru ilerler.

Bilişsel davranışçı terapide hedefler şunlardır (Ögel, 2012):

- İnternet kullanımıyla ilgili bilişsel çarpıtmaları açığa çıkarmak.
- Kişinin en kötü senaryoyu düşünmesini sağlamak.
- Bilişsel yeniden yapılandırma üzerinde çalışmak.
- İnternet kullanım zamanlarını kaydetmek.
- İnternet kullanımıyla ilgili düşünceleri listelemek.
- Maruz bırakma çalışması yürütmek (maruz bırakma, kişinin internete bağlı olmadığı zamanlarda kötü bir şey olmayacağını gözlemleyerek, çeşitli internet işlevlerine karşı bilişsel tepkilerini gözlemlemesini, kontrol etmesini sağlar ve kişiyi internetten bir süre uzak tutabilir).

İnternet bağımlılığının önlenmesi ve internetin olumsuz etkilerinden korunmak için şu maddelere dikkat edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir (Bayraktar, 2001;Peltoniemi, 2002; Bölükbaş, 2003; Lim ve diğerleri, 2004; Tekdal, 2005; Yalçın 2006; Odabaşı ve diğerleri, 2007; Nakilcioğlu, 2007; Esen, 2007; Şendağ ve Odabaşı, 2007; Akt.; Günücü, 2009):

- Bireylerin internete bağlanma zamanları değiştirilmeli,
- İnternetin kullanım süreleri kayıt altına alınmalı,
- İnternetin günlük kullanım sürelerinde sınırlandırmalar getirilmeli,
- Spor aktivitelerine katılım sağlanmalı,
- İnternet başında gevşeme egzersizleri yapılmalı,
- İnternete bağlanma sırasında hissedilenler kayıt altına alınmalı,
- Yeni sosyal beceriler kazandırılmalı,
- İnternet çocuğun odasında değil de evin genel paylaşım odalarında kullanılmalı,
- İnternet kafelerin kontrol altında tutulması,
- Aileler, çocuklarına başka etkinlikleri gerçekleştirebilmeleri için fırsatlar vermeli ve onları bu yönde cesaretlendirmeli,
- Aileler, çocuklarıyla daha fazla ilgilenmeli ve onların duygusal ihtiyaçlarını karşılamalı,
- Öğrencilerin, okuldaki internet kullanımını kontrol altında tutulmalı,
- Öğrencilerin, internette akademik anlamda yararlanmaları sağlanmalı ve bu yönde alışkanlık kazandırılmalı,
- Birey, internetin doğru amaçlı kullanılması yönünde bilinçlendirilmelidir.

Bu önlemlerin haricinde, günümüzde teknolojinin gittikçe gelişmesi ve yaygınlaşmasından dolayı bireylerin internet ile olan ilişkisi şüphesiz daha fazla güçlenecektir. Bireylerin internetle olan ilişkilerinin tamamen kesilmesi ve bu teknolojiye uzaklaştırılması, internetin yaratacağı risklere karşı yine de düşünülemez. Fakat her geçen gün işlevleri artan bu teknolojinin ölçülü ve doğru bir şekilde kontrollü olarak kullanımı bireyin kendisi, ailesi ve toplum tarafından sağlanmalı ve bireyler; aileleri, sosyal çevreleri tarafından önemsenmeli ihtiyaç duydukları sosyal destek verilmelidir. Çünkü bireylerin, algıladıkları sosyal destek durumlarının istenilen düzeyde olması da bireyi internet bağımlılığına karşı koruyucu bir kalkan olabilecektir.

İNTERNET BAĞIMLILIĞINA İLİŞKİN ARAŞTIRMALAR

İnternetin yeni bir teknoloji olması ve özellikle Türkiye’deki kullanım yaygınlığının son yıllarda artması nedeniyle yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Fakat yine de ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar, yurt dışında yapılan araştırmalar ve yurt içinde yapılan araştırmalar olmak üzere iki başlıkla ele alınmıştır.

İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yeni bir teknoloji olarak, hızla artan ve yaygınlaşan internet erişimi ile ilgili giderek popüler hâle gelen internet bağımlılığı konusu ile ilgili yurt dışında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada yakın tarihte çıkan ve araştırma konusu ile bağlantılı olan çalışmalar özetlenmeye çalışılmıştır.

İnternetin aşırı kullanımına yönelik ilk deneysel çalışmalar Young tarafından gerçekleştirilmiştir. Young, internetin yanlış kullanımının birçok problemle ilişkisini inceleyerek, internetin bağımlılık yaratabileceğini sorgulamış bu noktadan hareketle internet bağımlılığını DSM-IV’te yer alan patolojik kumar oynama ölçütlerini uyarlayarak 8 maddeden oluşan tanı ölçütlerini geliştirmiştir. Bu ölçütlerden en az beş tanesine “evet” yanıtını veren katılımcılar “internet bağımlısı” olarak sınıflandırılabilir. Young çalışmasını internet kullanıcılarını arayan bir ilana cevap verenlerin oluşturduğu bir örneklem grubu ile gerçekleştirmiştir. 605 katılımcıdan, katılımcıların çoğunluğu (%60) bayanlardan oluşmaktadır. 396’sının internet bağımlısı olduğunu belirlemiştir, bağımlılardan oluşan bu grup, bağımlı olmayanlardan oluşturulan 100 kişilik kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. İnternet bağımlısı bireyler haftada ortalama 38.5 saat internet kullanırken, bağımlı olmayan bireyler haftada ortalama 4.9 saat internet kullanmaktadır. Young bağımlıların çoğunun, internet bağımlılığı ve buna bağlı olarak tolerans, kontrol kaybı, yoksunluk, işlevselliğin bozulması ile sonuçlanan olumsuz akademik, sosyal, ekonomik ve mesleki sonuçlar

deneyimlediklerini belirtmiştir. Ek olarak internet bağımlılarının görece internet kullanmaya yeni başlayan kullanıcılar olduğu belirlenmiştir. DSM-IV'te yer alan patolojik kumar oynama kriterlerinin internet bağımlılığına adapte edilerek yeni bir araştırma alanına başlangıç oluşturması açısından önem taşımaktadır (Young, 1996).

Sanders, Field, Diego ve Kaplan (2000), araştırmalarında yüksek düzeyde internet kullanımının, ergenlerde depresyon ve sosyal yalnızlıkla bağlantılı olup olmadığını lise öğrencileri örnekleminde araştırmışlardır. Lise son sınıf öğrencisi olan 37 kız, 52 erkek toplam 89 öğrencinin internet kullanım seviyesini tek soruluk üç dereceli yanıtı bulunan bir form kullanılmıştır. Sonuçta internet kullanım düzeyleri düşük olan öğrencilerin anne-baba ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin daha iyi olduğu görülmüştür. Sonuçlar, yüksek internet kullanımının zayıf sosyal bağlarla ilgili olduğunu göstermekte ancak ilişkinin yönünü göstermemektedir. Yani, zayıf sosyal bağları olan gençlerin internet faaliyetlerine yönelip yönelmediklerine ya da aşırı internet kullanımının bağları azaltıp azaltmadığına veya her ikisine karar vermek imkânsızdır. Bunlarla birlikte internet kullanım düzeyi ile depresyon arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Morahan-Martin ve Schumacher (2000), yaptıkları araştırmada 277 kolej öğrencisi üzerinde patolojik internet kullanımı (PİK) olarak adlandırdıkları davranışı incelemişlerdir. İnternet bağımlısı olarak değerlendirilen kullanıcıların haftada ortalama 8.48 saat nete bağlı kaldıkları ortaya çıkmıştır. İnternete fazla zaman geçirmelerinin nedeni iletişim kurabilecekleri insanların olmaması, yakın çevrelerinin bulunmamasıdır. Ayrıca bu kişilerin UCLA yalnızlık ölçeğine göre daha yalnız kişiler olduğu bulunmuştur. Kişilerin kendilerini yalnız hissetmelerinin doğru iletişim tekniklerini kullanmamalarının yanında çevrelerinden de yeterince destek görmemeleriyle de ilişkili olduğu görülmüştür.

Tsai ve Lin (2001), gençlerin bilgisayar ağı ve internet bağımlılığına olan yaklaşımları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, 753 Tayvanlı genci

başlangıç örnekleme olarak alıp anket cevaplarının incelenmesinden sonra 90 internet bağımlısını inceleme için seçmişlerdir. Sonuç olarak gençlerin internete ilişkin düşüncelerinin, internet bağımlılığının oluşmasında etkili olduğu bulunmuştur. Yani internetin faydalı olduğu algısına sahip olan gençlerin aksini düşünen gençlere kıyasla interneti daha fazla kullandıkları belirlenmiştir.

Pawlak (2002), çalışmasında, lise öğrencileri örneklem grubunda internet bağımlılığı ile yalnızlık, sosyal destek, kişilik türü, cinsiyet, akademik başarı değişkenleri arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamış, 202 lise öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, yalnızlık ve sosyal desteğin internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Pawlak, üst düzeyde yalnızlık ve düşük sosyal destek hisseden lise öğrencilerinin bu duygu durumlarını değiştirmek için internete yönelebildiklerini, bu doğrultuda yalnızlık hissini ve sosyal destek eksikliğinin öğrencileri internet bağımlısı durumuna getirebildiğini belirtmiştir.

Kraut, Paterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay ve Scherlis (2002), yaptıkları araştırmada aile, ev, yakın çevre etkisinin önemi vurgulanmaktadır. 73 ev halkı içindeki 169 bireyin, internet kullanımındaki ilk 1-2 yılları esnasında, internetin sosyal ve psikolojik etkilerini araştırmışlardır. Ergenlerin internet bağımlısı olmalarının ilk 1-2 yılında ailelerinde meydana gelen değişiklikleri incelemişlerdir. Bulgulara bakıldığında, internetin fazla kullanımı ile aile ve yakın sosyal çevre arasındaki iletişimde düşüş olduğunu tespit etmişlerdir. Kaygısı yüksek ve yalnız bireylerin internet kullanımına daha fazla yöneldikleri de bulunmuştur. Bununla birlikte, internetin çok fazla kullanımı, katılımcının ev halkı içerisindeki aile bireyleri ile iletişimindeki azalma, sosyal halka boyutundaki azalma, bunalım ve yalnızlıklarındaki artış ile bağdaştırılmıştır.

Nalwa ve Anand (2003)'ın araştırmalarında ise Hindistan'da 16-18 yaşları arasındaki lise öğrencilerinde internet bağımlılığının genişliğini inceleyen hazırlık çalışmalarındandır. Araştırmada patolojik internet kullanımını ölçmek için Davis, Flett ve Beser (2002) geliştirilen İBDÖ, Davis Çevrimiçi Biliş Ölçeği (Davis

Online Cognition Scale- DOCS) kullanılmıştır. DOCS'tan elde edilen toplam puanlara dayanarak katılımcılar internet bağımlıları ve bağımlı olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrıldıktan sonra iki gruba UCLA Yalnızlık Ölçeği uygulanmıştır. İki grup arasında anlamlı davranışsal ve işlevsel kullanım farklılıkları ortaya çıkarılmıştır. Bağımlıların zamanlarını çevrimiçi harcamak için diğer işlerini erteledikleri, gece geç saatlere kadar internette olduklarından uykusuz kaldıkları, internetsiz yaşamın sıkıcı olduğunu hissettikleri bulunmuştur. Bağımlı olanların internette harcadıkları saatler ise bağımlı olmayanlara göre daha fazladır. Yalnızlık ölçümünde, iki grup arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur, bağımlıların puanları bağımlı olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Leung (2004), 1977 ve 1997 yılları arasında doğan bireyleri “net” jenerasyonu olarak adlandırmış ve araştırmasını 16-24 yaş arasındaki 699 net jenerasyonu olarak adlandırdığı bireyler üzerinde yapmıştır. Araştırmasında internet bağımlısı olan net jenerasyonunun bağımlı olmayanlardan nasıl bir farklılık gösterdiğini incelemiştir. Bulgular bağımlı olmayanların internette bilgi edinme işlevlerinde bulduklarını, bağımlı olanların ise zamanlarının çoğunu, çoklu iletişim ortamlarında zevk peşinde koşmak veya gerçek dünyadan kaçmak için interaktif online oyunları, chat odaları, ICQ (çoklu metin, sesli ve görüntülü mesajlaşma) ile geçirdiklerini göstermektedir. Bunun dışında bulgular, internet bağımlılarının televizyonu önemli ölçüde daha az izleme eğiliminde olduklarını belirtmektedir.

Li ve Chung (2006), çalışmalarında 76 üniversite öğrencisine internet kullanım işlevi soru listesi (sosyal fonksiyon, eğlence işlevi, bilgi işlevi, sanal duygusal işlev) ile Çin İnternet Bağımlılık Ölçeğini uygulamışlardır. Elde ettikleri bulgulardan sosyal işlevin internet bağımlılığı üzerinde ana etken olduğunu bulmuşlardır. İnterneti sosyal işlevi için kullanan öğrencilerin, dürtüsel kullanım, geri çekilme, tolerans, zaman idare sorunu ve sağlık sorunları gibi internet kullanım problemlerine nispeten daha çok sahip oldukları ve internet bağımlılığına daha yatkın oldukları tespit edilen bulgular arasındadır.

İnternet Bağımlılığı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Yurt dışında 1990'ların sonuna doğru araştırılmaya başlanan internet bağımlılığı konusu, Türkiye'de 2000'li yıllardan itibaren araştırmacıların ilgisini çekmiş ve araştırma konusu hâline gelmeye başlamıştır. Türkiye için yeni sayılabilecek bir çalışma alanı olan internet bağımlılığı ve internet kullanımı konulu çalışmalar artan ilgi ile doğru orantılı olarak çoğalmaktadır. Birçok çalışmada internet bağımlılığının üniversite öğrencileri örnekleminde ele alındığı fakat son yıllarda ergenlerde, lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve kullanımını ele alan çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda, araştırma konusu ile ilişkili ve yakın çalışmalar ele alınmıştır.

Bakay (2001) yaptığı çalışmada, öğrencilerin internet kullanma amaçlarını belirlemek için, İzmir'de 166 lisede toplam 1352 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, öğrencilerin çoğunluğunun (%54.7) bilgisayarlarının bulunduğunu ve internet bağlantısına (%45.5) sahip olduklarını belirlemiştir. Öğrencilerin interneti çoğunlukla oyun oynama ve Chat yapma amacı ile kullandıkları (%58), araştırma yapma ve ödev hazırlama için daha az (%13.9) kullandıklarını saptamıştır. Gençlerin internete büyük bir ilgisi olduğu buna karşın, ebeveynler, öğretmenler ve okul idarecilerinin duyarsız bir tutum sergiledikleri bulunmuştur.

Bayraktar (2001) çalışmasında, internetin ergenlerin gelişimleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan 12-17 yaş aralığında okula devam eden 686 öğrenci ile gerçekleştirmiştir. Araştırmada Young (1998) tarafından geliştirilen, İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması yapılarak, internet bağımlılığının değerlendirilmesinde bu ölçek kullanılmıştır. Ayrıca, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ve Saldırganlık ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda internetin çoğunlukla erkek ergenler ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki kişiler tarafından kullanıldığı bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzey arttıkça internet kullanımı da artmaktadır. İnternet kullanan ergenler interneti çoğunlukla eğlence ve iletişim amaçlı kullanmaktadırlar.

Araştırmada problemlerli internet kullanımı da ele alınarak internet kullanan ergenlerin %1.1'inin internet bağımlısı olduğu bulunmuştur. Araştırmada internette yapılan chat'in niteliğine de bakılmış ve chat sırasında ergenlerin genellikle kendilerini olduğundan farklı gösterdikleri, karşılarındaki kişilere genellikle güvenmedikleri ve dostluk kurmadıkları bulunmuştur. Ayrıca patolojik internet kullanımıyla depresyon arasında bir ilişki bulunmasına rağmen, bu ilişkinin yönü bulunamamıştır. Araştırmada internette oynanan oyun türlerine ve bu oyunları oynama sıklığıyla saldırganlık arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Sonuç olarak internette çoğunlukla şiddet içerikli oyunların oynandığı ve bu oyunları oynamanın anti-sosyal saldırganlık ve kendine yönelik saldırganlıkla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Aydoğdu (2003), araştırmasında 18-24 yaş aralığındaki ergen ve gençlerin TV ve bilgisayardan psikososyal açıdan etkilenme durumlarını belirlemeyi, elde edilen verilerle bu yaş aralığındaki bireylerin televizyon ve bilgisayardan daha verimli ve olumlu bir şekilde nasıl faydalanabileceklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda bu yaş grubunun bir kısmının yoğun bir şekilde televizyon izlediği ve bilgisayar (internet) kullandığı, diğer bir kısmının ise kullanım oranının çok da yoğun olmadığı görülmüştür. Ancak bu iki kitle iletişim aracından iki grubun da daha çok olumsuz yönde etkilendikleri tespit edilmiştir.

Özcan ve Buzlu (2005), İnternet Bilişsel Durum Ölçeği'nin-İBDÖ (Online Cognition Scale-OCS) geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada, İBDÖ ölçeğinin yanı sıra UCLA Yalnızlık Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Çalışma, 148 (108 kadın, 40 erkek) üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin internette en sık gerçekleştirdikleri etkinliklerin genel bilgi arama, eğitimle ilgili araştırma yapma ve elektronik posta kullanımı olduğu, ayrıca internet bağımlılığı ve yalnızlık-depresyon, azalmış dürtü kontrolü, sosyal destek, dikkat dağıtma alt boyutlarının, internet kullanım saati ile pozitif yönde ilişkide olduğu bulunmuştur. Bununla beraber İBDÖ ve yalnızlık-depresyon, azalmış dürtü kontrolü, sosyal destek, dikkat dağıtma alt boyutlarının, UCLA

Yalnızlık Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ile ilişkisinin pozitif yönde olduğu bulgular arasında yer alırken, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile ilişkisinin negatif yönde olduğu ortaya çıkmıştır.

Cengizhan (2005) yaptığı çalışmasında, internet kullanımında öğrencilerin sorun olarak nitelendirdikleri bulgular üzerinde durmuştur. Çalışma, bilgisayar ve internet kullanımlarının üst düzeyde olduğu düşünülerek Marmara BÖTE bölümü öğrencilerinden 57 kişilik çalışma grubu üzerinde yürütülmüştür. Çalışmanın bulgularına genel olarak bakıldığında; 54 kişi (%95)'nin evinde bilgisayar, 25 kişi (%44)'nin ise ADSL internet bağlantısına sahip oldukları görülmektedir. İnternet kullanımı nedeniyle yaşadıkları olumsuzluklar sorulduğunda; 29 kişi (%50) zaman kaybı, gereksiz işler için zaman harcama gibi nedenler belirtmiş, en önemli gördükleri sorunu zaman olarak belirtmişlerdir. Bununla birlikte diğer işler için (ders çalışma, ödevler, projeler vb.) zaman ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmanın sonunda yoğun kullanıma ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Esen (2007), akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin, internet bağımlılığını ne derece yordayıp yordamadığına ilişkin çalışmasında, 15-17 yaş aralığında yer alan 479 lise öğrencisi üzerinde çalışmıştır. Çalışmasının sonucunda, ele aldığı değişkenlerin, akran baskısının, internet bağımlılığını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığını, algılanan aile ve öğretmen desteğinin ise negatif yönde anlamlı olarak yordadığını; bu üç değişkenin birlikte internet bağımlılığının, %33'ünü açıkladığını bulmuştur.

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından 2004 yılında yapılan Gençlik Anketi araştırmasında lise öğrencilerinin yaşadıkları sorun alanlarını tespit etmek hedeflenmiştir. Bu amaçla geliştirilen anket formu İstanbul'un 15 ilçesinden rasgele seçilen 43 okulda toplam 104 adet sınıfa uygulanmıştır. Araştırmaya 3483 lise 2. sınıf öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin %15.8'inin internet kullandığı, %20.6'sının bilgisayarda oyun oynadığı, %6.2'sinin internet kafeye gittiği saptanmıştır. Erkeklerin kızlara göre 4.7 kat daha fazla oyun oynadığı, 2.5 kat daha fazla orana internet kullandığı, 7.2 kat daha fazla internet kafeye gittiği

bulunmuştur. Ayrıca 2004-2005 yılında yapılan Gençlik Aile Anketi araştırması ise 16 ilçede 2306 lise öğrencisiyle yapılmıştır. Bu çalışmaya katılanların %48.6'sı kız, %51.4'ü erkektir. Araştırmaya katılanların %32,6'sında internet bağımlılığı kriterlerine göre internet ve bilgisayar bağımlılığı saptanmıştır. İnternet bağımlılığı görülme riski erkeklerde kızlara göre yaklaşık olarak 3,6 kat daha fazla olduğu bulunmuştur (Cömert, 2007).

Kurtaran (2008) yaptığı çalışmada, yalnızlık, depresyon ve benlik saygısı değişkenlerinin ergenlerin internet bağımlılığını yordamadaki katkısına bakmıştır. Araştırmada Mersin ili merkezinde, genel, meslek ve Anadolu liselerinde öğrenim gören, 14-19 yaş aralığında 282'si kız, 368'i erkek toplam 650 lise öğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, internet bağımlılığını, benlik saygısının negatif yönde, yalnızlığın ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı ancak depresyonun, istatistiksel olarak anlamlı olacak kadar yordamadığı görülmüştür

Ceyhan (2008) çalışmasında, internet kullanımı ile ergen ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi inceledikten sonra, ergenlerde internet bağımlılığına ilişkin araştırmalar gözden geçirilerek internet bağımlılığının ergenler için nasıl bir risk faktörü oluşturduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; ergenlerin interneti en çok kullanan grup olmaya başladığını işaret etmektedir. Üniversite öğrencileri ve yetişkinler için tanımlanan internet bağımlılığı belirtilerinin ergenler tarafından da yaşandığı bildirilmiştir.

Yapılan başka bir çalışmada, lise öğrencilerinde internet kullanma süresinin cinsiyet ve psikiyatrik belirti sıklığı ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada, Sivas ilinde bulunan ve sosyo-ekonomik açıdan benzer özellikler gösteren üç liseden, internet kullandığını belirten 673 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve Kısa Semptom Envanteri ile toplanmıştır. Yapılan çalışmada, öğrencilerin internet kullanma süresi açısından cinsiyetler arasında fark olduğu, özellikle 5 saat ve daha fazla internet kullanma süresinin kız öğrencilerde %4.5 erkeklerde ise %16.8 olduğu belirlenmiştir. Günde 3-4 saat ve daha fazla internet kullanan lise

öğrencilerinin Kısa Semptom Envanteri puan ortalamalarının günde 1-2 saat internet kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu, internet kullanım süresi günde 2 saati aştığı zaman her iki cinsiyette ruhsal sağlık sorunları ortaya çıktığı araştırmacılarca ortaya konmuştur (Kelleci ve arkadaşları, 2009).

Günüç (2009), tez çalışması örneğinde farklı illerdeki liselerde öğrenim görmekte olan ergenler üzerinde çalışmıştır. Bazı demografik değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistiklerin yanında bu değişkenler ile internet bağımlılık durumu arasındaki ilişkileri de incelemiştir. Çalışmasındaki sonuçlara göre; il, cinsiyet, sınıf, yaş, baba mesleği, sigara kullanma durumu, aile geliri, interneti en sık kullanım amacı, interneti yıllık ve günlük kullanım miktarının anlamlı yordayıcı oldukları bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme; kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, Batman İli Belediye sınırları içinde bulunan ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin, internet bağımlılık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceleme amacı taşımaktadır. Araştırmada, genel tarama yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Nicel verilere dayalı istatistiksel teknikler kullanılarak modele ilişkin hipotezler sınanmıştır.

Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da evrenden alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2009). Tarama modelleri, geçmişte var olmuş ya da var olan bir durumu mevcut şekliyle betimlemeyi amaçlayan modellerdir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilemez. Önemli olan anlaşılacak istenen durumu uygun bir biçimde belirtmektir (Karasar, 2005).

EVREN ve ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini 2011-2012 eğitim öğretim yılında Batman ili merkezinde bulunan ortaöğretim kurumlarının 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise; Batman İli Belediye sınırları içinde bulunan ortaöğretim okullarının 9. 10. 11. ve 12. sınıflarında okuyan 1350 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan

öğrenciler il belediye sınırları içinde bulunan toplam 24 liseden seçkisiz olarak belirlenen 10 okuldan seçilmiştir. Ancak uygulama sonrasında veri toplama araçlarını hatalı ya da eksik yanıtladığı tespit edilen 351 öğrenciden alınan veriler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bunun sonucunda örneklem grubu 999 öğrenciden oluşmuştur. Katılımcıların örneklem dağılımı Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. İBÖ ve ASDÖ-R Katılımcılarının örneklem dağılımı

Cinsiyet	f	%
Erkek	577	57,8
Kız	422	42,2
Toplam	999	100,0
Sınıf Düzeyi	f	%
Lise 1	306	30,6
Lise 2	265	26,5
Lise 3	226	22,6
Lise 4	202	20,2
Toplam	999	100,0

Katılımcıların %42,2’si (n=422) kız, %57,8’i (n=577) erkeklerden oluşmaktadır. Sınıf düzeyinde öğrencilerin dağılımına bakıldığında; %30,6 (n=306) lise 1.sınıf, %26,5 (n=265) lise 2. sınıf, %22,6 (n=226) lise 3. sınıf ve %20,2 (n=202) lise 4. sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada örneklem grubundan ihtiyaç duyulan verileri elde etmek amacıyla, lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini belirlemek için, “İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ)”; üç kaynaktan alınan sosyal destek düzeyini belirlemek için, “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)” ve öğrencilerin, demografik özelliklerini belirlemek için ise, araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

İnternet Bağımlılık Ölçeği

İnternet Bağımlılık Ölçeği, Günüç (2009) tarafından geliştirilmiş, dört alt boyuta sahip ve 35 maddeden oluşan bir ölçektir (EK 2). Ölçek internet bağımlılığına yönelik olarak “Yoksunluk”, “Kontrol Güçlüğü”, “İşlevsellikte Bozulma” ve “Sosyal İzolasyon” olarak dört temel boyutu ölçmektedir. Ölçeğin maddeleri 5’li “Likert” tipi olarak, 1-“Tamamen katılıyorum”, 2-“Katılıyorum”, 3-“Kararsızım”, 4-“Katılmıyorum” ve 5-“Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir. Ölçek maddeleri 5’ten 1’e doğru puanlanmış olup, “Tamamen katılıyorum” derecesine 5 puan karşılık gelirken, “Kesinlikle katılmıyorum” derecesine 1 puan karşılık gelmektedir. Ölçekteki bütün maddeler bağımlılığa yönelik olup, herhangi bir puan dönüşümüne (transpose) gerek olmamaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa (α) iç tutarlık katsayısı Günüç, tarafından .944, KMO değeri .963 ve ölçeğin dört faktörüne ilişkin toplam açıklanan varyansı %47,463 olup; birinci faktörün ölçeğin %15,084’ünü, ikinci faktörün ölçeğin %11,911’ini, üçüncü faktörün ölçeğin %10,553’ünü ve dördüncü faktörün ise %9,915’ini açıkladığı bulunmuştur. Ölçeğin dört alt faktörüne ilişkin Cronbach alfa (α) güvenilirlik katsayıları “yoksunluk” için .877, “kontrol güçlüğü” için .855, “İşlevsellikte Bozulma” için .827 ve “Sosyal İzolasyon” için .791 olarak bulunmuştur. Ölçeğin dört alt faktörüne ilişkin yük değerleri; birinci faktöre ilişkin yük değerlerinin .415 ile .644 arasında, ikinci faktöre ilişkin yük değerlerinin .389 ile .630 arasında, üçüncü faktöre ilişkin yük değerlerinin .395 ile .702 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçekten en az alınacak puan 35, en çok alınacak puan ise 175’tir. Ölçeğin maddelerinin toplam puanı eşik değerinin üstünde olan bireyler için bağımlı ya da olası (risk taşıyan) bağımlı oldukları, madde toplam puanı eşik değerinin altında olan bireyler için ise bağımlı olmadıkları söylenebilecektir. Yapılan bu çalışmada ise uygulama yapılan örneklem grubu (lise öğrencileri) için İnternet Bağımlılık Ölçeği’ne ait Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.95 olarak bulunmuştur.

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Yıldırım (1997), tarafından geliştirilmiş ve 2004 yılında revizyonu yapılmıştır (Yıldırım, 2004b) (EK 3). Bu araştırmada da Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin revize edilmiş formu (ASDÖ-R) kullanılmıştır. ASDÖ-R'nin Aile Desteği (AİD), Arkadaş Desteği (ARD) ve Öğretmen Desteği (ÖĞD) olmak üzere üç alt ölçeği bulunmaktadır. ASDÖ-R 50 maddeden oluşmakta ve bu maddelerden 20'si Aile Desteği, 13'ü Arkadaş Desteği ve 17'si Öğretmen Desteği alt ölçeğine ait özellikleri ölçmektedir. ASDÖ-R'nin maddeleri Likert tipi ve üçlü derecelendirmelidir. Seçenekler “Bana uygun”, “Kısmen uygun” ve “Bana uygun değil” şeklindedir ve ASDÖ-R'nin her alt ölçeğinde birer tane ters madde bulunmaktadır.

ASDÖ-R'nin deneme uygulaması 63 maddeden oluşmuş ve 660 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısı ve maddelerin faktör yüklerini incelemek için yapılan çalışmada madde sayısı 50'ye düşürülmüştür. ASDÖ-R'nin geçerliğini incelemek amacıyla yapılan çalışmada tüm ASDÖ-R'ye ilişkin KMO katsayısı .933 ve Bartlett testi anlamlı çıkmıştır (Yıldırım, 2004b). Ölçeğin puanlama biçimi; bana uygun= 3, bana kısmen uygun= 2, bana uygun değil= 1 şeklindedir ve yüksek puan, bireyin daha fazla sosyal destek aldığı anlamına gelmektedir. ASDÖ-R'nin Alpha güvenirlik katsayısı incelenmiştir. ASDÖ-R'nin tümü için Alpha= .93, Aile Desteği için .94, Arkadaş Desteği için .91 ve Öğretmen Desteği için .93 bulunmuştur. Elde edilen güvenirlik katsayıları ASDÖ-R ve alt ölçeklerinin, öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilceğini göstermektedir (Yıldırım, 2004a). Yapılan bu çalışmada da ASDÖ-R'ye ilişkin Alpha güvenirlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup, öğrencinin cinsiyeti, anne-baba eğitim durumu, kaç kardeş oldukları, sigara kullanma durumu, aile geliri, evde internetin olup olmama durumu, kaç yıldır internet kullandığı gibi, internet bağımlılık düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek durumları ile ilişkili bilgileri edinmeyi amaçlayan 20 sorudan oluşmaktadır (EK 1).

VERİLERİN TOPLANMASI

Örneklem olarak belirlenen okullarda araştırmayı yürütebilmek amacıyla alınan gerekli yasal izinler ve işbirliği sonucu uygun görülen tarihlerde okullara gidilmiş, İnternet Bağımlılık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Uygulama sınıf ortamında yapılmıştır. Araştırmacı her uygulamada kendisini tanıtmış, araştırmanın amacı hakkında bilgi vermiştir. Ölçeklerin nasıl cevaplanacağını açıklamış, uygulama sırasında öğrencilerden gelen sorular yanıtlanmış ve formlar yanıtlandıktan hemen sonra toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu ve iki ölçek için ortalama 30-35 dakika zaman harcanmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma ile ilgili veri toplama araçları uygulandıktan sonra, her bir veri seti araştırmacı tarafından tek tek kontrol edilerek, veriler kod yönergesine göre kodlandıktan sonra bilgisayar ortamına aktarılarak verilerin analizine geçilmiştir. Verilerin analizinde anlamlılık değer olarak $p < .05$ alınmıştır. Ölçeklerin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarına bakılmış ve ölçeklerden elde edilen toplam puanlara ilişkin tanımlayıcı istatistikler tablo hâlinde verilmiştir. Ölçeklerden elde edilen toplam puana ilişkin normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov ile test edilmiştir. Ölçeklerden elde edilen toplam puanların normal dağılım göstermediği gözlemlenmiştir ($p < .05$). Parametrik olmayan testlere ihtiyaç olduğuna (Köklü, Bökeoğlu ve Büyüköztürk, 2008) karar verilmiştir. Bu durumda, iki alt gruptan

oluşanlara T-Testinin parametrik olmayan alternatifi olan Mann-Whitney U Testi, ikiden fazla gruptan oluşanlara ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testinin parametrik olmayan alternatifi olan Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır.

İnternet Bağımlılık Ölçeği ile Algılanan Sosyal Destek arasındaki ilişki ve İnternet Bağımlılık Ölçeği ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin alt boyutları olan; aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek ve öğretmenden algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi, normal dağılımın olmadığı durumlarda kullanılan Sperman Rho Korelasyon tekniği ile incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik, İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistiklere, veri analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

İnternet Bağımlılığı Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler	n	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	Std. Sapma
İBÖ	999	37,00	175,00	83,5235	28,39507
ASDÖ	999	59,00	150,00	118,6977	16,91321

İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'ne ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'deki bulgulara göre, araştırmaya katılan 999 bireyin İBÖ'den almış oldukları puan ortalamasının 83,523 ve puana ilişkin standart sapmanın da 28,395 olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, ASDÖ-R'den 999 bireyin almış oldukları puan ortalamasının 118,697 ve standart sapmasının da 16,913 olduğu tespit edilmiştir. İBÖ'nün eşik değeri $(37+175)/2=106$ 'dır. Bu değer altına düştükçe internet bağımlılık düzeyi düşer, üstüne çıktıkça da internet bağımlılık şiddeti artar. ASDÖ-R'nin eşik değeri $(59+150)/2=104,5$ 'tir. Bu değer altına düştükçe algılanan sosyal destek azalır, üstüne çıktıkça da algılanan sosyal destek artar.

Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeyine göre internet bağımlılık puanları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla "Kruskal Wallis Testi" ve sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Ortaöğretim Öğrencilerinin, İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Sınıfınız	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
Lise 1	306	529,89	3	6,977	,073
Lise 2	265	498,59			
Lise 3	226	463,21			
Lise 4	202	497,72			
Toplam	999				

Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puanların sınıf değişkenine ilişkin Tablo 3'te verilen Kruskal Wallis Testi sonucuna göre internet bağımlılık ölçeğinden alınan puan ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=3, n=999)=6,977, p>,05).

Araştırmaya katılan öğrencilerin, İnternet Bağımlılık Ölçeği'nden aldıkları puanlar cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla "Mann-Whitney U Testi" ve sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	422	438,87	185201,50	95948,500	,000
Erkek	577	544,71	314298,50		

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre internet bağımlılık puanlarının verildiği Tablo 4'teki Mann-Whitney U Testi sonucunda; ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (U= 95948,50; p<0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında erkek öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, anne-babalarının eğitim durumları değişkeni ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla "Kruskal Wallis Testi" ve sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Baba eğitim durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-Okul okumadı	176	498,83	4	14,215	,007	B-C, B-D,
B-İlkokul	460	471,05				
C-Ortaokul	154	547,99				
D-Lise	158	549,49				
E-Üniversite	51	466,90				
Anne eğitim durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-Okul okumadı	596	491,42	4	9,388	,052	A-E, B-E
B-İlkokul	318	493,29				
C-Ortaokul	56	555,03				
D-Lise	19	595,68				
E-Üniversite	9	705,06				

Ortaöğretim öğrencilerinin, anne-baba eğitim durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği puanlarının Tablo 5'teki Kruskal Wallis Testi analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile baba eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=4, n=999)=14,215, p<,05). Baba eğitim durumunun alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan Mann-Whitney U Testi tekniği sonucunda, baba eğitimi ilkokul ile ortaokul eğitimi olanlar arasında (p=,004;U=29941,000), ilkokul ile lise eğitimi olanlar arasında (p=,003; U=30520,000) anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Ancak ortaöğretim öğrencilerinde anne eğitim durumu ile internet bağımlılık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir (χ^2 (sd=4, n=999)=9,388, p>,05). Fakat anne eğitim durumu için pratik anlamlılık düzeyinde internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Farkın kaynağını tespit etmek için ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan Mann-Whitney U Testi teknikleri sonucunda; anne eğitim düzeyi “okul okumadı” ile “üniversite” olanlar arasında (p=,026; U=1522,500) ve “ilkokul” ile “üniversite” eğitimi olanlar arasında (p=,034;U=839,500) anlamlı farklılaşmanın olduğunu göstermektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, kardeş sayıları değişkeni ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Kardeş Sayıları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Kardeş sayısı	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
Tek çocuğum	11	621,50	6	6,035	,419
İki kardeşiz	15	509,47			
Üç kardeşiz	51	511,58			
Dört kardeşiz	113	510,76			
Beş kardeşiz	120	462,43			
Altı kardeşiz	167	527,55			
Yedi ve üzeri kardeşiz	522	493,55			

Ortaöğretim öğrencilerinin, kardeş sayıları ile internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin Tablo 6’da verilen Kruskal Wallis Testi sonucuna göre internet bağımlılık ölçeğinden alınan puan ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=6, n=999)=6,035, p>,05).

Ortaöğretim öğrencilerinin, anne-baba mesleği ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne-baba Mesleği ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Baba mesleği	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	
Memur	70	510,50	9	13,633	,136	
İşçi	195	515,08				
Emekli	82	517,49				
Esnaf	100	537,64				
Öğretmen	7	532,86				
Mühendis	4	476,75				
Doktor	3	968,17				
İşsiz	199	471,08				
Vefat	48	504,32				
diğer	291	483,28				
Anne mesleği	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamli fark
A-Ev hanımı	958	497,10	9	16,391	,059	A-G,C-G,H-G, I-G
B-Memur	2	602,00				
C-İşçi	3	641,17				
Ç-Emekli	1	771,00				
D-Esnaf	1	840,00				
E-Öğretmen	1	846,50				
F-Mühendis	2	893,00				
G-Doktor	3	956,00				
H-Vefat	12	471,17				
İ-Diğer	16	461,34				

Ortaöğretim öğrencilerinin, anne-baba meslek değişkenleri ile internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin Tablo 7’de verilen Kruskal Wallis Testi sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puan ile baba mesleği değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=9, n=999)=13,633, p>,05). Benzer şekilde, internet bağımlılık ölçeğinden alınan puan ile anne mesleği değişkeni arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=9, n=999)=16,391, p>,05). Fakat anne mesleği değişkeni için pratik anlamlılık düzeyinde internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda anne mesleği “Ev hanımı” ile “Doktor” olanlar (p=,006; U=124,000), “İşçi” ile “Doktor” olanlar (p=,050;U=,000), “vefat” ile “Doktor” arasında (p=,009;U=,000) ve “Diğer” ile “Doktor” olanlar arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin, anne-baba durumları ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne-baba Durumları Değişkeninin İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Anne-babamızın durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
İkisi de sağ ve birlikte	910	497,75	4	2,100	,717
Anne sağ baba ölü	53	501,25			
Baba sağ anne ölü	13	509,92			
İkisi de ölü	2	487,75			
Anne ve baba ayrı yaşamakta	21	589,57			

Ortaöğretim öğrencilerinin, anne-baba durumları değişkeni ile internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin Tablo 8’de verilen Kruskal Wallis Testi sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puan ile anne-baba durumları değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (χ^2 (sd=4, n=999)=2,100, p>,05).

Ortaöğretim öğrencilerinin, sigara kullanma durumları ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Mann-Whitney U Testi” ve sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sigara Kullanma Durumlarına Göre İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Sigara kullanıyor musunuz?	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Evet	141	665,89	93890,00	37099,000	,000
Hayır	858	472,74	405610,00		

Ortaöğretim öğrencilerinin sigara kullanma durumları ile internet bağımlılık ölçeği puanlarının verildiği Tablo 9’daki Mann-Whitney U Testi sonucunda; ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile sigara kullanma durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (U= 37099,000; p<0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında sigara kullanma durumuna Evet

yanıtını veren öğrencilerin, sigara kullanma durumuna Hayır yanıtını veren öğrencilere göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Ortaöğretim öğrencilerinin, aile gelirleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Aile Gelirleri ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ailenizin geliri	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-0-750 TL	525	475,29	5	25,071	,000	A-C, A-E, A-F,
B-750-1500 TL	326	503,21				B-E, B-F, C-E,
C-1500-2250 TL	94	565,43				C-F, D-E, D-F
D-2250-3000 TL	27	490,78				
E-3000-3750 TL	7	761,86				
F-3750 TL ve üzeri	20	709,55				

Ortaöğretim öğrencilerinin, aile gelirleri ile İnternet Bağımlılık Ölçeği puanlarının Tablo 10’daki Kruskal Wallis Testi analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile aile gelir durumları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=5, n=999)=25,071, p<,05). Aile gelir durumunun alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda aile geliri; 0-750 TL ile 1500-2250 TL arasında olanlar (p=,005; U=20222,500), 0-750 TL ile 3000-3750 TL arasında olanlar (p=,011;U=807,500), 0-750 TL ile 3750 ve üzeri TL arasında olanlar (p=,000; U=2841,000), 750-1500 TL ile 3000-3750 TL arasında olanlar (p=,017; U=541,000), 750-1500 TL ile 3750 ve üzeri TL arasında olanlar (p=,002; U=1886,500), 1500-2250 TL ile 3000-3750 TL arasında olanlar (p=,049; U=181,500), 1500-2250 TL ile 3750 ve üzeri TL arasında olanlar (p=,021; U=630,500), 2250-3000 TL ile 3000-3750 TL arasında olanlar (p=,045; U=47,500) ve 2250-3000 TL ile 3750 ve üzeri TL arasında olanlarda anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin, evlerinde internet bulunup bulunmama durumları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Mann-Whitney U Testi” ve sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Evlerinde İnternet Bulunup Bulunmama Durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Evinizde internet var mı?	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İBÖ için					
Evet	270	585,73	158147,00	75268,000	,000
Hayır	729	468,25	341353,00		
ASDÖ-R için					
Evet	270	463,92	125258,00	88673,000	,016
Hayır	729	513,36	374242,00		

Ortaöğretim öğrencilerinin evlerinde internet bulunup bulunmama durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarının verildiği Tablo 11’deki Mann-Whitney U Testi sonucunda; ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile evde internet bulunma durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (U= 75268,000; p<0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında evinde internet bulunan öğrenciler, evinde internet bulunmayanlara göre daha bağımlı görünmüştür.. Benzer şekilde, algılanan sosyal destek ile evde internet bulunma durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (U= 88673,000; p<0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında evlerinde internet bulunmayan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri, evinde internet bulunan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Ortaöğretim öğrencilerinin, kaç yıldır internet kullandıkları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 12’de verilmiştir

Tablo 12. Ortaöğretim Öğrencilerinin Kaç Yıldır İnterneti Kullandıkları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Kaç yıldır interneti kullanıyorsunuz?	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
İBÖ için						
1 (1-2 yıl)	362	403,36	2	74,287	,000	1-2, 1-3, 2-3
2 (3-4yıl)	557	540,83				
3 (5 ve üzeri yıl)	80	653,05				
ASDÖ-R için						
1 (1-2 yıl)	362	571,31	2	35,386	,000	2-3
2 (3-4 yıl)	557	463,08				
3 (5 ve üzeri yıl)	80	434,38				

Ortaöğretim öğrencilerinin, kaç yıldır interneti kullanma durumu ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve ASDÖ-R puanlarının Tablo 12’deki Kruskal Wallis Testi analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile interneti kullandıkları yıl sayısı arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=2, n=999)=74,287, p<,05). Kaç yıldır interneti kullandıkları durumun alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; 1(1-2 yıl) ile 2(3-4 yıl) arasında (p=,034; U=12904,500), 1(1-2 yıl) ile 3(5 ve üzeri yıl) arasında (p=,000;U=8960,500), 2(3-4 yıl) ile 3(5 ve üzeri yıl) arasında (p=,039;U=19831,000) anlamlı farklılık görülmüştür. Benzer şekilde, algılanan sosyal destek ile interneti kullandıkları yıl sayısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur (χ^2 (sd=2, n=999)=35,386; p<,05). Alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; 2(3-4 yıl) ile 3(5 ve üzeri yıl) arasında (p=,022; U=19546,500) anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Ortaöğretim öğrencilerinin, interneti en hangi amaçla kullandıkları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 13’te verilmiştir

Tablo 13. Ortaöğretim Öğrencilerinin İnterneti En Çok Hangi Amaç İçin Kullandıkları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnterneti en çok hangi amaç için kullanıyorsunuz?	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
İBÖ için						
A-Araştırma (ders, bilgi)	495	390,74	6	172,058	,000	A-B, A-C
B-Sohbet (chat)	205	669,72				A-D, A-E
C-Haber	40	484,70				A-F, B-C
D-Müzik-film	134	519,74				B-D, C-E
E-Oyun	74	637,77				E-F, D-E
F-Cinsellik	49	645,56				D-F
G-Alışveriş	2	465,50				
ASDÖ-R için						
	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-Araştırma (ders, bilgi)	495	585,48	6	102,608	,000	A-B, A-C
B-Sohbet (chat)	205	389,53				A-D, A-E
C-Haber	40	475,74				A-F, B-D
D-Müzik-film	134	475,84				C-F, D-F
E-Oyun	74	423,25				E-F
F-Cinsellik	49	310,63				
G-Alışveriş	2	249,50				

Ortaöğretim öğrencilerinin, interneti en çok hangi amaçla kullandıkları durum ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarının Kruskal Wallis Testi analiz sonuçları Tablo 13'teki görülmektedir. Analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile interneti en çok hangi amaç için kullandıkları değişken arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=6, n=999)=172,058, p<,05). İnterneti en çok hangi amaç için kullandıkları durumun, alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; araştırma (ders, bilgi) ile sohbet arasında (p=,000; U=23055,000), araştırma (ders, bilgi) ile haber arasında (p=,039; U=7963,000), araştırma (ders, bilgi) ile müzik-film arasında (p=,000;U=24050,500), araştırma (ders, bilgi) ile oyun arasında (p=,000;U=9102,000), araştırma (ders, bilgi) ile cinsellik arasında (p=,000;U=6107,500), sohbet ile haber arasında (p=,000; U=2526,000), sohbet ile müzik-film arasında (p=,000;U=9227,500), haber ile oyun arasında (p=,006;U=1013,000), haber ile cinsellik arasında (p=,010; U=669,000), müzik-film ile oyun arasında (p=,002;U=3665,500) ve müzik-film

ile cinsellik arasında ($p=,005;U=2397,000$) anlamlı farklılaşma görülmüştür. Benzer şekilde, algılanan sosyal destek ile interneti en çok hangi amaç için kullandıkları durum arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (χ^2 (sd=6, n=999)=102, 608; $p<,05$). Alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; araştırma (ders, bilgi) ile sohbet arasında ($p=,000;U=31224,000$), araştırma (ders, bilgi) ile haber arasında ($p=,013;U=7564,500$), araştırma (ders, bilgi) ile müzik-film arasında ($p=,000;U=25476,500$), araştırma (ders, bilgi) ile oyun arasında ($p=,000;U=12272,000$), araştırma (ders, bilgi) ile cinsellik arasında ($p=,000;U=5728,500$), sohbet ile müzik-film arasında ($p=,003;U=11104,500$), haber ile cinsellik arasında ($p=,003;U=621,500$), müzik-film ile cinsellik arasında ($p=,000;U=2073,500$) ve oyun ile cinsellik arasında ($p=,015;U=1343,500$) anlamlı farklılaşma görülmüştür.

Haftada kaç saat internet kullanıldığı ile internet bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki Spearman Rho testi ile incelenerek, elde edilen bulgular Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Haftada Kaç Saat İnternet Kullanıldığı ile İnternet Bağımlılığı ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki Korelasyon Durumu

Haftalık İnternet Kullanımı		
İBÖ	r	,765
	p	,000
	n	999
ASDÖ-R	r	-.526
	p	,000
	n	999

Tablo 14 incelendiğinde internet bağımlılığı ile haftada internet kullanım saati arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki vardır. ($r = ,765; p<0,05$). Haftada internet kullanım saati arttıkça, internet bağımlılığı da artmaktadır. Tablo 14’teki analiz sonucuna göre, algılanan sosyal destek ile haftalık internet kullanım saati arasında ise güçlü ve negatif yönlü bir ilişki vardır ($r = ,-.526;p<0,05$). Yani haftada internet kullanım saati arttıkça algılanan sosyal destek azalmaktadır.

Ortaöğretim öğrencilerinin, arkadaşlık kurmada güçlük çekme durumuna göre internet bağımlılık puanları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Ortaöğretim Öğrencilerinin, Arkadaşlık Kurmada Güçlük Çekme Durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Arkadaşlık kurmada güçlük çeker misiniz?	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-Evet	80	626,08	2	17,661	,000	A-B, A-C,
B-Hayır	570	481,38				
C-Bazen	349	501,51				

Ortaöğretim öğrencilerinin, arkadaşlık kurmada güçlük çekme durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği puanlarının Tablo 15’teki Kruskal Wallis Testi analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile arkadaşlık kurmada güçlük çekme durumları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=2, n=999)=17,661; p<,05). Arkadaşlık kurmada güçlük çekme durumunun alt grupları ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; evet ile hayır yanıtları arasında (p=,000;U=16357,000) ve evet ile bazen yanıtını verenler arasında (p=,000;U=10317,000) anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin, yüz yüze tanışmaktansa internette arkadaş edinme durumları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternette Arkadaş Edinme Durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnternette arkadaş edinmeyi tercih etme	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
İBÖ için						
A-Evet	93	715,13	2	91,006	,000	A-B, A-C, B-C
B-Hayır	751	452,53				
C-Bazen	155	600,92				
ASDÖ-R için	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-Evet	93	340,87	2	47,436	,000	A-B, A-C, B-C
B-Hayır	751	533,88				
C-Bazen	155	431,34				

Ortaöğretim öğrencilerinin, yüz yüze tanışmaktansa internette arkadaş edinmeyi tercih etme değişkeni ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarının Kruskal Wallis Testi analiz sonuçları Tablo 16’da görülmektedir. Analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile internette arkadaş edinme durumları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=2, n=999)=91,006; p<,05). İnternette arkadaş edinmeyi tercih etme durumunun, alt grupları ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; evet ile hayır yanıtı arasında (p=,000;U=16784,000), evet ile bazen yanıtı arasında (p=,001;U=5338,000) ve hayır ile bazen yanıtı arasında (p=,000;U=40690,500) anlamlı farklılık görülmüştür. Benzer şekilde, algılanan sosyal destek ile internette arkadaş edinmeyi tercih etme durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (χ^2 (sd=2, n=999)=47,436; p<,05). Alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; evet ile hayır yanıtları arasında (p=,000;U=21566,500), evet ile bazen yanıtları arasında (p=,008;U=5763,500) ve hayır ile bazen yanıtları arasında (p=,000;U=46116,000) anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin, internette arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma değişkeni ile internet bağımlılık düzeyleri ve

algıladıkları sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 17’de verilmiştir

Tablo 17. Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternette Arkadaşlık İlişkilerinin Daha Sorunsuz Olduğuna İnanma Durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnternette arkadaşlık ilişkileri daha sorunsuzdur	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
İBÖ için						
A-Evet	212	601,52	2	64,881	,000	A-B, B-C
B-Hayır	631	443,93				
C-Bazen	156	588,85				
ASDÖ-R için						
A-Evet	212	460,70	2	10,900	,004	A-B, B-C
B-Hayır	631	523,01				
C-Bazen	156	460,33				

Ortaöğretim öğrencilerinin, internette arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma değişkeni ile İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarının Kruskal Wallis Testi analiz sonuçları Tablo 17’de görülmektedir. Analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile internette arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma durumları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=2, n=999)=64,881; p<,05). İnternette arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma durumunun, alt grupları ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; Evet ile Hayır yanıtlarını verenler arasında (p=,000;U=46502,500) ve Hayır ile Bazen yanıtlarını verenler arasında (p=,000;U=34219,000) anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, algılanan sosyal destek ile internette arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma durumu arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur (χ^2 (sd=2, n=999)=10,900; p<,05). Alt grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; Evet ve Hayır

yanıtlarını verenler arasında ($p=,008$; $U=58709,500$) ve Hayır ile Bazen yanıtlarını verenler arasında ($p=,013$; $U=42874,000$) anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin, aileniz ile ilişkileriniz olmasını istediğiniz gibi mi? değişkeni ile internet bağımlılık puanları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Ortaöğretim Öğrencilerinin, Aileleri ile İlişkilerinin İstedikleri Düzeyde Olup Olmama Durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ailenizle ilişkileriniz istediğiniz gibi mi?	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-Evet	466	428,11	2	58,352	,000	A-B, A-C, B-C
B-Hayır	218	593,33				
C-Kısmen	315	541,77				

Ortaöğretim öğrencilerinin, aileleri ile ilişkilerinin olmalarını istedikleri gibi olup olmadığı durumu ile İnternet Bağımlılık Ölçeği puanlarının Kruskal Wallis Testi analiz sonuçları Tablo 18’de görülmektedir. Analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin, internet bağımlılık düzeyleri ile aileleri ile olan ilişki durumları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=2, n=999)=58,352; $p<,05$). Aileleri ile ilişki durumunun alt grupları ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; Evet ile Hayır yanıtı verenler arasında ($p=,000$; $U=34578,500$), Evet ile Kısmen yanıtlarını verenler arasında ($p=,000$; $U=56108,000$) ve Hayır ile Kısmen yanıtlarını verenler arasında ($p=,018$; $U=30205,000$) anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, Hayır yanıtını verenlerin internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu, bunu sırasıyla Kısmen ve Evet yanıtını verenlerin izlediği görülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, öğretmenlerini ders anlatan birinden çok, bir büyüğü olarak sayma değişkeni ile internet bağımlılık puanları arasında anlamlı

farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla “Kruskal Wallis Testi” ve sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Ortaöğretim Öğrencilerinin, Öğretmenlerini Ders Anlatan Birinden Çok Bir Büyüğü Olarak Sayma Durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Öğretmenimi bir büyüğüm olarak sayarım	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
A-Evet	669	473,25	2	21,579	,000	A-B, A-C,
B-Hayır	136	592,94				B-C
C-Bazen	194	527,10				

Ortaöğretim öğrencilerinin, öğretmenlerini ders anlatan birinden çok, bir büyüğü olarak sayma durumu ile İnternet Bağımlılık Ölçeği puanlarının Kruskal Wallis Testi analiz sonuçları Tablo 19’da görülmektedir. Analiz sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin, internet bağımlılık düzeyleri ile öğretmenlerine yönelik algısı arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (χ^2 (sd=2, n=999)=21,579;p<,05). Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerine yönelik algı durumunun alt grupları ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U Testi uygulayarak farkın kaynağı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; Evet ile Hayıt yanıtlarını verenler arasında (p=,000;U=34820,500), Evet ile Bazen yanıtlarını verenler arasında (p=,018;U=57666,500) ve Hayır ile Bazen yanıtlarını verenler arasında (p=,021;U=11223,000) anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin, okulunda kafanda kötü iz(anı) bırakan öğretmen ya da öğretmenler olup olmama değişkeni ile internet bağımlılık puanları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla “Mann-Whitney U Testi” ve sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Ortaöğretim Öğrencilerinin, Okullarında Kafalarında Kötü İz (anı) Bırakan Öğretmen ya da Öğretmenlerin Olup Olmadığı Durumları ile İnternet Bağımlılık Ölçeği Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Okulda kafanda kötü iz (anı) bırakan öğretmen/ler var mı?	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evet	549	544,55	298960,50	98515,500	,000
Hayır	449	444,41	199540,50		

Ortaöğretim öğrencilerinin, okullarında kafalarında kötü iz (anı) bırakan öğretmen ya da öğretmenlerin olup olmadığı değişkeni ile İnternet Bağımlılık Ölçeği puanlarının analizi Tablo 20'deki Mann-Whitney U Testi sonucunda görülmektedir. Analiz sonucunda, internet bağımlılık düzeyleri ile okullarında kafalarında kötü iz (anı) bırakan öğretmen/ler değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (U= 98515,500; $p<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, Evet yanıtını veren öğrencilerin, Hayır yanıtını veren öğrencilere göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

İnternet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki Sperman Rho testi ile incelenerek, elde edilen bulgular Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. İnternet Bağımlılık Ölçeği Toplam Puanları ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Toplam Puanları ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Aile, Arkadaş, Öğretmen Alt Boyutları Toplam Puanları Arasındaki Korelasyon Durumu

		Algılanan sosyal destek	Aile	Arkadaş	Öğretmen
İ.B.	r	-444	-373	-273	-336
	p	,000	,000	,000	,000

Tablo 21 incelendiğinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasında güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. ($r = -,444$; $p<0,05$). Algılanan sosyal destek azatikça internet bağımlılığı artmaktadır. Başka bir deyişle, internet bağımlılığı arttikça algılanan sosyal destek azalmaktadır. İnternet bağımlılığı ile aileden algılanan sosyal destek arasında da güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. ($r = -,373$; $p<0,05$). Aileden algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığı artmaktadır. Başka bir deyişle, internet bağımlılığı

arttıkça aileden algılanan sosyal destek azalmaktadır. Benzer şekilde internet bağımlılığı ile ASDÖ-R'nin arkadaş ve öğretmen alt boyutları arasında da negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir (arkadaş $r = -,273$; $p < 0,05$), (öğretmen $r = -,336$; $p < 0,05$). Arkadaş ve öğretmen desteği azaldıkça internet bağımlılık düzeyi artmakta veya internet bağımlılık düzeyi arttıkça arkadaş ve öğretmen desteği azalmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırmada, internet bağımlılığında büyük bir risk grubu oluşturan ergenlik dönemini de kapsayan ortaöğretim öğrencilerinin, internet bağımlılık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkinin internet bağımlılığı üzerindeki etkisini belirleyebilmek hedeflenmiştir.

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik, İnternet Bağımlılık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'na ait bulgular istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Bu bulgular, literatür doğrultusunda ve konuyla ilgili alanda yapılmış olan çalışmalar ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerden 306 kişi lise 1, 265 kişi lise 2, 226 kişi lise3 ve 202 kişi lise 4 öğrencisidir. Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeyine göre internet bağımlılık durumları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Buna rağmen lise 1 sınıfında bulunan öğrenciler internet bağımlısı olma durumları daha fazla olduğu görülmüştür. Çünkü hem yeni bir kademedeki okuması hem de ergenlik döneminde bulunması, okula uyum sorunu yaşamaması ve aile desteğini yeterince almaması bu durumu açıklama açısından düşünülebilir. İnan (2010) yaptığı araştırmada, ilköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeyine göre internet bağımlılık durumlarının farklılaştığını tespit etmiştir. Ayrıca Wu ve Tsai (2006), yürüttükleri araştırmalarında öğrencilerin sınıf düzeylerinin de internet tutumları açısından önemli rol oynadığı bulgusunu elde etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit

edilmiştir. Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında araştırmada elde edilen sonuca paralel şekilde olduğu görülmektedir; Güneç (2009) yaptığı araştırmada, erkeklerin kızlara göre daha fazla internet bağımlısı olduklarını bulmuştur. (Esen, 2010; Taçyıldız, 2010) yaptıkları araştırmada cinsiyet değişkeninin internet bağımlılığının yordayıcısı olduğunu bulgulamışlardır. Morahan-Martin ve Schumacher (2000) yaptıkları çalışmada da erkek kullanıcıların kız kullanıcılarla oranla internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde Bayraktar (2001) araştırmasında, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla internet bağımlısı olduğunu bulmuştur. Buradan hareketle, erkeklerin kızlara göre internet kafelere daha fazla gitmeleri, akşamları geç saatlere kadar internet kafelerde kalabilmeleri, kızların erkelere oranla ev dışına çıkmada aile baskısına daha fazla maruz kalmaları vb. durumların erkeklerin internet bağımlılığının kızlara oranla daha yüksek olmasında etkili olduğu düşünülebilir. Farklı olarak Pawlak (2002), internet bağımlılığının cinsiyete göre 2 katlamalı bir fark göstermediğini tespit etmiştir. Bu farklılığın sebebi, araştırmalardaki internet bağımlılığı ölçüm biçiminden veya araştırmaların yapıldığı ülkelerin farklı olması ve kültürel farklılıklar gibi durumlardan kaynaklanmış olacağı şeklinde düşünülebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, internet bağımlılık düzeyleri ile baba eğitim durumları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Fakat internet bağımlılık düzeyleri ile anne eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemekle birlikte, pratik anlamlılık düzeyinde ilişkili olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, anne-babadan algılanan sosyal desteğin yetersiz olması, öğrencinin internete yönelmesinde ve internete bağımlılık geliştirmesinde etkili olabilir. Yapılan çalışmalardan, İnan (2010) yaptığı araştırmada, ilköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyine göre internet bağımlılık durumlarının farklılaştığını tespit etmiştir. Buna karşın, ilköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyine göre internet bağımlılık durumlarında farklılık tespit etmemiştir. Güneç (2009)'ün yaptığı araştırmada da internet bağımlılığı ile anne-baba öğrenimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu farklılığın sebebi olarak, internete ulaşma imkânları, aile

içi ilişkiler durumu, anne-babanın çalışma koşulları, içinde bulunulan sosyal ortamlar vb. durumların etkili olduğu düşünülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin ağırlıklı olarak yedi ve üzeri kardeş sayılarının olduğu görülmüş ancak kardeş sayısı ve internet bağımlılığı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Benzer şekilde Günüç (2009) yaptığı araştırmada kardeş sayısı ve internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulmamıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin, internet bağımlılık düzeyleri ile baba meslekleri değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Fakat internet bağımlılık düzeyleri ile büyük çoğunluğu ev hanımı olan anne meslekleri değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemekle birlikte, pratik anlamlılık düzeyinde ilişkili olduğu görülmüştür. Buradan hareketle baba, meslek gereği zamanının büyük kısmını iş ortamında geçirirken, öğrenciler ev ortamına geldiklerinde anneleri ile daha fazla zaman geçirmeleri ve annelerinden aldıkları sosyal desteğin öneminin bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Farklı olarak Günüç (2009), yaptığı araştırmada anne meslekleri ile internet bağımlılığı arasında bir ilişki bulmazken, baba meslekleri “öğretmen-akademisyen-mühendis” ve “polis asker” olan bireylerin internet bağımlılık düzeylerini daha yüksek bulmuştur. Bu farklılığın sebebi olarak öğrencilerin aile içi ilişkilerin etkili olduğu düşünülebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin anne-baba durumlarının büyük çoğunluğunu “ikisi de sağ ve birlikte” oluşturmaktadır. Bunun yanında, internet bağımlılığı ile anne-baba durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin, internete erişimlerinin kolay olması (okul, internet kafe, ev vb.) ve genelle yakının anne-babasının sağ ve birlikte yaşamaları anlamlı bir farklılığın oluşmamasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın örneklemini ağırlıklı olarak sigara kullanmayan öğrenciler oluşturmaktadır. Ancak sigara kullanan bireylerin sigara kullanmayanlara göre internet bağımlılık düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Yeniden Sağlık ve Eğitim

Derneği tarafından 2004-2005 yapılan Gençlik Aile Anketi araştırma bulgularında bilgisayar bağımlılarında madde bağımlılığının görülme oranının internet bağımlısı olmayan popülasyona göre iki kat daha fazla görülmüştür. Bu da bize bağımlılığın başka bir bağımlılığı tetikleyebileceğini düşündürmektedir (Cömert, T. 2007). Benzer şekilde Günüş (2009), yaptığı çalışmada sigara kullanan bireylerin sigara kullanmayanlara göre internet bağımlılık düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bundan ötürü, ergenlik döneminin de etkili olduğu ortaöğretim öğrencilerinin kimlik arayışı içinde olmaları ve yaşadıkları duygudurum değişikliği vb. durumlar ile internet bağımlılığı ve sigara bağımlılığı gibi bağımlılıklar yaşamalarına ve bu bağımlılıklarında birbirini tetikleyebileceği düşünülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile aile gelir durumları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Örneklemdeki ailelerin gelir düzeylerinin ağırlıklı olarak 0-750 TL olduğu görülmüş olup, ağırlıklı olarak aile gelir düzeyi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin de arttığı gözlenmiştir. Benzer şekilde çalışmalara bakıldığında; Bayraktar (2001), sosyo-ekonomik düzey arttıkça internet bağımlılığının arttığını tespit etmiştir. Günüş (2009) yaptığı çalışmada, aile gelir düzeyi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin arttığını gözlemlemiştir. Batıgün D. ve Kılıç (2011) yaptıkları çalışmada sosyo-ekonomik düzeyin göstergesi olarak anne eğitim düzeyini almışlar, üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan bireyler alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydekilere göre daha fazla internet bağımlısı bulunmuşlardır. Bunların sonucunda; internete erişimin belli bir ücrete tabi olması sebebiyle paralellik gösterdiği söylenebilir. Fakat Balta Ç. ve Horzum (2008) araştırmalarında, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin internet bağımlılığı düzeylerine etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Benzer şekilde İnan (2010) yaptığı çalışmada, öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeyleri ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Okullarda ve evlerde internete ulaşımın ücretsiz olması bu durumun açıklayıcısı olarak düşünülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin evlerinde internet bulunup bulunmama durumları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algılanan sosyal destek durumlarına bakıldığında; ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile evde internet bulunma durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Benzer şekilde algılanan sosyal destek ile evde internet bulunma durumu arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Evinde internet bulunan bireylerin bağımlılık düzeylerinin yüksek olmasında, denetimsizlik ve gecenin geç saatlerine kadar nete bağlı kalabilme durumlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Algılanan sosyal destek açısından ise evinde internet bağlantısı bulunan bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyi daha düşük bulunmuştur. Bu durumun açıklayıcısı olarak internet başında zaman geçirmenin aile içi ilişkileri ve iletişimi olumsuz etkilediği ve sosyal desteği azalttığı düşünülmektedir. Bayraktutan (2005) yaptığı araştırmada, problemlerle internet kullanımı ile toplumdan soyutlanma arasında önemli bir ilişki saptamıştır. Birey çevresinden alamadığı sosyal desteği internette almaya çalışarak yalnızlığını gidermeye çalışabilmektedir. Bu durumda internet bağımlılığı riskini tetiklemektedir. Benzer şekilde İnan (2010), internette evde bağlanan öğrencilerin internet bağımlılık durumlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Farklı olarak Günüç (2009), evde internet sahipliği ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulmamıştır. Bunun nedeni olarak da internete ulaşımın kolaylığını öne sürmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin kaç yıldır interneti kullandıkları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algılanan sosyal destek durumlarına bakıldığında; ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile kaç yıldır interneti kullandıkları durum arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İnterneti kullandıkları yıl sayısı arttıkça, internet bağımlılık düzeyleri de artmaktadır. Buna paralel olarak Günüç (2009) yaptığı araştırmada, bireylerin interneti hem yıl hem de günlük kullanım miktarı arttıkça, internet bağımlılık düzeylerinin de arttığını tespit etmiştir. Ancak Chang ve Man Law (2008) yapmış oldukları çalışmada interneti yıllık kullanım miktarı ile internet bağımlılığı arasında bir ilişki tespit etmemiştir (akt.; Günüç, 2009) ve Young (1996) internet bağımlılarının görece internet kullanmaya yeni başlayan kullanıcılar olduğu belirlenmiştir. Araştırmada,

sosyal destek ile kaç yıldır interneti kullandıkları değişken arasında da anlamlı farklılık tespit edilmiştir. İnterneti kullandıkları yıl sayısı arttıkça algılanan sosyal destek azalmaktadır. Ergenlik döneminde bulunan ortaöğretim öğrencilerinin hem ruhsal hem de fiziksel olarak bir değişimin içinde olmaları ve bu dönemde sosyal desteğe ihtiyaç duydukları bilinmektedir. Gerekli sosyal desteği algılayamayan öğrencilerin giderek yalnızlaştıkları ve bu durumdan kurtulmak için internete giderek fazla zaman geçirmeleri sonucunda internete bağımlı hâle geldikleri düşünülmektedir. Kraut ve ark. (2002) yaptıkları araştırmada, internetin fazla kullanımı ile aile ve yakın sosyal çevre arasındaki iletişimde düşüşe sebep olduğunu ve kaygısı yüksek, yalnız bireylerin internet kullanımına daha fazla yöneldiklerini bulmuşlardır.

Ortaöğretim öğrencilerinin interneti en çok hangi amaç için kullandıkları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algılanan sosyal destek durumlarına bakıldığında; interneti kullanım amaçları ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İnterneti en çok kullanım amacı “araştırma (ders bilgi) olduğu görülmüş ancak bununla birlikte “sohbet” amacının da azımsanamayacak derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. İnternet bağımlısı bireylerin interneti en çok kullanım amacı olarak “sohbet (chat)”, “cinsellik” ve “oyunu” tercih ettikleri saptanmıştır. Alan yazında bu sonuçlar desteklenmekte olup, bu kullanım amaçlarının internet bağımlılığına neden olduğu söylenebilir. Günüç (2009) yaptığı çalışmada, internet bağımlısı bireylerin interneti en sık kullanım amacı “pornografi”, “sohbet” ve “oyun” olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde Bakay (2001), Leung (2004) ve İnan (2010) bireylerin internet kullanım nedenleri ile ilgili araştırmalarında ulaştıkları sonuçlarda, internetin daha çok oyun oynamak ve chat yapmak için kullanıldığı verisine ulaşmışlardır. Araştırmada, internet kullanım amacı ile algılanan sosyal destek arasında da anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Algılanan sosyal destek düzeyi en yüksek olanların interneti en çok “araştırma (ders bilgi)” amaçlı kullandıkları; algılanan sosyal destek düzeyleri düşük olanların ise interneti “cinsellik”, “alışveriş”, “sohbet” ve “oyun” amaçlı kullandıkları tespit edilmiştir. Bundan ötürü, algılanan sosyal destek azlığı, öğrencilerin sosyal destek bulmak amacıyla, internette sosyal

ortamlara katılmalarına ve zamanla internetin olumsuz etkilerine daha fazla maruz kalmaları sonucunda internet bağımlılık düzeylerinin artmasına sebebiyet verdiği söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, haftada kaç saat internet kullandıkları ile internet bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasındaki korelasyon ilişkisine bakıldığında; internet bağımlılığı ile haftada internet kullanım saati arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Haftada internet kullanım saati arttıkça, internet bağımlılığı da artmaktadır. Algılanan sosyal destek ile haftada internet kullanım saati arasında güçlü ve negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani haftada internet kullanım saati arttıkça algılanan sosyal destek azalmaktadır. Algılanan sosyal desteğin düşük olmasının internete yönelmeye ve bu durum sonunda da internet bağımlılık düzeyinin artmasına sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Araştırma ile paralellik gösteren çalışmalara bakıldığında; Moraha-Martin ve Schumacher (2000), haftada internet kullanım saati arttıkça bağımlılığın arttığını, bunu yapanların kendini yalnız hisseden ve çevrelerinden de yeterince destek görmeyen bireyler olduğunu bulmuşlardır. Bu paralellikte, Balta Ç. ve Horzum (2008), Özcan ve Buzlu (2005), Nalwa ve Anand (2003) çalışmalarında da internet kullanım saati ve interneti haftada kullanım saati arttıkça bağımlılığın da arttığı tespit edilmiştir. Benzer olarak Kelleci ve arkadaşları (2009) yaptıkları çalışmada, internet kullanım süresi günde 2 saati aştığı zaman erkekler ve kızlarda ruhsal sağlık sorunları ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, arkadaşlık kurmada güçlük çekme durumu ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Arkadaşlık kurmada güçlük çeken bireyler yaşadıkları yalnızlık durumundan kurtulmak için internete yönelebilecekleri düşünülmektedir. Kurtaran (2008) yaptığı çalışmada, internet bağımlılığını, yalnızlığın pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığını bulmuştur. Alan yazın incelendiğinde destekleyici başka çalışmalar da görülmektedir. Esen (2010), Pawlak (2002), Kraut ve arkadaşları (2002), Morahan- Martin ve Schumacher (2000), Özcan ve Buzlu (2005).

Ortaöğretim öğrencilerinin, yüz yüze tanışmaktansa internetten arkadaş edinme durumları ile internet bağımlılık düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek durumu ve bu durum ile bağlantılı olarak ortaöğretim öğrencilerinin, internetten arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma değişkeni ile internet bağımlılık düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Yüz yüze tanışmaktansa internetten arkadaş edinmeye “evet” yanıtı verenlerin internet bağımlılık düzeyleri daha yüksek ve algıladıkları sosyal destek durumlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, internetten arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma değişkenine de “evet” yanıtı veren bireyler hayır yanıtı verenlere göre internete daha fazla bağımlı oldukları görülmüş ve algıladıkları sosyal destek durumlarının da daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ergenlik döneminin de etkisinde bulunan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal çevrelerinden yeterli desteği almadıkları zaman bu durumu internet ortamındaki arkadaşlık ilişkileri ile telafi etmeye çalıştıkları ve bu durum sonucunda da internete daha fazla bağımlı oldukları, sosyal çevrelerinden gittikçe soyutlandıkları düşünülmektedir. Alan yazında da bu durumu destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Morahan-Martin ve Schumacher (1999), yalnız insanların interneti daha çok kullandıkları ve interneti çoğunlukla başkalarıyla iletişim kurmak, yeni insanlarla tanışmak ve duygusal destek almak için kullandıklarını bildirmiştir (akt.; Pawlak, 2002). Li ve Chung (2006) ise çalışmalarında, elde ettikleri bulgulardan sosyal işlevin internet bağımlılığı üzerinde ana etken olduğunu tespit etmişlerdir. İnterneti sosyal işlevi için kullanan öğrencilerin, dürtüsel kullanım, geri çekilme, tolerans, zaman idare sorunu ve sağlık sorunları gibi internet kullanım problemlerine nispeten daha çok sahip oldukları ve internet bağımlılığına daha yatkın olduklarını tespit etmiştir. Morahan-Martin (1999; Pawlak, 2002; akt.; Esen, 2010) internet bağımlılarının internette geçirdikleri zamanın yüz yüze iletişime, diğer sosyal etkinliklere zarar verdiğini; aşırı internet kullanımı bireyi toplumdan ve gerçek dünyadan yalıtarak aidiyet duygusundan mahrum bıraktığını bildirmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, aileniz ile ilişkileriniz olmasını istediğiniz gibi mi? değişkeni ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aileleri ile ilişkilerinin istedikleri gibi olmadığını belirten öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ailelerinden istedikleri sosyal desteği alamayan öğrencilerin sosyal destek bulma amacıyla internete yöneldikleri ve interneti, istenilen düzeyde olmayan aile ilişkileri ortamından bir kaçış yolu olarak gördükleri düşünülmektedir. Bu sonuca paralel olarak; Taçyıldız (2010) yaptığı çalışmada, internet bağımlısı lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek puanlarının düşük olduğunu tespit etmiş ve ailenin çocuğun yanında yeterince bulunmaması, çocuğun yaptığı işlerde kendi başına kalması, denetim eksikliğini de doğurduğunu belirtmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinin, öğretmenlerini ders anlatan birinden çok, bir büyüğü olarak sayma değişkeni ile internet bağımlılık puanları arasında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Bu değişkene “hayır” yanıtını veren öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri, “evet” yanıtını veren öğrencilere göre daha fazla bulunmuştur. Benzer şekilde, Ortaöğretim öğrencilerinin, okullarında kafalarında kötü iz (anı) bırakan öğretmen ya da öğretmenlerin olup olmadığı değişkeni ile internet bağımlılık düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu değişkene “evet” yanıtını veren öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri “hayır” yanıtını veren öğrencilere göre daha fazla bulunmuştur. Ergenlik döneminin de etkili olduğu ortaöğretim öğrencileri için okullarında öğretmenlerinden gelen sosyal desteğin önemli olduğu ve bu desteğin sağlanamadığı zaman öğrencilerin internette yönelmelerinde bir etken olduğu düşünülmektedir. Bu bulgulara paralel olarak alan yazında yapılan çalışmalardan, Bakay (2001) yaptığı çalışmada, gençlerin internete büyük bir ilgisi olduğu buna karşın, ebeveynler, öğretmenler ve okul idarecilerinin duyarsız bir tutum sergiledikleri bulunmuştur. Esen (2007), 479 lise öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada internet bağımlılığını, algılanan aile ve öğretmen desteğinin negatif yönde anlamlı olarak yordadığını bulmuştur.

Ortaöğretim öğrencilerinde, internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki korelasyon ilişkisine bakıldığında; internet bağımlılığı ile algılanan

sosyal destek arasında güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığı artmaktadır. Başka bir deyişle, internet bağımlılığı arttıkça algılanan sosyal destek azalmaktadır. Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında; Özcan ve Buzlu (2005) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, algılanan sosyal destek ve internet bağımlılığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Araştırmalarında, algılanan sosyal destek azalırken internet bağımlılığı artmıştır. Pawlak (2002) lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında, yalnızlık ve sosyal desteğin internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu tespit edilmiş ve sosyal destek eksikliğinin öğrencileri internet bağımlısı durumuna getirebildiğini belirtmiştir. Kraut ve arkadaşları (1998; akt.; Esen, 2010)), internetin sosyal ilişkileri ve algılanan sosyal desteği azalttığını bildirmişlerdir. Sanders ve arkadaşları (2000), araştırmalarında yüksek internet kullanımının zayıf sosyal bağlarla ilgili olduğunu ancak ilişkinin yönünü göstermediğini belirtmişlerdir. Li ve Chung (2006), çalışmalarında sosyal işlevin internet bağımlılığı üzerinde ana etken olduğunu bulmuşlardır. İnterneti sosyal işlevi için kullanan öğrencilerin, internet kullanım problemlerine nispeten daha çok sahip oldukları ve internet bağımlılığına daha yatkın olduklarını tespit etmişlerdir.

Sosyal destek ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiye ilişkin tartışmalar devam etmektedir, bazı araştırmacılar (Kraut ve ark. 1998; akt.; Esen, 2010) internette geçirilen zamanın artmasına bağlı olarak yüz yüze etkileşimin ve ilişkilerin azalmasıyla birlikte gerçek yaşamdaki ilişkilerde şefkatin, samimiyetin ve yakınlığının azalabileceğine işaret ederken; bazı araştırmacılar ise internetin sosyal ilişki ağlarını geliştirerek (Valkenburg ve Peter, 2007; akt.; Esen, 2010) sosyal etkileşim ve desteği arttırdığını öne sürmüşlerdir (Silverman, 1999; Shaw ve Gant, 2002; akt.; Esen, 2010).

Ortaöğretim öğrencilerinde, internet bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin, alt boyutu olan "aileden algılanan sosyal destek" arasında güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Aileden algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığı artmaktadır. Başka bir deyişle, internet

bağımlılığı arttıkça aileden algılanan sosyal destek azalmaktadır. Alan yazın incelendiğinde, Taçyıldız (2010), yaptığı araştırmada “sosyal destek aile” alt boyutunun internet bağımlılığını yordadığını tespit etmiş, lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek puanlarının düşük olduğunu belirtmiştir. Esen (2007), yaptığı araştırmada, algılanan aile desteğinin, internet bağımlılığını negatif yönde anlamlı olarak yordadığını bulmuştur.

Ortaöğretim öğrencilerinde, internet bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin, alt boyutu olan “arkadaşlardan algılanan sosyal destek” arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Arkadaşlardan algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığı artmaktadır. Başka bir deyişle, internet bağımlılığı arttıkça arkadaşlardan algılanan sosyal destek azalmaktadır. Bireyin sosyal çevresinde yakın arkadaşlarının olması ve onlardan gerekli sosyal desteği görmesi internet bağımlılığını önleyici veya azaltıcı etkisinin olacağı düşünülmektedir. Alan yazın çalışmalarına bakıldığında, Şencan (2009) yaptığı çalışmada, yakın arkadaşı olan öğrencilerin, yakın arkadaşı olmayan öğrencilere göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Taçyıldız (2010), yaptığı araştırmada “sosyal destek arkadaş” alt boyutunun internet bağımlılığını yordadığını tespit etmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinde, internet bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin, alt boyutu olan “öğretmenlerden algılanan sosyal destek” arasında güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Öğretmenlerden algılanan sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığı artmaktadır. Başka bir deyişle, internet bağımlılığı arttıkça öğretmenlerden algılanan sosyal destek azalmaktadır. Öğretmenlerin, öğrencilere gerekli sosyal desteği sağlamaları durumunda öğrencilerin, öğretmenleri ve dolayısıyla da okul ortamlarıyla ilişkilerinin güçleneceği bu durumun da internet bağımlılığını önleyici veya azaltıcı bir etken olabileceği düşünülmektedir. Alan yazın çalışmalarına bakıldığında destekleyici araştırmaların olduğu görülmektedir; Bakay (2001) yaptığı araştırmada, gençlerin internete büyük bir ilgisi olduğu buna karşın,

öğretmenler ve okul idarecilerinin duyarsız bir tutum sergilediklerini tespit etmiştir.. Esen (2007), lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada internet bağımlılığını, algılanan aile ve öğretmen desteğinin negatif yönde anlamlı olarak yordadığını bulmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular bağlamında ulaşılan sonuçlar belirtilmiş ve bu sonuçlara ilişkin olarak geliştirilen öneriler sunulmuştur.

Araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, internet bağımlılık düzeyleri ile sınıf değişkeni, kardeş sayısı, baba mesleği, anne-baba durumu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. İnternet bağımlılığı ile baba eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş; anne eğitim durumu ile internet bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, pratik anlamlılık düzeyinde anne eğitim durumunun internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Büyük çoğunluğu ev hanımı olan anne meslek durumu ile internet bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte, pratik anlamlılık düzeyinde anne meslek değişkeninin internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu görülmüştür. İnternet bağımlılık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni, sigara kullanma durumu, aile geliri, arkadaşlık kurmada güçlük çekme durumu, aileleri ile ilişki düzeyleri, öğretmenlerine yönelik algıları, okullarında kafalarında kötü iz (anı) bırakan öğretmenler olup olmadığı değişkenleri arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür. Hem internet bağımlılık düzeyleri hem de algıladıkları sosyal destek durumları; evlerinde internet bulunup bulunmama durumu, interneti kullandıkları yıl sayısı, interneti en çok hangi amaç için kullandıkları, haftada kaç saat internet kullandıkları, yüz yüze tanışmaktansa internetten arkadaş edinmeyi tercih etme, internetten arkadaşlık ilişkilerinin daha sorunsuz olduğuna inanma değişkenleri arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür. İnternet bağımlılığı ile algılanan sosyal

destek arasındaki korelasyon katsayısına bakıldığında güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür. Algılanan sosyal destek azatikça internet bağımlılığı artmaktadır. Başka bir deyişle, internet bağımlılığı arttikça algılanan sosyal destek azalmaktadır. İnternet bağımlılığı düzeyleri ile ASDÖ-R alt boyutları olan aileden algılanan sosyal destek, arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Bu araştırmada elde edilen bulgular ve sonuçları ışığında internet bağımlılığına ilişkin olarak liselerde çalışan psikolojik danışman veya öğretmenler tarafından yapılacak olan çalışmalara ve ayrıca internet bağımlılığı konusunda yapılması planlanan araştırmalara yönelik bazı öneriler aşağıda belirtilmiştir:

- Okullarda çalışan psikolojik danışmanlar ya da ilgili uzmanlarca sanal ilişki veya sanal arkadaşlıklar yerine gerçek arkadaşlık ve ilişkilerin önemini vurgulayan seminerlerin yapılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu tür çalışmaların yürütülmesi sonucunda, öğrenciler gerçek yaşamda arkadaşlıklar kurduklarında, internete harcadıkları zamanlarını bu arkadaşları ile geçirebilirler. Böylece internet bağımlılık düzeylerinin azalması sağlanabilir. Ayrıca arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri yüksek olduğunda kendilerini daha iyi hissedebilirler ve bu durum bireyin günlük yaşamının diğer yanlarına da yansıyabilir.

- Bu araştırmada ele alınan değişkenler dışında internet bağımlılığına yol açma ihtimali olan farklı bazı değişkenlerin de internet bağımlılığını yordayıp yordamadığı incelenebilir. Bu tür araştırmaların yapılması, bireylerin internet bağımlılık nedenlerinin daha iyi anlaşılmasını ve bu doğrultuda önlemlerin alınmasını kolaylaştırabilir.

- Bu çalışma, Batman ilindeki liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerle gerçekleştirilmiş olup daha geniş bir evren ve örnekleme başka illerde benzer çalışmaların yapılması önerilebilir. Böylece farklı şehir veya

bölgelerden alınacak sonuçların karşılaştırılması, internet bağımlılığını açıklamada ve bu doğrultuda çözümlerin üretilmesinde etkili olabilir.

- Aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki ele alındığında, okullarda psikolojik danışmanlarca öğrenci, ailesi ve öğretmenleri arasındaki iletişimin geliştirilmesine ilişkin ailelere ve öğretmenlere yönelik seminerler düzenlenebilir. Bu tür seminerlerin yapılması öğrencinin, ailesi ve öğretmenleri ile sağlıklı iletişimin sağlanması sonucunda, algıladıkları sosyal destek düzeylerinin artmasını sağlayabilir. Öğrencilerin, algıladıkları sosyal destek durumlarının istenilen düzeyde olması bireyi internet bağımlılığına karşı koruyucu bir kalkan olabilir. Böylece öğrenciler, sosyal destek bulma amacıyla internet ortamına yönelmeyeceklerdir. Bu durum da internet bağımlılığının önüne geçmede veya var olan internet bağımlılık düzeyinin azaltılmasında etkili olabilir.

- Ergenlik döneminin de etkilerini yaşayan lise öğrencilerine yönelik, sorunlarla baş edebilme ve sorunları çözebilme becerilerinin geliştirilmesi için okul psikolojik danışmanları tarafından, bireysel ya da grup çalışmaları yapılabilir. Yapılan çalışmalar sonucunda öğrenciler, kendi sorunlarından kaçmak ya da bu sorunlarından kaçmak için internet vb. uğraşlarla meşgul olma yerine, çözüme odaklanabilirler. Böylece öğrenciler sadece internet bağımlılığı değil, sonraki süreçlerde yaşamaları olası sorunlarının üstesinden gelebilirler.

- Okul idareleri, okulda görev yapan psikolojik danışmanlar ve aileler öğrenciler ile iş birliği yaparak özellikle evde bilgisayar ve internet kullanımını kontrollü hâle getirebilirler. Bu durum hem öğrencilerin internete bağımlılık geliştirmelerinin önüne geçmede hem de bilinçli bir şekilde internet kullanımı ve internette faydalanmayı sağlayabilir.

- İnternet bağımlılığının farkındalığına yönelik çalışmalarla birlikte, ailelere ve öğrencilere yönelik bilinçli ve güvenli internet kullanımını amaçlayan eğitim çalışmaları yapılabilir. Yapılan çalışmalar sonucunda bireyler, internet bağımlılığına yönelik farkındalık kazandıklarında hem internet bağımlılığının önüne geçilmesinde hem de var olan internet bağımlılık düzeyinin azaltılmasında etkili olabilir. Böylece bireyler, interneti bilinçli bir şekilde kullanarak sunduğu imkânlardan faydalanabilirler.

KAYNAKÇA

- Açıl, M., Purtaş, A. (2008). Ergenlik Psikolojisi. (1. Baskı). İstanbul: Hepsicoocuk Yayınevi.
- Akın, Y. D. ve Ceyhan, E. (2005). Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Ailelerinden, Arkadaşlarından ve Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Açısından Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Dergisi 2005/2, S:69-88.
- Aydoğdu, C.(2003). *Televizyon ve Bilgisayarın (18-24 yaş) Gençler Üzerindeki Psikolojik Etkileri: Hendek Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Bilimleri Anabilim Dalı. Sakarya.
- Ayaroğlu, N.S. (2002). The relationship between internet use and lonelines university students. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü: Ankara.
- Bakay, M.E.(2001), “Lise Öğrencilerinin İnternet Kullanma Koşulları İle Yeterlik Düzeyleri ve Öğrencilerin İnternet Kafelere Gitme Koşulları”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Başar, Z. (2006). Aileden Algılanan Sosyal Destek ile Kendini Kabul Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi: Erzurum.
- Balta, Ç.Ö., Harzum, B.M. (2008). Web Tabanlı Öğretim Ortamındaki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığını Etkileyen Faktörler, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:41, Sayı:1, (187-205).
- Başaran, İ. E. (1974).Eğitim Psikolojisi (4. Baskı). Ankara: Gül Yayınları.

- Baştürk, D. (2002). “Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerde Algılanan Sosyal Desteğin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Batıgün, D., Kılıç, N. (2011). İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*. Haziran 2011, 26(67), 1-10.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet Kullanımının Ergen Gelişimindeki Rolü*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Bayraktutan, F. (2005). “Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bölükbaş, K. (2003). İnternet Cafeler ve İnternet Bağımlılığı Üzerine Sosyaljik Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Diyarbakır.
- Bread, K.W., ve Wolf, E.M. (2001). “Modification in the Proposed Diagnostik Criteria for Internet Addiction”, *CyberPsychology & Behavior*, 4 (3):5:377-380.
- Can, M. Ş. (2007), “ İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımında Yeni Bir Boyut: Bağımlılık. VIII. Ulusal PDR Kongresi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ceyhan E. (2008). Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*; 15(2), 111.112.

- Chou, C., Condrón, L. & Belland, J.C. (2005). A Review of the Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Cömert, T. I. (2007). *İnternet ve Bilgisayar Bağımlılığı*. Ögel, K., Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Ergenler. İstanbul: Ajans Plaza Tanıtım ve İletişim Hiz. Ltd. Şti.
- Cüceloğlu, D. (1987). *İnsan İnsana*, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Çakır, Y. (1993). 12-22 Yaş Grubundaki Gençlerde Çok Yönlü algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlilik Araştırması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Dinçkol D, N. (2000). "Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığı ve Algılanan Sosyal Destek Sisteminin Bu Durum Üzerindeki Etkisi". Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Goldberg, I.(1999).İnternet Addiction Disorder, <http://www.cog.brown.edu/people.html>., Erişim Tarihi 18.05.2012.
- Griffiths, M. (1999). İnternet addiction: Fact or fiction? *The psychologist*, 12(5); 246-251.
- Günüç, S. (2009). "İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Bazı Demografik Değişkenler İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.
- Doğan, H., Işıklar, A., Eroğlu, E. (2008). Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *KKEFD*. Sayı: 18-108-109.
- Erdem, M., Akman, Y. (1995). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Ergin, N.G. (1993). “İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Ergenlerin Kendini Kabul ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Ersanlı, K. (1996). Benliğin Gelişimi ve Görevleri, Samsun.
- Ersoy, A. ve Yaşar, Ş. (2003). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanma Durumları. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(4); 401-425.
- Esen, E. (2010). “Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin İncelenmesi” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Esen, K. N. (2007). Akran Baskısı ve Algılama Sosyal Destek Değişkenlerine Göre, Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Yordanması. *Ülkemizde Bağımlılıkla İlgili Gelişmeler* İçinde (ss. 1-9). I. Uluslararası Bağımlılık Kongresi, İstanbul.
- Eşkisü, M. (2009). “Liseli Öğrencilerin Zorbalık Düzeyleri ile Aile İşlevleri ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- İnan, A. (2010). İlköğretim II. Kademe ve Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Karadağ, İ. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Karasar, N.(2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi; Kavramlar İlkeler Teknikler, Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kaşıkcı, M. İ. Çoban, G., Ünsal, A., Avşar, G. (2009). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinde Aileden ve Arkadaştan Algılama Sosyal Destek ve Benlik Saygısı İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okul Dergisi, Cilt: 17, Sayı:3; 158-165.
- Kapıkıran, Ş., Özgüngör, S. (2009). Ergenlerin Sosyal Destek Düzeylerinin Akademik Başarı ve Güdülenme Düzeyi ile İlişkileri, Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi: 16(1) S:21.
- Kayri, M., Günüş, S. (2009). İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 42, Sayı:1 (157–175).
- Kelleci, M., Güler, N., Sezer, H. ve Gölbaşı, Z. (2009). Lise Öğrencilerinde İnternet Kullanma Süresinin Cinsiyet ve Psikiyatrik Belirtiler İle İlişkisi. Koruyucu Hekimlik Bülteni, 8(3); 223-230.
- Kirallo, L.V. (2005). İnternet Addiction Disorder: a descriptive study of college counselors in four years institutions. University of La Verne College of Education and Organizational Leadership. Yayınlanmış Doktora Tezi. Amerika.
- Kozacıoğlu, G. (1986). Gençlerin Anksiyete Düzeyleri İle Annelerinin Tutumları Arasındaki İlişki, İstanbul: Edebiyat Fakültesi.
- Kozaklı, H. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Köklü, N., Bökeoğlu, Ç. ve Büyüköztürk, Ş. (2008). Sosyal Bilimler İçin İstatistik. (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Köroğlu, G., Öztürk, Ö., Telliöğlu, N., Genç, Y., Mırsal, H. ve Beyazyürük, H. (2006). İnternet Kullanımıyla Başvuran İki Uçlu Bir Hasta Nedeniyle Psikiyatrik Ek Tanı Tartışması: Olgu Sunumu. *Bağımlılık Dergisi*, 7(3), 150-154.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukhopadhyay, T. ve Scherlis, W. (2002). Internet paradox : a social technology that reduces social involvement and psychological well-being?. *Journal of social Issues*, 58(1), 49-74.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). Ergenlik Psikolojisi (3. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kurtaran T, G. (2008). "İnternet Bağımlılığını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi".Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Leung, L. (2004). "Net Generation Atributes And Seductive Properties of the Internet as Predictors Of Online Activities and Internet Addiction", *Cyberpsychology & Behavior*, 7(3).
- Lin, S.S.J. ve Tsai, C.C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Computers in Human Behavior*, 18(4), 411-426.
- Li, S-M. ve Chung, T. M. (2006). Internet function and internet addictive behavior. *Computers in Human Behavior*, 22, 1067-1071.
- Morahan. Martin J, Schumacher P. (2000). Incidence An Correlates Of Pathological Internet Use Among College Students. *Computers In Human Behavior*. Vol 16, Issue 1:13-29.
- Murali, V. ve George, S.(2007). Lost Online: an Overview of İnternet *Addiction*. *Advences in Psychiatric Treatment*. 13(1), 24-30.

- Muslu Karayağız, G. (2009). Çocuk ve Ergenlerde İnternet Kullanımı, TAF Preventive Medicine Bulletin; 8(5): 445-450.
- Nalwa, K. ve Anand, A.(2003). Internet addiction in students: a cause of concern. *CyberPsychology & Behavior*, 6(6); 653-656.
- Omize, M. M. (1988). The Effects of Participation in Group Counseling Sessions on Self-Estecm and Locus of Conrol among Adolescents from Divorced families, *Dissertation Absracts İnternational*. (V36 p54-60,1988).
- Orhan, F. ve Akkoyunlu, B.(2004). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Kullanımları Üzerine Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26; 107-116.
- Ozankaya, Ö. (1996). Toplumbilim. (9. Basım). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ögel, K. (2012). İnternet Bağımlılığı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Özbay, Y. (1996). Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanları ile Yardım Arama Arasındaki İlişki. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi, İstanbul, 176-189.
- Özcan, N. ve Buzlu, S. (2005). Problemlı İnternet Kullanımını Belirlemede Yardımcı Bir Araç: “İnternet Bilişsel Durum Ölçeği”nin Üniversite Öğrencilerinde Geçerlilik ve Güvenirliğı. *Bağımlılık Dergisi*, 6(1); 19-26.
- Özsoy, D. (2010). İnternetin Kararttığı Hayatlar (1. Baskı). İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Öztoprak, M.T. (2001). “Bilgisayar İletişim Ağlarının Büro Çalışmaları Üzerine Etkileri ve Bir Araştırma”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Öztürk, H., Sevindik, N.F., Yaman Ç.,S. (2006). Öğrencilerde Yalnızlık ve Sosyal Destek ile Bunlara Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 16, Sayı: 1, Sayfa: 383-394, Elezığ: 2006.

- Pawlak, C. (2002). Correlates of internet use and addiction in adolescents. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities & Social Sciences*, 63(5-A), pp. 1727.
- Sanders, C. E., Field, T. M., Diego, M. Ve Kaplan, M. (2000). The relationship of Internet to depression and Social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35(138), 237-242.
- Saygılı, S. (2010). Ergenlik Sorunları. İstanbul; TÜRDAV Yayın Grubu Elit Kültür Yayınları.
- Soylu, Ö. (2002). “Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Ailelerinden Sosyal Destek Algılayıp Algılamama Durumlarına Göre Psikolojik Belirtiler Yönünden İncelenmesi” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Stokes, J. P. (1985). The Relation of social network and individual difference variables to loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, (48), 981-990.
- Şencan, B. (2009). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi ile Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Taçyıldız, Ö. (2010). “Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması.” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Uzel, M., Özcan, N. ve Avcı, A.(2008). İnternet use among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11(5); 537-543.

- Tarhan, N., Nurmedov, S. (2011). Bağımlılık, Sanal veya Gerçek. (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tekeli, H. (1994). Bilgi Çağı. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi Cilt:III Sayı:29, S:3.
- Tsai, C. ve Lin, S. (2008). İnternet Addiction of Adolescents in Taiwan: An interview Study. *CyberPsychology & Behavior*, 6(6).
- Tsai, C. ve Lin, S.J. (2001). Analysis of attitudes toward computer network and internet addiction of Taiwanese adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 4(3); 373-376.
- Turan, S. (2008). İnternet Ağında Çocuğum. İzmir: Gül Yurdu Yayınları.
- Wu, Y. T. ve Tsai, C. C. (2006) "University Students Internet Attitudes and Internet Self-Efficacy: A Study At Three Universities in Taiwan", *Cyberpsychology & Behavior*, 9(4), 441-450.
- Yalçın, C. (2003). Sosyolojik bir bakış açısıyla internet. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1);77-90.
- Yang, S.C. ve Tung, C.J. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23:79-96.
- Yörükoğlu, A. (1996). Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları (9. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1983). Değişen Toplumda Aile ve Genç, Ankara: Aydın Kitap Evi Yayınları.
- Yıldırım, İ. (2004a). Depresyon Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 27, S. 241-250.

- Yıldırım, İ. (2004b). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Revizyonu. *Eğitim Araştırmaları*, 17, 221-236.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Sosyal Destek Düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 33-38.
- Young, K. (1996). Internet Addiction; the emergence of new Clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3): 237-244.
- Young, K. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 3; 237-244.
- Young, K. S. (2007). Cognitive Behavior Therapy With Internet Addicts: Treatment Outcomes and Implications. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(5).
- Young, K.S. (2004). Internet Addiction: A New Clinical Phenomenon and Its Consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU**EK:1****YÖNERGE**

Araştırma kapsamında oluşturulan bu **anket formu**, bazı sosyal ve demografik özellikleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca diğer sayfalarda **İnternet Bağımlılık** ve **Algılanan Sosyal Destek Ölçeklerini** göreceksiniz. Kimliğiniz ile ilgili herhangi bir bilgi vermenize gerek bulunmamakta ve araştırmamız için vereceğiniz içten cevaplar önemlidir. Verdiğiniz cevaplar sadece araştırma amaçlı kullanılacak ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır.

Aşağıda belirtilen her maddeyi okuduktan sonra ifadenin size ne ölçüde uygun olduğuna karar vererek, ilgili şıkkı işaretleyiniz. **Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.** Sağladığımız katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Selami TANRIVERDİ Doç.Dr. Murat KAYRI, Yrd. Doç.. Dr. Fuat TANHAN
PDR Yüksek Lisans Öğrencisi Danışman Danışman

-Kaçınıcı Sınıftasınız: (1) Lise 1 (2) Lise 2 (3) Lise 3 (4) Lise 4

-Cinsiyetiniz : (1) Kız (2) Erkek

-Babanızın Eğitimi: (1) Okul okumadı (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise
(5) Üniversite

-Annenizin Eğitimi: (1) Okul okumadı (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise
(5) Üniversite

-Kaç kardeşiniz? (1) Tek çocuğum (2) İki kardeşiz (3) Üç kardeşiz
(4) Dört kardeşiz (5) Beş kardeşiz (6) Altı kardeşiz (7) Yedi ve üzeri kardeşiz

-Babanızın Mesleği : (1) Memur (2) İşçi (3) Emekli (4) Esnaf (5) Öğretmen
(6) Mühendis (7) Doktor (8) İşsiz (9) Vefat (10) Diğer:.....

-Annenizin Mesleği: (1) Ev hanımı (2) Memur (3) İşçi (4) Emekli (5) Esnaf
(6) Öğretmen (7) Mühendis (8) Doktor (9) Vefat (10) Diğer:.....

-Anne-babanızın durumu nedir?

(1) İkisi de sağ ve birlikte (2) Anne sağ, baba ölü (3) Baba sağ, anne ölü
(4) İkisi de ölü (5) Anne ve baba ayrı yaşamakta

-Sigara kullanıyor musunuz: (1) Evet (2) Hayır

-Ailenizin geliri: (1) 0 -750 TL (2) 750-1500 TL (3) 1500-2250 TL (4) 2250-3000 TL
(5) 3000-3750 T (6) 3750 ve üzeri

-Evinizde internet var mı ? (1) Evet (2) Hayır

-Kaç yıldır internet kullanmaktasınız? .....

-İnterneti en çok hangi amaçlı kullanırsınız? (Tek bir seçenek işaretleyiniz)

(1) Araştırma(ders, bilgi) (2) Sohbet (chat) (3) Haber (4) Müzik-film
(5) Oyun (6) Cinsellik (7) Alışveriş

-Haftada kaç saat internet kullanıyorsunuz? .....

-Arkadaşlık kurmada güçlük çeker misiniz?

(1) Evet (2) Hayır (3) Bazen

- Yüz yüze tanışmaktansa İnternetten arkadaş edinmeyi tercih ederim.

(1) Evet (2) Hayır (3) Bazen

- İnternetten arkadaşlık ilişkilerin daha sorunsuz olduğuna inanırım.

(1) Evet (2) Hayır (3) Bazen

-Ailenizle ilişkileriniz olmasını istediğiniz gibi mi?

(1) Evet (2) Hayır (3) Kısmen

- Öğretmenlerimi ders öğreten birinden çok, bir büyüğüm olarak sayarım.

(1) Evet (2) Hayır (3) Bazen

-Okulunda kafanda çok kötü iz bırakan öğretmen ya da öğretmenler var mı?

(1) Evet (2) Hayır

EKLER

EK:2

İNTERNET BAĞIMLILIK ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “**Tamamen Katılıyorum**”, genelde doğru ise “**Katılıyorum**”, emin değilseniz “**Kararsızım**”, genelde doğru değilse “**Katılmıyorum**”, hiçbir zaman doğru değilse “**Kesinlikle Katılmıyorum**” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.

Tamamen
Katılıyorum

Katılıyorum

Kararsızım

Katılmıyorum

Kesinlikle
Katılmıyorum

Yoksunluk

1. İnternet kullanmadığım zaman kendimi gergin/huzursuz hissedirim.
2. İnternet kullanmak isteyip de kullanmadığım zaman sinirli /öfkeli olurum.
3. İnternet bağlantısı koparsa ya da yavaşlarsa sinirlenirim/öfkelenirim.
4. İnternet kullandığım zamanlarda hiç olmadığım kadar mutlu/huzurlu olurum.
5. Kendimi endişeli ya da sıkıntılı hissettiğim zamanlarda internet kullanmak beni rahatlatır.
6. Birileri beni internetin başından kaldırırsa sinirlenirim.
7. Sorunlarımdan kaçmak için internet kullanmaya yönelirim.
8. İnternete, planladığım zamanda giremezsem sinirlenirim.
9. Çevremde birileri varken, yalnız kalıp, internete girmeyi isterim.
10. İnterneti kullanmadığım zamanlarda internete girmek için sabırsızlanırım.
11. Gittiğim yerlerde internet bağlantısı ararım.

Kontrol güçlüğü

12. İnternet kullanmamı sınırlamakta ya da kontrol etmekte güçlük çekerim.
13. Sabah uyandığımda ilk aklıma gelen internete girmek olur.
14. İnternete her defasında, bir öncekinden daha uzun süre kalmak isterim.
15. İnternette planladığımdan daha uzun süre kalırım.
16. İnternet kullanmadığım zamanlarda bile interneti düşünürüm.
17. İnternette iken acıktığımı, susadığımı hissetmem ya da farkına varmam.
18. İnternette daha fazla zaman geçirmek için başka planlarımı iptal ederim.
19. İsteddiğim zaman internetin başından kalkamam.
20. Ailem beni çağırırsa dahi internetin başından kalkamam.
21. İnternet kullanabilmek için uykumdan ödün veririm.

İşlevsellikte bozulma

22. İnternet kullanmamdan dolayı ailem ile sorunlar yaşarım.
23. Arkadaşlarım beni çağırırsa dahi internetin başından kalkamam.
24. İnternet kullanmamdan dolayı başka etkinliklere (spor, sinema, kitap okuma vb.) ilgilim azalır.
25. İnternet kullanmamdan dolayı ev/iş/okul sorumluluklarımı yerine getiremem ya da ihmal ederim.
26. Çevremdekiler internette harcadığım zamandan dolayı şikâyet eder.
27. İnternet kullanmamdan dolayı ailem ile daha az zaman geçiririm.
28. İnternet kullanmamdan dolayı arkadaşlarım ile daha az zaman geçiririm.

Sosyal izolasyon

29. İnternet kullanmamdan dolayı arkadaşlarım ile sorunlar yaşarım.
30. İnternet ortamında edindiğim arkadaşlıkları gerçek yaşamdaki arkadaşlıklara tercih ederim.
31. Gerçek yaşamdaki arkadaşlarımla dışarıda görüşmek yerine internette görüşmeyi tercih ederim.
32. Arkadaşlarımı internetten edinirim.
33. İnternet benim en iyi arkadaşımdır.
34. İnternetsiz bir yaşam bana anlamsız/boş gelir.
35. İnternet kullanmamdan dolayı yüz yüze iletişimimde zorluk yaşarım.

ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ASDÖ-R)

EK:3

AİLEM	Bana Uyg.	Kıs men	Bana Uyg. Değil
1. Bana gerçekten güvenilir	( )	( )	( )
2. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	( )	( )	( )
<u>3. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler</u>	( )	( )	( )
4. Bana gerçekten değer verir	( )	( )	( )
5. Bana doğru tavsiyelerde bulunur	( )	( )	( )
<u>6. Doğru kararlar vermeme yardım eder</u>	( )	( )	( )
7. Davranışlarımı takdir eder	( )	( )	( )
8. İlgi duyduğum şeyleri yapmama yardım eder	( )	( )	( )
<u>9. Hatalarımı nazikçe düzeltir</u>	( )	( )	( )
10. Beni gerçekten anlar	( )	( )	( )
11. Bana, aile gelirimize göre yeterince harçlık verir	( )	( )	( )
<u>12. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur</u>	( )	( )	( )
13. Geleceğimle ilgili planlar yapmamda bana yardım eder	( )	( )	( )
14. Üstün, güçlü yanlarımı vurgular	( )	( )	( )
<u>15. İyi ve kötü yönlerimle beni sever</u>	( )	( )	( )
16. Başarılı olmam için bana destek olur	( )	( )	( )
<u>17. Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez</u>	( )	( )	( )
<u>18. Arkadaşlarımla ilişkilerimin güçlenmesini destekler</u>	( )	( )	( )
19. Sosyal etkinliklere katılmama destekler	( )	( )	( )
20. Başarılarımı takdir eder	( )	( )	( )

ARKADAŞLARIM	Bana Uyg.	Kıs men	Bana Uyg. Değil
21. Bana gerçekten güvenilir	( )	( )	( )
22. İhtiyaç duyduğumda beni gerçekten dinler	( )	( )	( )
<u>23. Sorunlarımı çözmeme yardım eder</u>	( )	( )	( )
24. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	( )	( )	( )
25. Bana gerçekten değer verir	( )	( )	( )
<u>26. Doğru kararlar vermeme yardım eder</u>	( )	( )	( )
27. Hata yaptığımda bile beni kabul eder	( )	( )	( )
28. Hatalarımı düzeltmeme yardım eder	( )	( )	( )
<u>29. Beni gerçekten anlamaz</u>	( )	( )	( )
30. Gerektiğinde harçlığımı benimle paylaşır	( )	( )	( )
31. Derslerle ilgili bilgilerimi benimle paylaşır	( )	( )	( )
32. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur	( )	( )	( )
33. Bir şeye sinirlendiğimde beni yatıştırır	( )	( )	( )

ÖĞRETMENLERİM	Bana Uyg.	Kıs men	Bana Uyg. Değil
34. Amaç, ilgi ve yeteneklerim konusunda benimle konuşur	( )	( )	( )
35. Bana gerçekten güvenilir	( )	( )	( )
<u>36. Sorunlarımı çözmeme yardım eder</u>	( )	( )	( )
37. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	( )	( )	( )
38. Bana gerçekten değer verir	( )	( )	( )
<u>39. Bana doğru tavsiyelerde bulunur</u>	( )	( )	( )
40. Doğru kararlar vermeme yardım eder	( )	( )	( )
41. Hatalarımı nazikçe düzeltir	( )	( )	( )
<u>42. Beni gerçekten anlar</u>	( )	( )	( )
43. Üstün, güçlü yanlarımı vurgular	( )	( )	( )
<u>44. Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez</u>	( )	( )	( )
<u>45. Arkadaşlarımla ilişkilerimin güçlenmesini destekler</u>	( )	( )	( )
46. Sosyal etkinliklere katılmama teşvik eder	( )	( )	( )
47. Çok çalıştığım ya da başarılı olduğum zaman beni över	( )	( )	( )
<u>48. Duygu, düşünce ve inançlarıma saygı duyar</u>	( )	( )	( )
49. Derslerde sorularıma içtenlikle cevap verir	( )	( )	( )
50. Bana karşı genellikle adil davranır	( )	( )	( )